

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Ondřej Fiala

**Strategie Crime prevention through environmental
design a její aplikace ve vybraných pražských lokalitách**

**Crime prevention through environmental design strategy
and its use in selected Prague's localities**

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jana Spilková, Ph.D.

Děkuji vedoucí této diplomové práce, RNDr. Janě Spilkové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a její vstřícný přístup. Zároveň bych rád poděkoval všem ostatním, kteří svými odbornými názory přispěli ke vzniku této práce - JUDr. Pavlu Kocábkovi, JUDr. Tomáši Koníčkovi, PhDr. Aleně Marešové a osloveným pracovníkům Městské policie hl. m. Prahy.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 7. 4. 2011

.....

Ondřej Fiala

OBSAH

Seznam obrázků...	6
Seznam grafů...	8
Seznam příloh...	8
Abstrakt, klíčová slova...	9
Abstract, keywords...	9
1 Úvod.....	10
1.1 Definice studovaného problému a zdůvodnění výběru tématu práce...	10
1.2 Cíle práce a výzkumné otázky...	11
1.3 Shrnutí metodiky práce...	12
1.4 Struktura práce...	13
2 Přehled základních teoretických konceptů.....	14
2.1 Kriminalita – základní pojmy a definice...	14
2.2 Geografie kriminality...	15
2.3 Obavy ze zločinu...	16
3 Strategie Crime prevention through environmental design.....	19
3.1 Základní definice...	19
3.2 Historie CPTED...	19
3.3 Hlavní zásady CPTED...	22
3.4 Kritika strategie CPTED...	26
3.5 Evropské normy prevence kriminality – plánování městské výstavby a projekce budov..	28
3.6 Realizace strategie CPTED v České republice - program Bezpečná lokalita...	29
3.7 Shrnutí...	32
4 Strategie CPTED ve vybraných pražských lokalitách.....	33
4.1 Metodika výběru lokalit pro výzkum...	33
4.2 Základní charakteristika vybraných lokalit...	36
4.2.1 Park Stromovka...	36
4.2.2 Park na Vítkově...	38
4.2.3 Nádraží Praha – Libeň...	39
4.2.4 Nádraží Praha – Smíchov...	40
4.2.5 Senovážné náměstí...	42
4.2.6 Tachovské náměstí...	43
4.3 Analýza vybraných lokalit podle zásad strategie CPTED...	45
4.3.1 Park Stromovka...	45
4.3.2 Park na Vítkově...	51
4.3.3 Nádraží Praha – Libeň...	58
4.3.4 Nádraží Praha – Smíchov...	62
4.3.5 Senovážné náměstí....	67
4.3.6 Tachovské náměstí....	71
4.4 Subjektivní pocit obavy ze zločinu ve vybraných lokalitách...	76

4.4.1	Metodika výzkumu při zjišťování subjektivního pocitu obavy ze zločinu...	...76
4.4.2	Parky: Stromovka a Vítkov... ..	...78
4.4.3	Nádraží: Libeň a Smíchov... ..	...79
4.4.4	Náměstí: Senovážné a Tachovské... ..	...80
4.5	Struktura aktivit a uživatelů veřejných prostor ve vybraných lokalitách...	...81
4.5.1	Metodika výzkumu při zjišťování struktury aktivit a uživatelů...	...81
4.5.2	Parky: Stromovka a Vítkov... ..	...83
4.5.3	Nádraží: Libeň a Smíchov... ..	...86
4.5.4	Náměstí: Senovážné a Tachovské... ..	...90
4.6	Shrnutí výsledků terénního výzkumu... ..	...93
5	Charakteristika zkoumaných lokalit dle pracovníků Městské policie hl. m. Prahy.....	96
5.1	Park Stromovka... ..	...96
5.2	Park na Vítkově... ..	...98
5.3	Nádraží Praha – Libeň... ..	...99
5.4	Nádraží Praha – Smíchov... ..	...100
5.5	Senovážné náměstí... ..	...101
5.6	Tachovské náměstí... ..	...102
6	Návrhy úprav vybraných lokalit dle zásad CPTED.....	104
6.1	Park na Vítkově... ..	...104
6.2	Nádraží Praha – Smíchov... ..	...108
6.3	Tachovské náměstí... ..	...111
7	Závěr.....	116
	Seznam literatury a zdrojů... ..	...119
	Příloha č. 1... ..	...126
	Příloha č. 2... ..	...127

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek č. 1: Logo programu Bezpečná lokalita
Obrázek č. 2: Letecký snímek Stromovky
Obrázek č. 3: Orientační plán Stromovky
Obrázek č. 4: Letecký snímek vrchu Vítkov
Obrázek č. 5: Celkový pohled na výpravní budovu stanice Praha - Libeň
Obrázek č. 6: Prostranství před výpravní budovou stanice Praha - Smíchov
Obrázek č. 7: Letecký snímek Senovážného náměstí
Obrázek č. 8: Letecký snímek Tachovského náměstí
Obrázek č. 9: Orientační systém Stromovky
Obrázky č. 10 a 11: Přehledné prostory Stromovky
Obrázek č. 12: Osvětlení jedné z hlavních parkových cest
Obrázek č. 13: Neosvětlená okrajová cesta
Obrázek č. 14: Opravený povrch cesty ve Stromovce
Obrázek č. 15: Tramvajová smyčka ve Stromovce
Obrázky č. 16 a 17: Příklady segmentace aktivit ve Stromovce
Obrázek č. 18: Restaurace Vozovna
Obrázek č. 19: Jedno z rekonstruovaných dětských hřišť
Obrázek č. 20: Šlechtova restaurace (stav v roce 2010)
Obrázky č. 21 a 22: Příklady nedefinovaných prostor na Vítkově
Obrázek č. 23: Hlavní parková třída, dostatečně osvětlena, i prostor za lavičkami je přehledný
Obrázek č. 24: Jedna z mála širokých cest s pevným povrchem, avšak zcela bez osvětlení
Obrázek č. 25: Husté porosty v okolí cest
Obrázek č. 26: Jedna z mála přehlednějších partií, ovšem prostor za lavičkami je nepřehledný
Obrázek č. 27: Alternativní vstup do parku
Obrázek č. 28: Jeden z oficiálních vstupů do parku – z Tachovského náměstí
Obrázek č. 29: Jedno z nových dětských hřišť
Obrázek č. 30: Budova sezónní restaurace
Obrázek č. 31: Vstup do parku z ulice Nad Ohradou
Obrázek č. 32: Prostory vedle vstupu do parku
Obrázek č. 33: Oplocení západního okraje parku
Obrázek č. 34: Ukázka cesty s nekvalitním povrchem
Obrázek č. 35: Podchod pod hlavní parkovou třídou
Obrázek č. 36: Oplocení sportovního areálu
Obrázek č. 37: Hlavní (severní) průčelí staniční budovy
Obrázek č. 38: Krychlová stavba uprostřed čekárny
Obrázek č. 39: Prostory čekárny nádraží Libeň
Obrázek č. 40: Prosklené východní průčelí čekárny
Obrázek č. 41: Nádražní restaurace a bankomat
Obrázek č. 42: Podchod vedoucí k nástupištím
Obrázek č. 43: Omývatelné stěny podchodu bez graffiti
Obrázek č. 44: Vstup do podchodu vedle proskleného východního průčelí nádražní budovy
Obrázek č. 45: Prostory před vstupem do nádražní budovy
Obrázek č. 46: Prostor před východním průčelím
Obrázky č. 47 a 48: Příklady nedefinovaných prostor v odbavovací hale

Obrázek č. 49: Řada sloupů napříč odbavovací halou

Obrázek č. 50: Prostor odbavovací haly

Obrázek č. 51: Nedostatečně osvětlený podchod

Obrázek č. 52: Severní vstup na nádraží

Obrázek č. 53: Vstup do příjezdového podchodu

Obrázek č. 54: Nádražní restaurace, řeznictví a trafika

Obrázek č. 55: Herna v odbavovací hale

Obrázek č. 56: Alternativní vstup na nástupiště

Obrázek č. 57: Husté keře v okolí nástupišť

Obrázek č. 58: Telefon v příjezdovém podchodu

Obrázek č. 59: Prostory příjezdového podchodu

Obrázek č. 60: Terasa nádražní restaurace

Obrázek č. 61: Fontána a zeleň v centrální části náměstí

Obrázek č. 62: Husté keře ve východním cípu náměstí

Obrázek č. 63: Nová lampa pouličního osvětlení

Obrázek č. 64: Přehledný prostor za lavičkami, pohled k Jindřišské věži

Obrázek č. 65: Parkoviště v západní části náměstí

Obrázek č. 66: Veřejné WC

Obrázek č. 67: Pohled západním směrem na prostor pro pěši

Obrázek č. 68: Jindřišská věž

Obrázek č. 69: Zeleň uprostřed náměstí

Obrázek č. 70: Pohled na Tachovské nám. od severu

Obrázek č. 71: Tříúrovňové řešení pohybu chodců na náměstí - dole vstup do tunelu pod Vítkovem, uprostřed podchod pod cyklostezkou, nahoře vlevo konec slepé komunikace. Vpravo hustá zeleň.

Obrázek č. 72: Nedefinovaný prostor za severovýchodním rohem náměstí

Obrázek č. 73: Pumpa na užitkovou vodu, budova klempířství a zcela vpravo telefonní budka

Obrázek č. 74: Zákoutí za budovou klempířství

Obrázek č. 75: Neosvětlený vstup do podchodu

Obrázek č. 76: Rozpadající se povrch chodníku

Obrázek č. 77: Odpadky a graffiti za ohybem podchodu

Obrázek č. 78: Vymezení části Centrálního parku (Praha 13)

Obrázek č. 79: Příklad využití vodorovného piktogramu

Obrázek č. 80: Nová lampa v zahradě Kinských, pod ní reflektory osvětlující kostel sv. Michala

Obrázek č. 81: Ohraničení zahrady Kinských

Obrázky č. 82 a 83: Vymezená vyhlídková místa v zahradě Kinských

Obrázek č. 84: Oplocení dětského hřiště v Centrálním parku

Obrázek č. 85: Budova veřejného WC v Centrálním parku

Obrázek č. 86: Průčelí autobusového terminálu Florenc

Obrázek č. 87: Průčelí nádraží Ostrava - Svinov

Obrázky č. 88 a 89: Informační pult a pokladny v odbavovací hale terminálu Florenc

Obrázek č. 90: Možnosti nákupu na pražském Hlavním nádraží

Obrázek č. 91: Prostory veřejného WC autobusového terminálu Praha - Florenc

Obrázek č. 92: Pravidelná údržba veřejných prostor vysílá do okolí pozitivní signál

Obrázek č. 93: Sluneční náměstí – příklad přehledného prostoru s centrální zelení na malé ploše

Obrázek č. 94: Opravená fasáda restaurace na Tachovském nám. je zcela bez graffiti

Obrázek č. 95: Cyklostezka s kvalitním povrchem sousedící severně s Tachovským náměstím

Obrázek č. 96: Příklad vhodného řešení svažitého náměstí podlouhlého tvaru s dodržением všech zásad CPTED. Souvislá kamenná plocha je zařízena mobiliárem jednoduchých tvarů, nechybí ani zeleň. Lavičky zvýrazňují osu prostoru a definují prostor pro pěší. Vlevo bezbariérový přístup. Náměstí Plaza de Carlos III el Noble, Olite, Španělsko.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Srovnání subjektivního pocitu obav ze zločinu v 6 zkoumaných lokalitách

Graf č. 2: Míra obav ze zločinu v obou parcích, porovnání dle pohlaví a věku

Graf č. 3: Míra obav ze zločinu na obou nádražích, porovnání dle pohlaví a věku

Graf č. 4: Míra obav ze zločinu na obou náměstích, porovnání dle pohlaví a věku

Graf č. 5: Struktura uživatelů zkoumaných parků dle pohlaví

Graf č. 6: Struktura uživatelů zkoumaných parků dle věku

Graf č. 7: Struktura aktivit ve zkoumaných parcích

Graf č. 8: Struktura uživatelů zkoumaných nádraží dle pohlaví

Graf č. 9: Struktura uživatelů zkoumaných nádraží dle věku

Graf č. 10: Struktura aktivit na zkoumaných nádražích

Graf č. 11: Struktura uživatelů zkoumaných náměstí dle pohlaví

Graf č. 12: Struktura uživatelů zkoumaných náměstí dle věku

Graf č. 13: Struktura aktivit na zkoumaných náměstích

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Formulář použitý při mapování chování (zde jako příklad formulář s aktivitami sledovanými na zkoumaných nádražích)

Příloha č. 2: Okruhy otázek použitých při rozhovorech s pracovníky Městské policie hl. m. Prahy

Abstrakt

V této diplomové práci se věnuji preventivní strategii s názvem *Crime prevention through environmental design* (CPTED). Cílem této strategie je pomocí určitých úprav fyzického prostředí ve veřejných prostorech působit preventivně proti výskytu kriminality a redukovat v těchto prostorech pocit obavy ze zločinu. CPTED teoreticky vychází zejména z poznatků geografie kriminality, environmentální kriminologie a architektury. Po představení tohoto konceptu v teoretické rovině se dále zaměřuji na šest konkrétních pražských lokalit. Na základě terénního výzkumu zjišťuji, zda v těchto lokalitách jsou aplikovány zásady strategie CPTED. Poukazuji také na rozdíly mezi lokalitami, kde jsou tyto preventivní zásady uplatněny a kde naopak aplikovány nebyly. Pomocí dotazníkového šetření ověřuji, zda se lidé skutečně cítí bezpečněji v místech, kde byly použity principy CPTED. Dále mapuji, jaké druhy aktivit se v těchto šesti lokalitách odehrávají a jaká je struktura osob, jež se zde pohybují. Charakteristiku zkoumaných lokalit doplňují také expertními rozhovory s pracovníky městské policie. V poslední části práce se zabývám možnostmi úprav nevyhovujících lokalit podle preventivních zásad strategie CPTED.

Klíčová slova: prevence kriminality, veřejné prostory, obava ze zločinu, Praha, fyzické prostředí

Abstract

In this thesis I focus on the preventive strategy called *Crime prevention through environmental design* (CPTED). The aim of this strategy is to act preventively against crime and to reduce fear of crime by means of modification of the physical setting in public spaces. CPTED is theoretically based mainly on findings of crime geography, environmental criminology and architecture. After presenting this concept at the theoretical level I focus on six concrete locations in Prague. On the basis of my field research I investigate if the principles of CPTED are applied in these locations. I also refer to differences between locations, where the preventive principles were applied and locations without use of the CPTED standards. Through the use of questionnaires I try to verify if people really feel safer in places where the principles of CPTED were used. Then I observe the types of activities and the structure of people in those six examined locations. Semistructured interviews with the employees of the Prague municipal police were realised to complete the characteristics of these places. In the last part of the thesis I consider the possibilities of design adjustments in the unsuitable locations according to the CPTED principles.

Keywords: crime prevention, public spaces, fear of crime, Prague, physical setting

Strategie Crime prevention through environmental design a její aplikace ve vybraných pražských lokalitách

---

1. Úvod

1.1 Definice studovaného problému a zdůvodnění výběru tématu práce

Fenomén kriminality významně působí na lidskou společnost a zaujímá důležitou roli v životě každého člověka. Mnoho lidí si ani neuvědomuje, do jaké míry je jejich rutinní chování ovlivňováno různými aspekty spojenými právě s kriminalitou. Většina z nás byla vychovávána tak, abychom kriminální jednání sami nepáchali. Lidé mají hluboko zažitě různé způsoby chování, aby minimalizovali možnost, že se sami stanou obětí kriminálního činu. S kriminalitou je totiž úzce spojen také fenomén obav ze zločinu, jež naše jednání rovněž ovlivňuje. Každý například ví o určitých místech, kterým se raději vyhýbá. Tím, že člověk pocítuje obavu z potenciálního ohrožení, si podvědomě omezuje časoprostor, v němž se pohybuje. V určitou dobu se určitým místům lidé vyhýbají, přestože jsou tato místa kdykoli a komukoli stejně přístupná jako jakákoli jiná. Navíc podnikají i další, veskrze nedobrovolná opatření, k nimž by se neuchylovali, nebýt existence kriminality a obav s ní spojených (např. zajišťování majetku proti odcizení, pořizování zbraní, atd.).

Existuje nespočet norem, ať už psaných či nepsaných, jež se snaží kriminální jednání omezovat. Lidé se navíc vždy zabývali možnostmi prevence kriminality, přičemž tato problematika nyní stejně jako dříve zaměstnává odborníky mnoha oborů a nachází své uplatnění také v geografii. Příkladem je disciplína s názvem *geografie kriminality* (geography of crime) či koncept *obavy ze zločinu* (fear of crime). Objektem zájmu expertů je přitom nejen mapování kriminality a obav ze zločinu, ale také otázka prevence kriminality, a to zejména v kooperaci s odborníky z dalších oborů.

Za typický příklad výsledku takovéto multidisciplinární spolupráce považují strategii známou pod anglickým názvem *Crime prevention through environmental design* (CPTED). Do češtiny se toto spojení nepřekládá, nicméně mohli bychom užít formulace *Prevence kriminality pomocí designování prostředí*. Tato preventivní strategie si klade za cíl omezit kriminalitu a obavy ze zločinu pomocí vhodných úprav konkrétního prostředí. Participují na ní experti z oborů jako např. environmentální psychologie, architektura, geografie, územní plánování, kriminologie, aj.

V České republice je tato strategie zatím prakticky neznámá, přičemž její základy byly položeny v USA na přelomu 60. a 70. let 20. století. Toto téma bylo u nás dosud opomíjeno také ve studentských pracích. V posledních letech vznikají na naší fakultě diplomové i jiné práce věnující

se tématu obav ze zločinu či geografie kriminality. Studenti v nich mj. srovnávají pocit obavy ze zločinu v různých městských čtvrtích, popř. si vyberou konkrétní čtvrť nebo celé město a v jeho rámci zkoumají, ve kterých oblastech se lidé nejvíce bojí. Zatím se však neobjevily práce zaměřující se na problematiku obav ze zločinu na mikroúrovni, tedy v areálech menších než je městská čtvrť nebo celé město. Takovými lokalitami může být například konkrétní ulice, park, náměstí, nákupní středisko, parkoviště, nádraží, apod. Strategie CPTED je aplikovatelná na mnoha úrovních, nevyjímaje tyto malé lokality.

Téma mojí diplomové práce jsem tedy zvolil s ohledem na to, že strategie CPTED zatím nebyla na naší fakultě v jiných studentských pracích zpracována. Dalším důvodem pro výběr tématu byl fakt, že fenomén obav ze zločinu dosud nebyl zkoumán na úrovni konkrétních mikrolokalit. Téma jsem také volil s ohledem na to, aby výsledky mojí práce mohly být určitým způsobem prakticky aplikovány. Vzhledem k tomu, že se v současné vědecké praxi stále více uplatňuje multidisciplinární přístup, bylo i mojí snahou vybrat si takové téma, jež nebude čistě geografické, ale bude se dotýkat i jiných vědních oborů. Aplikaci strategie CPTED právě na pražské lokality jsem zvolil ze dvou důvodů. Jednak je Praha z hlediska kriminality nejproblémovějším krajem v České republice a jednak je mým celoživotním bydlištěm.

1.2 Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem mojí diplomové práce je představit strategii CPTED jako u nás dosud téměř neznámou preventivní strategii, teoreticky poukázat na její hlavní zásady a poté ověřit, zda jsou tyto zásady prakticky aplikovány ve veřejných prostorech vybraných pražských lokalit. Zároveň budu v těchto lokalitách zkoumat pocity obav ze zločinu a sledovat souvislosti s aplikací strategie CPTED. Cílem je také poukázat na rozdíly mezi lokalitami, které zásadám CPTED odpovídají a těmi, které tyto zásady naopak nerespektují. Na příkladu konkrétních problematických lokalit bude posledním cílem podat návrhy na úpravu těchto míst tak, aby odpovídaly principům CPTED.

V následujících kapitolách budu ověřovat několik výzkumných otázek či hypotéz. Podle první hypotézy se při rekonstrukci veřejných prostor v současné době v Praze již uplatňují zásady CPTED. Vybrané pražské lokality, které prošly v posledních 10 letech revitalizací, tedy odpovídají zásadám CPTED. Naopak ty lokality, které v uvedeném časovém období revitalizovány nebyly, těmto principům neodpovídají.

Dále předpokládám, že v lokalitách, které zásadám CPTED odpovídají, se lidé budou cítit bezpečněji než v lokalitách neodpovídajících.

Třetí ověřovanou hypotézou je tvrzení, že v lokalitách odpovídajících strategii CPTED se budou odehrávat jiné aktivity ve srovnání s neodpovídajícími lokalitami a rozdílná bude také

struktura uživatelů těchto veřejných prostor.

Svým výzkumem budu chtít také zdokumentovat, jak vypadá aplikace CPTED v praxi ve zvolených lokalitách. Poslední výzkumnou otázkou je navržení úprav nevyhovujících lokalit tak, aby po realizaci takových opatření již zásadám CPTED odpovídaly.

1.3 Shrnutí metodiky práce

Po zpracování úvodních teoretických kapitol 2 a 3 na základě analýzy dostupné literatury bylo nutné nejprve určit, kterými lokalitami se budu ve své práci zabývat. Počet zkoumaných lokalit jsem stanovil na šest, z nichž tři lokality prošly revitalizací v posledních 10 letech a tři lokality v tomto časovém úseku revitalizovány nebyly. Za účelem vytipování vhodných lokalit, na nichž by se daly názorně ilustrovat rozdíly v uplatnění strategie CPTED, jsem oslovil několik expertů, jež se v ČR jako jedni z mála zabývají aplikací strategie CPTED do praxe. Na základě expertních rozhovorů se třemi různými odborníky byly poté konkrétní lokality pro mou práci vytipovány (podrobněji k metodice výběru lokalit viz kap. 4.1).

V dotčených lokalitách jsem následně provedl pozorování, jehož cílem bylo zjistit, zda a do jaké míry jsou v nich zásady CPTED aplikovány a čím jsou naopak porušovány. Při tomto pozorování jsem pořizoval poměrně rozsáhlou fotodokumentaci, s jejíž pomocí poté v samotné práci na konkrétních příkladech poukazuji právě na aplikaci či porušování zásad CPTED a porovnávám lokality vyhovující a nevyhovující principům CPTED (viz kap. 4.3).

Za účelem pozorování jsem zkoumané lokality navštívil také s cílem monitorovat, jaké aktivity zde probíhají a jaká je struktura osob, jež se v těchto místech pohybují. S pomocí připraveného formuláře (viz příloha č. 1) jsem zde zaznamenával jednotlivé druhy aktivit a strukturu osob dle věku a pohlaví. Použitá metoda je v odborné literatuře nazývána *mapování chování* a blíže ji charakterizuji v kap. 4.5.1. Pozorování jsem prováděl vždy ve dne.

Další použitou metodou je dotazníkové šetření přímo v šesti vybraných lokalitách. V každé z nich zjišťuji na vzorku 60 respondentů (polovina z nich jsou ženy, polovina muži, polovina ve věku 0-45 let a polovina ve věku 46 a více let), jak intenzivně pociťují obavu, že se zde stanou obětí jakéhokoli kriminálního jednání. Respondenti udávali na škále od 1 do 10 svou subjektivní míru obav. Dotazování probíhalo vždy ve dne a pokaždé za co nejvíce podobných klimatických podmínek (podrobněji k metodice dotazníkového šetření viz kap. 4.4.1). Své poznatky o zkoumaných lokalitách, které jsem nabył díky terénnímu výzkumu, jsem následně doplnil informacemi od pracovníků Městské policie hl. m. Prahy. Mojí snahou bylo získat expertní charakteristiky daných lokalit od strážníků či jiných policejních pracovníků, kteří mají s těmito místy rozsáhlé profesní zkušenosti. Pro opatření těchto informací jsem zvolil metodu

polostrukturovaných osobních rozhovorů s předem připravenou osnovou otázek (většinou otevřených). Délka rozhovorů se pohybovala okolo 30 minut, během nichž jsem pořizoval zvukový záznam (dále viz kap. 5 a příloha č. 2).

V kapitole 6 navrhuji konkrétní opatření ve třech lokalitách, jež nevyhovují zásadám CPTED. Použil jsem metodu komparace s lokalitami, v nichž byla strategie CPTED aplikována. Vycházím také z analýzy použitých zdrojů.

1.4 Struktura práce

V úvodní kapitole 1 podávám základní definici studovaného problému, zdůvodňuji výběr tématu, popisuji základní hypotézy, cíle, použité metody a strukturu práce.

Následující kapitoly 2 a 3 zařazují moji práci do širšího teoreticko-metodologického a věcného kontextu. Za pomoci analýzy stávající literatury se zde věnuji teoretickému zarámování studovaného problému, přístupům a metodám řešení a přehledu dosavadních výzkumů a znalostí o sledovaném tématu. Součástí je i definování studovaných jevů a procesů spojené s upřesněním užití terminologie. V kapitole 2 takto charakterizují základní definice, teoretické přístupy a historii oboru geografie kriminality (geography of crime) a konceptu obav ze zločinu (fear of crime). Kapitola 3 je věnována teoretickým východiskům strategie CPTED. Kromě historického přehledu o této strategii zde dále uvádím její základní principy, omezení v její aplikaci, zmiňuji zde příklad jejího uplatnění ve formě evropských norem či projektu Bezpečná lokalita v České republice.

Nejrozsáhlejší je kapitola 4, věnovaná vlastnímu terénnímu výzkumu. Nejprve zde popisují proces výběru lokalit pro výzkum, následně uvádím jejich základní charakteristiky. Poté analyzuji jednotlivé lokality z hlediska uplatnění zásad CPTED. Dále popisují průběh terénního výzkumu, interpretují výsledky dotazníkového šetření, mapování struktury aktivit a uživatelů zkoumaných veřejných prostor a nakonec výsledky terénního výzkumu shrnují. Přímo v textu je kapitola doplněna fotografiemi a grafy.

V kapitole 5 uvádím expertní charakteristiky jednotlivých lokalit dle informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky Městské policie hl. m. Prahy.

Kapitola 6 obsahuje moje návrhy na úpravy tří ze zkoumaných lokalit, jež nevyhovují principům CPTED. Také tuto kapitolu přímo v textu doplňují fotografiemi.

V závěrečné kapitole shrnuji cíle práce, její hypotézy a použité metody. Na základě výsledků terénního výzkumu uvádím, zda byly hypotézy potvrzeny nebo vyvráceny a zda byly metody pro tuto práci vhodně zvoleny. Zároveň také představuji možné další směry studia tohoto tématu.

2. Přehled základních teoretických konceptů

2.1 Kriminalita – základní pojmy a definice

Termín *kriminalita* je odvozen z latinského slova *crīmen* a v původním smyslu znamená obvinění, zločin, vinu (Jíchová 2009). Kriminální chování, tedy takové, jež představuje provinění proti kodexům bezúhonného jednání, je neodmyslitelnou součástí dějin lidstva a provází jej od počátků. Zmínky o různých proviněních můžeme nalézt již ve starověkých zákonících (např. Chamurapiho zákoník). V průběhu dějin docházelo ke změnám v povaze kriminálních činů, měnil se jejich kontext, struktura a také formy trestů.

Taylor rozděluje pojem *trestný čin* do dvou základních kategorií. Do kategorie I spadají závažnější trestné činy, do kategorie II ty méně závažné. Kategorie I se dále dělí na osobní trestné činy (personal crimes), kam patří znásilnění, loupež, vražda/zabití, úmyslné napadení; a majetkové trestné činy (property crimes), tedy krádež, vloupání, žhářství a krádeže motorových vozidel. Většina studií v rámci geografie kriminality (viz kap. 2.2) je zaměřena na osobní trestné činy. Do kategorie II patří všechny ostatní méně závažné trestné činy nebo přestupky (vandalismus, kapesní krádeže, znečišťování veřejného prostranství, apod.) (Taylor 2002).

Domnívám se, že není možné tyto kategorie od sebe oddělit a zabývat se v této práci jen jednou z nich. Důvodem je existence tzv. *teorie rozbitých oken* (broken windows theory) autorů Wilsona a Kellinga (1982), která mj. odkazuje na skutečnost, že pokud dochází k prevenci méně závažných trestných činů a přestupků, nastává současně i prevence těch závažnějších. Základní teze této teorie zní: „Čím déle rozbité okno zůstane rozbité, nikdo ho neopraví ani nevymění, tím větší bude pravděpodobnost, že budou rozbita i další okna v blízkosti. Tato skutečnost vysílá do okolí signál, že se o okno (resp. dům či jiný poškozený majetek) nikdo nestará. Rozbité okno signalizuje potenciálním pachatelům, že je bez dozoru, takže i další trestná činnost, páchaná v jeho blízkosti, zůstane pravděpodobně neodhalena“ (Wilson a Kelling 1982, cit. v Parker 2008, s. 49).

Pojem *kriminalita* v této práci tedy neomezují jen na závažnou trestnou činnost, ale zahrnují do něj také přestupky. Dalším důvodem pro tento přístup jsou výsledky studií zveřejněné v článku Sousy a Kellinga. Tyto studie ukazují, že sice panuje rozdělení kriminality na závažnou a méně závažnou, v médiích se o méně závažné kriminalitě téměř nehovoří a policejní strategie se často zaměřují na potlačování závažnějších přečinů, avšak lidé vyjadřují znepokojení i nad méně závažnou kriminalitou a považují ji za velmi nežádoucí prvek ve svém okolí. Jako příklad autoři uvádí vandalismus, kapesní krádeže či pouhou přítomnost problémových osob (bezdomovci, narkomani, podnapilí jedinci) ve veřejných prostorech (Sousa a Kelling 2009). Tento názor podporuje také Pain (1997).

V centru pozornosti mnoha odborníků studujících kriminalitu je především městské prostředí, stejně jako v této diplomové práci. Schmeidler (2000) pro to argumentuje tvrzením, že problémy kriminality a bezpečnosti jsou ve městech, kde je velká hustota obyvatel a koncentrace aktivit, záležitostí prvořadě důležitosti. Dále uvádí příklady sociologických průzkumů, jež prokázaly, že od okamžiku, kdy země začne procházet intenzivní urbanizací, se zvyšuje míra kriminality. „Kriminalita ve městech vzrostla do té míry, že se stala jedním ze základních problémů politických, veřejných a odborných, které se týkají městské společnosti. Rostou obavy ze stoupající zločinnosti ve městech, což do jisté míry souvisí s životními podmínkami v některých čtvrtích, společenskými strukturami i charakterem prostředí“ (Schmeidler 2000, s. 1).

2.2 Geografie kriminality

Téma kriminality v městském prostředí se objevuje zároveň se změnami vztahů mezi městem a venkovem a s měnící se strukturou měst, přičemž tyto proměny byly jedním z důsledků průmyslové revoluce v 19. století. Nejprve se touto problematikou zabývali sociologové, kteří zkoumali, jak přeměny sociálních struktur souvisí s nárůstem kriminality ve městech.

Kořeny oboru geografie kriminality spatřuje Herbert (1989) v konceptu kartografické kriminologie, který se vyvinul v 19. stol. Tehdy představitelé měst, regionálních vlád a statistických úřadů začali poukazovat na fakt, že kriminalita je nerovnoměrně rozšířena. První studie v oboru geografie kriminality se zaměřovaly na regionální odlišnosti různých typů kriminality, jiné se soustředily na kriminalitu ve městě a snažily se identifikovat oblasti s vyšší mírou zločinnosti. Vědci se tehdy například zabývali myšlenkou, že s hustotou zalidnění stoupá míra kriminality.

V první polovině 20. stol. sociologové z Chicagské školy mapovali, ve kterých místech se pohybují pachatelé. „Studie o místech, v nichž je nejvyšší kriminalita, se v této době vyvinuly do koncentrického modelu a např. Shaw a McKay (1942) tvrdí, že kriminalita je soustředěna v centru města a postupně klesá se směrem k jeho okrajům. Tento model se však nikdy nepodařilo empiricky dokázat“ (Cozens 2002, s. 131). Identifikací problémových míst ve městě se později zabývali např. Baldwin a Bottoms (1976).

„Koncept místa má v geografii speciální význam, jež sahá až k výzkumům francouzských geografů jako např. Vidala de la Blache, kteří na počátku 20. stol. prosazovali tvrzení, že geografie je spíše vědou o místech než o lidech. Na tento koncept navázala ve druhé polovině 20. stol. tzv. humanistická geografie, která konkrétním místům přiřazuje značný význam. Nejsou to již jen pozice v prostoru, ale spíše teritoria, s nimiž lidé spojují určité hodnoty. Místo proto může být viděno jako subjektivní a kvalitativní koncept, spojený např. s pocitem sounáležitosti, sdílenými hodnotami, image daného místa, společnou péčí o místo, atd.“ (Herbert 1989, s. 3).

Poté, co geografové identifikovali místa s vyšší mírou kriminality a vymezili tak nebezpečné oblasti, bylo jejich snahou zjistit, jak taková místa vznikla a čím jsou charakterizována. Zde najdeme kořeny disciplíny známé dnes jako environmentální kriminologie. K jejímu vzniku přispělo na přelomu 70. a 80. let 20. stol. rozšíření nových kriminologických metod. Klíčovou tezí environmentální kriminologie je předpoklad, že prostorové rozmístění kriminality není náhodné a může být ovlivněno charakterem prostředí. Za zakladatele oboru jsou považováni Brantingham a Brantingham se svou studií *Environmental Criminology* (1981). Podle těchto autorů má každý kriminální čin čtyři dimenze – právní kontext, oběť, pachatel a místo, kde se zločin odehrává. Tato disciplína se zaměřuje na poslední jmenovanou dimenzi. Místo je definováno jako konkrétní lokace v čase a prostoru, kde se ostatní tři dimenze protnou a dojde ke spáchání zločinu. Místem je myšlena konkrétní čtvrť nebo jen obytný blok v rámci města a podle autorů je právě charakteristika místa klíčová pro pochopení, proč se zde kriminalita vyskytuje. Snahou odborníků tohoto oboru je tedy definovat situace a prostředí, v nichž dochází ke kriminálnímu jednání. Herbert (1989) k tomu uvádí, že tyto pokusy nějak kodifikovat uvedené aspekty jsou vlastně pokusy měřit vlastnosti míst. Odtud je již velmi blízko k vytvoření preventivních strategií, jež se podle zjištěných vlastností snaží tato místa modifikovat. Na tyto myšlenky navázala teorie hájitelného prostoru (viz kap. 3.2) se svým přesvědčením, že s kriminalitou lze účinně bojovat na lokální úrovni.

Geografie kriminality teoreticky vychází také z behaviorální geografie, která zdůrazňuje roli jedince v rámci geografických procesů. Zabývá se subjektivními složkami jednotlivce, jako např. procesem rozhodování, vnímání či poznávání. Předmětem zájmu odborníků oboru geografie kriminality je tedy mj. i proces rozhodování jednotlivců (obětí i pachatelů) v prostoru. Pain (1997) např. zkoumá, jak je ovlivněno chování žen, které se staly obětí trestného činu či jakým místům se tyto ženy vyhýbají. Bennett (1989) se naopak soustředí na skupinu pachatelů, konkrétně se zabývá procesem rozhodování u zlodějů - zjišťuje, jakým způsobem si vybírají cíle své kriminální činnosti.

2.3 Obavy ze zločinu

Od 60. let 20. stol. se v rámci geografie kriminality rozvíjí také studium konceptu obav ze zločinu (fear of crime). Místo výrazu *obava* upřednostňují někteří autoři slova s podobným významem, jako zejména *strach*, *úzkost* či *pocit ohrožení*. Detaily ve významových odlišnostech těchto pojmů se zabývá např. Nakonečný (2000). V této práci používám výraz *obava* a přikláním se tak k názoru Buriánka (2001), jenž pracuje také s tímto pojmem a odkazuje na odlišnosti ve významu anglických slov *fear* (= obava) a *anxiety* (= strach). Jelikož se v odborných textech užívá zásadně spojení *fear of crime*, považuji za vhodnější překlad *obava ze zločinu*. Obava je jednou ze základních lidských emocí a jak uvádí Nakonečný, vyvinula se v průběhu evoluce jako proces

hodnocení životního významu situací, se kterými byla spojena mobilizace energie. Tato emoce je reakcí na stávající nebo potenciální nebezpečí. Výsledkem obav může vedle mnoha dalších efektů být i vyhýbání se situacím, které mohou obavy zvyšovat (Nakonečný 2000).

Výzkumy v rámci oboru *fear of crime* se většinou zaměřují na prostorové aspekty obav ze zločinu (tedy např. v jakých čtvrtích se lidé více bojí), dále porovnávají obavy z jednotlivých druhů trestných činů, zkoumají vztah mezi socioekonomickými charakteristikami lidí a jejich obavami, apod. Téma obav ze zločinu se ukazuje jako neoddelitelné od fenoménu kriminality a dalších sociálních a ekonomických problémů týkajících se bydlení, environmentálního plánování, urbanismu či sociálního vyloučení.

K měření intenzity obav ze zločinu bylo zpočátku využíváno především dotazníkových šetření, většinou s otázkami typu: *Považujete vaši čtvrť za bezpečnou? Jak bezpečně / nebezpečně se cítíte, když jdete čtvrtí XY sám(a) během dne / v noci? Do jaké míry pociťujete obavy, že se stanete obětí znásilnění / loupeže / vraždy?* V 90. letech nastal v rámci tohoto oboru přesun ke kvalitativním metodám, které umožňují obavy ze zločinu zkoumat jako dynamický fenomén, jež může mít pro každého poněkud odlišný význam, mění se v čase a v závislosti na dalších faktorech.

V literatuře se objevuje mnoho definic pojmu *obava ze zločinu*. Výstižné vysvětlení podle mého názoru nabízí Rountree a Land: „Pojem obavy ze zločinu v sobě zahrnuje jak obecné, kognitivní vnímání osobní bezpečnosti v určitém prostředí, tak i citové, osobní a emocionální reakce na možnost, že se stanu obětí určitého typu trestné činnosti“ (Rountree a Land 1996, s. 1354). Další vhodnou definici uvádějí Ferraro a LaGrange: „Obavy ze zločinu jsou negativními emocionálními reakcemi, jež jsou podněcovány kriminalitou a symboly s ní spojenými“ (Ferraro a LaGrange 1987, cit. v Rountree a Land 1996, s. 1354). Z českých autorů vybírám definici Vykopalové, která termín *obava ze zločinu* definuje jako „vnímání ohrožení osobní bezpečnosti v souvislosti s přímou i nepřímou zkušeností s viktimizací, se způsobem prezentace násilí v masmédiích, s charakterem a případnými viktimogenními rysy lokality bydliště a samozřejmě i s osobnostními charakteristikami respondenta“ (Vykopalová 2000, cit. v Jíchová 2009, s. 21).

Autoři předchozích studií na toto téma se shodují v tom, že obavy ze zločinu přímo souvisejí s věkem a pohlavím – ženy se bojí více než muži a zároveň intenzita obav stoupá s věkem (Baumer 1979, Garofalo 1979, Clarke a Lewis 1982). Skogan a Maxfield (1981) k tomu dále uvádějí, že lidé, kteří se již v minulosti stali obětí nějakého trestného činu, také pociťují větší obavy. Důležité jsou podle nich i nepřímé zkušenosti s kriminalitou, tedy zda se někdo z rodinných příslušníků, přátel či sousedů stal obětí zločinu a informoval o tom. Další autoři zkoumají např. roli médií, životního stylu, rutinních aktivit, sociální integrace, hustoty zalidnění, rasového složení lokality, atd. Faktorů, jež mohou obavy ze zločinu ovlivňovat, je opravdu mnoho a výsledkem je velký počet výzkumů na toto téma. Jejich výstižné shrnutí uvádí např. Ferraro a LaGrange (1987) či Pain (2000).

Podle Pain (2000) je fyzické prostředí jedním z nejvýznamnějších faktorů, jež ovlivňují obavy ze zločinu. Tato autorka zároveň odkazuje na mnoho studií, jejichž výsledky uvedené tvrzení podporují. Také v této diplomové práci je to z řady faktorů právě fyzické prostředí, jímž se budu zabývat ve vztahu k fenoménu obav ze zločinu. Tento prostorový element obav lze poměrně dobře zdokumentovat, na rozdíl od jiných aspektů (např. zkušenosti obětí kriminálních činů). Předchozí výzkumy ukázaly, že lidé většinou pociťují větší obavy v prostředí s určitými znaky - nejčastěji to jsou temná, opuštěná, vizuálně neatraktivní a neudržovaná místa (Warr 1990, Vrij a Winkel 1991). Vyústěním těchto průzkumů byla snaha vytvářet preventivní strategie zaměřené na redukci kriminality a obav s ní spojených pomocí úprav fyzického prostředí. Toto téma se stalo základem pro vznik teorie hájitelného prostoru (viz kap. 3.2) architekta a urbanisty Oscara Newmana, který dokázal obhájit tvrzení, že vhodným designováním fyzického prostředí lze redukovat kriminalitu i s ní související obavy (Newman 1972). V následujících letech vzrostl především v severní Americe a západní Evropě význam prevence kriminality v rámci urbanistického plánování. Bezpečnější město se stalo novým cílem při plánování městské výstavby. Preventivní strategie zaměřené na úpravu fyzického prostředí byly vnímány jako vítaná podpora činnosti policejních složek. Zde najdeme původ strategie s názvem *Crime prevention through environmental design*, jíž se věnuje tato diplomová práce a v teoretické rovině ji zpracovávám v kapitole 3.

Jiní autoři naopak zdůrazňují sociální prostředí jakožto faktor, jenž ovlivňuje obavy ze zločinu více než fyzický charakter lokality (Painter 1989, Warr 1990). Např. Koskela (1999) ve své studii na základě rozhovorů s respondentkami v Helsinkách dochází k závěru, že se ženy bojí v noci ve veřejných prostorech po celý rok, navzdory faktu, že v Helsinkách jsou v letním období velmi světlé noci. Valentine (1989) k tomu dodává, že obavy žen nejsou v mnoha případech obavami ze tmy či zanedbaného fyzického prostředí, ale ve skutečnosti jsou obavami z mužů.

Na závěr této kapitoly bych rád zmínil, že k tématu geografie kriminality a obav ze zločinu začaly na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze vznikat kvalitní studentské práce. Bakalářská práce Vojáčkové (2006) zkoumá sociálně-prostorové aspekty pocitu bezpečí (např. jak ovlivňuje pocit bezpečí velikost sídla, typ zástavby, pohlaví, apod.). Koudelková (2007) studuje prostorové rozmístění kriminality v Pelhřimově a její vnímání obyvateli města. Porovnává zde mj. výsledky dotazníkového šetření s policejními statistikami a zkoumá, zda existuje překryv mezi místy, kde lidé pociťují obavy ze zločinu a místy, kde je kriminální jednání doloženo statistikami z policejních zdrojů. Karban (2008) se ve své bakalářské práci snaží identifikovat, ve kterých pražských čtvrtích pociťují ženy největší obavy ze znásilnění. Jíchová (2009) se ve své diplomové práci zabývá vnímáním strachu v pražských čtvrtích Žižkov a Jarov. Sýkora (2009) pojednává o časoprostorovém rozmístění kriminality ve městě na příkladu vloupání do bytů v Chrudimi.

3. Strategie Crime prevention through environmental design

3.1 Základní definice

V kapitole 2.2 jsem zmínil teorii Brantinghamových (1981), podle nichž má každý kriminální čin čtyři dimenze (právo, oběť, pachatel a místo). Strategie známá pod anglickým názvem *Crime Prevention through Environmental Design* se soustředí na čtvrtou jmenovanou dimenzi a obsahuje svůj hlavní cíl už v názvu. Základním jejím předpokladem je, že dodržením určitých zásad při vytváření, údržbě či pozměňování fyzického prostředí lze dosáhnout snížení kriminality (resp. obav ze zločinu) v tomto prostředí a eliminovat okolnosti, které výskyt kriminality podporují. „Tento předpoklad může být podpořen prostým smyslovým pozorováním. Pokud se například zaměříme na městské prostředí, zjistíme, že oblasti s vysokou mírou kriminality se ve svém fyzickém vzhledu velmi liší od oblastí, kde je kriminalita nízká“ (Taylor 2002, s. 413). Aplikace CPTED může mít velmi různý rozsah – od úpravy stávající parkové zeleně či instalace osvětlení až po vybudování celé čtvrti podle zásad CPTED. Uplatnění strategie má tu výhodu, že může probíhat postupně (tak jak například umožňuje rozpočet).

„CPTED může zahrnovat krátkodobé strategie zaměřené na řešení existujících problémů – např. zlepšení osvětlení před obchodem za účelem redukce vloupání nebo pravidelné stříhání keřů v parku pro dosažení lepší přehlednosti. CPTED však může znamenat i dlouhodobý přístup zaměřený na prevenci problémů - například systematické umisťování bankomatů do bezpečných lokalit“ (Saville 2000, s. 71).

Nejčastěji uváděnou definicí CPTED v literatuře poskytuje např. Cozens: „Strategie CPTED předpokládá, že při vhodném procesu designování a při efektivním využití prostředí, jež bylo člověkem vytvořeno, lze dosáhnout redukce kriminality a obav s ní souvisejících, a tím pádem také zlepšení kvality života“ (Cozens 2005, s. 329).

Pojem *environmental design* v této diplomové práci zastupuje celou škálu atributů (vlastností) fyzického prostředí a jednotlivých objektů v něm – jinak řečeno to, co je předmětem zájmu především architektů a urbanistů. *Environmental design* se zabývá otázkami jako např. jak daleko je dům od silnice, zda jsou ulice rovné nebo křivolaké, jaké je použito osvětlení, jak jsou rozmístěny symbolické či skutečné bariéry, apod.

3.2 Historie CPTED

Studium vztahu kriminality a prostoru má své kořeny již v 19. století, kdy se badatelé zabývali výzkumem lokalit s vysokou mírou kriminality (*hot spots*). Ve 20. stol. následoval rozvoj

oboru geografie kriminality, v jeho rámci také konceptu obav ze zločinu a v neposlední řadě také environmentální kriminologie (viz kap. 2.2 a 2.3). Strategie CPTED je jedním z vyústění vědeckého bádání v rámci těchto disciplín.

Za zakladatele CPTED jsou většinou autorů považováni Jane Jacobs, Ray Jeffery a Oscar Newman. Ke vzniku tohoto konceptu přispěli především tím, že zproblematizovali tradiční uvažování v kriminologii a odvrátili svou pozornost k fyzickému prostředí a jeho roli v etiologii zločinu. „Zřejmě nevlivnější diskusi ohledně městského prostoru a jeho vztahu ke kriminalitě vyvolala kniha Jane Jacobs s názvem *The Death and Life of Great American Cities* vydaná roku 1961. Podle kriminologa Jefferyho to byla právě Jacobs, která jako první přišla s tezí, že základem pro prevenci kriminality je výzkum interakce lidí a prostoru“ (Crowe a Zahn 1994, s. 24).

Jacobs ve své práci tvrdila, že tradiční metody plánování vedly k úpadku vnitřních měst v USA. „Primárním důvodem tohoto úpadku podle ní bylo budování širokých ulic v centrech měst, které omezily pěší dopravu. Prosazovala tedy myšlenku, že pokud změny v urbanistickém plánování povedou k oživení pěší dopravy ve městě, dojde tím k redukci nežádoucích (a často kriminálních) aktivit takzvaným *vrácením očí na ulice* (put the eyes on the street)“ (Walsh 1999, s. 42). Konkrétní opatření viděla tato urbanistka například ve vybudování nových a úpravě stávajících městských parků, chodníků a stezek, pro jejichž uživatele bude pohyb po nich výhodnější než užití automobilu. Tento proces může poskytnout obyvatelům města pocit spoluzodpovědnosti za sdílení veřejných prostor a redukovat tak jejich obavy i samotnou kriminalitu (Jacobs 1961).

S termínem *Crime prevention through environmental design* však přišel poprvé již zmíněný C. Ray Jeffery v roce 1971. Ve své stejnojmenné práci navrhoval, aby kriminologie opustila své tradiční soustředění se na pachatele a začala se zabývat prostředím, v němž se tyto osoby pohybují, v němž žijí, pracují, cestují a vykonávají další aktivity – prostředím, které ovlivňuje jejich chování (Jeffery 1971).

V roce 1972 představil architekt Oscar Newman termín *hájitelný prostor* (defensible space) a vydal stejnojmennou knihu, která byla reakcí na zvyšující se kriminalitu v amerických městech doprovázenou odlivem střední třídy z vnitřního města (vyznačujícího se vysokou mírou kriminality) do suburbánních zón. Zatímco Jacobs aplikovala své teorie na celé město, Newman se zabýval efekty městského plánování především na rezidenční oblasti.

Newman vyslovil tezi, že určité změny v designování obytných čtvrtí mohou motivovat rezidenty k tomu, aby se více starali o okolí svého bydliště, aby za něj přijali spoluzodpovědnost a lépe mohli tento prostor kontrolovat (Newman 1972). Vhodným designováním lze podle něj přispět k zajištění tzv. teritoriality (neboli pocitu spoluzodpovědnosti za určité teritorium) a možnosti monitorovat, co se odehrává ve veřejných prostorech jako např. výtahy, schodiště, haly, ulice, parkoviště, apod. Newman navrhoval, aby jejich design pomáhal jasně určit, zda se jedná o

soukromý, veřejný nebo přechodný prostor. „Dodržením těchto zásad se podle něj vytvoří hájitelný prostor, který spíše odradí potenciální pachatele od kriminální činnosti. Výsledkem bude společenství, kde se rezidenti znají navzájem a mohou tak snáze rozpoznat neoprávněné uživatele jejich teritoria. Rezidenti snadno identifikují neobvyklé chování a pravděpodobně jej nenechají bez povšimnutí“ (Crowe a Zahm 1994, s. 25).

Newman (1972) zdůrazňuje, že hájitelný prostor není kontrolován policií, ale společenstvím lidí, kteří jej užívají. Cozens k tomu dále uvádí, že hájitelný prostor je zastupující termín pro škálu mechanismů, jako jsou reálné či symbolické bariéry, rozmístění oken či osvětlení, jasně definované sféry vlivu (soukromý vs. veřejný prostor) a zlepšení možnosti dohledu nad územím. Tyto mechanismy spolupůsobí tak, že vrací prostředí pod kontrolu rezidentů (Cozens 2002).

Newman (1972) dále tvrdí, že vhodné architektonické rozvržení může vést jednak k vytvoření pozitivních sociálních vztahů v rezidenční oblasti a jednak ke vzniku prostor, k nimž lidé budou mít pozitivní vztah a nebude jim lhostejné, co se v nich odehrává. V praxi Newman kritizoval mnohapatrové obytné domy a snažil se aplikovat zásady CPTED např. úpravou osvětlení, rozlišením barevných fasád domů či instalací bariér (ploty, zdi). Jeho názory se setkaly zpočátku s velkou kritikou, ale zejména v 80. a 90. letech se v USA prakticky uplatnily a byly respektovány a realizovány mnoha architekty. Newman byl schopen ve svých studiích jasně prokázat, že zásahy do designu veřejných prostor mohou redukovat kriminalitu v konkrétní oblasti.

Odborná literatura rozlišuje dvě generace vědců, zabývajících se CPTED. První generace se soustředila čistě na fyzické prostředí, jeho vztah ke kriminalitě a obavám s ní spojených. Právě první generace musela čelit následné kritice. Reakcí bylo postupné krystalizování tzv. druhé generace CPTED, která se začala zabývat také sociálními aspekty ovlivňujícími kriminalitu a obavy ze zločinu – např. demografickými či socioekonomickými charakteristikami konkrétní oblasti, kde mělo být CPTED aplikováno. Teorie CPTED druhé generace se také zabývá problematikou aktivní účasti rezidentů, což v praxi znamená, jak například zajistit, aby lidé pozorující páčání trestné činnosti toto nenechali bez povšimnutí, apod. Mezi další témata, která jsou objektem zájmu odborníků druhé generace CPTED, patří také spolupráce zájmových skupin (policie, místní politici, představitelé, rezidenti, architekti) při realizaci CPTED.

„Taylor a kol. (1980) se zabývají vývojem konceptu hájitelného prostoru do tzv. hájitelného prostoru druhé generace, která modifikovala Newmanovy teze a počítá i s takovými faktory jako například zapojení rezidentů, image čtvrti, sociální soudržnost, atd.“ (Cozens 2002, s. 121).

Druhou generaci CPTED lze shrnout jako koncept, který zdůrazňuje širší kontext aplikace CPTED v konkrétní lokalitě. Jedná se o více holistický přístup, uvažující výše zmíněné faktory.

Ve své diplomové práci se nadále budu věnovat strategii CPTED tak, jak ji chápali představitelé její tzv. první generace. To však lze realizovat pouze za předpokladu, že budou brána

v úvahu možná omezení takového přístupu (viz kap. 3.4). Témata druhé generace CPTED pak otevírají mnoho možností pro navazující výzkum v dalších studiích.

V posledních letech se CPTED vyvinula jako důležitá součást kriminologie i městského plánování. V současné době existuje tzv. International CPTED Association (ICA). Tato organizace má za cíl propagovat a koordinovat aplikaci zásad CPTED v jednotlivých členských státech, jejichž počet postupně narůstá a objevují se mezi nimi i země, v nichž byla tato strategie zatím neznámá nebo nebyla vůbec aplikována. Od doby vzniku Newmanovy knihy *Defensible Space*, tedy od 70. let 20. století, se CPTED prakticky aplikuje v mnoha městech různých velikostí, zatím zejména v severní Americe a západní Evropě. V ostatních částech světa je míra její aplikace v porovnání se dvěma zmíněnými regiony velmi omezená. Kolébkou CPTED jsou USA, kde tato strategie nachází využití zejména v projektech revitalizace starých průmyslových předměstí. CPTED je také důležitým faktorem při budování nových rezidenčních oblastí nebo multifunkčních komplexů (nákupní střediska, centra volného času, apod.), přestože vědci se dodnes nedokázali shodnout, zda design veřejných prostor skutečně působí jako preventivní faktor kriminality.

3.3 Hlavní zásady CPTED

Výše již bylo zmíněno, že cílem CPTED je redukce kriminality a zvýšení pocitu bezpečí u uživatelů veřejných prostor za pomoci vhodných zásahů do prostředí dané lokality. Principy CPTED se snaží učinit spáchání trestného činu pro potenciální pachatele riskantnějším a složitějším. „Pachatelé preferují určité oblasti, určitou denní dobu a terče svých aktivit. Jejich výběry jsou nazývány environmentální preference. CPTED se snaží modifikovat fyzický vzhled míst tak, aby byla tato místa pro pachatele méně lákavá a trestnou činnost tam pokud možno nespáchali“ (Saville 2000, s. 68).

Další ideou této strategie je, že prevence kriminality pomocí vhodného designu může ušetřit náklady policii, soudům, může redukovat sociální a psychologický dopad kriminality v konkrétní oblasti a přispět tak ke zlepšení kvality života.

Strategie CPTED je založena na třech základních předpokladech. Prvním je tzv. perspektiva racionálního pachatele, která předpokládá, že pachatel před trestným činem zvažuje, kde a kdy je pro něj nejméně rizikové zločin spáchat. Toto riziko je vyjádřeno například dobou nutnou k tomu, aby se pachatel dostal na místo činu, dobou potřebnou k jeho opuštění a pravděpodobností toho, že bude odhalen při plánování či páčání zločinu nebo při opouštění místa činu.

Dalším předpokladem je, že pachatelé si pro svou kriminální činnost vybírají především místa, která dobře znají a mohou tak lépe vyhodnotit, zda jsou k tomuto účelu vhodná. Bývají to

tedy místa v blízkosti jejich pracoviště či domova, místa trávení volného času, apod. V těchto lokalitách totiž dokáží lépe odhadnout rizika zmíněná v předchozím odstavci.

Třetí premisou je, že pachatel spáchá trestný čin pravděpodobněji tam, kde se pro něj vyskytuje více atraktivních cílů (obětí) a kde je méně potenciálních strážců konkrétního prostoru (nebo je ostraha nedostatečná – např. nefunkční kamerový systém, málo policejních hlídek, absence potenciálních svědků, apod.).

Na základě těchto předpokladů vzniklo 6 základních principů první generace CPTED a jejich shrnutí přinášejí např. Cozens a kol (2005). Jsou jimi: teritorialita, dohled, kontrola přístupu, podpora aktivity, image/management a tzv. target hardening.

Teritorialita je koncept zaměřený na posílení pocitu jakési společné odpovědnosti za určité území, kterou by měli pociťovat legitimní uživatelé daného prostoru. Pokud lidé získají takový pocit, výsledkem bude redukce příležitostí pro páčání kriminální činnosti a odrazení potenciálních pachatelů. Prostor by měl působit dojmem, že se o něj někdo stará a někomu patří. V první generaci CPTED byl koncept teritoriality vše zastřešující a byly na něm založeny všechny další zásady. Konkrétní opatření znamenají například bariéry symbolické (např. nízké křoviny, nápisy, různé zabarvení chodníků) či skutečné (ploty). Těchto bariér se užívá za účelem oddělení veřejné, smíšené a privátní zóny. CPTED se pomocí teritoriality zejména snaží eliminovat všechny nedefinované prostory, u nichž není jasné, k jakému slouží účelu. Tyto prostory vyvolávají dojem, že se o ně nikdo nestará, nikomu nepatří, nejsou pravidelně udržovány a monitorovány.

Druhým principem je zajištění **dohledu** nad prostorem. Pokud pachatelé mají pocit, že mohou být snadno zpozorováni a jejich činnost je monitorována, je pravděpodobnější, že je to od jejich úmyslu odradí. Obecné pravidlo je, že prostor by měl být pokud možno přehledný. Saville (2000) uvádí tři různé formy dohledu: 1) přirozený (např. skrz okna z okolních domů), 2) organizovaný (např. policejní hlídky), 3) mechanický (např. osvětlení či kamerový systém).

Definici pojmu přirozený dohled poskytuje například Parnaby: „K zajištění přirozeného dohledu je zapotřebí takové užití designu, které vytvoří jasný a přehledný prostor a usměrní v něm lidské aktivity tak, že je možné na ně dohlížet ve správném čase a na správném místě“ (Parnaby 2007, s. 74). Prostor s nízkým potenciálem přirozeného dohledu uvádí například Saville jako oblast s nedostatečným osvětlením, vysokými zdmi nebo ploty či hustou vegetací, která může skýtat možnosti pro ukrytí pachatele (Saville 2000). Je ovšem třeba poznamenat, že samotná možnost přirozeného dohledu ještě nezaručuje, že dohled skutečně probíhá. Tento fakt byl jedním z dalších důvodů rozvoje druhé generace CPTED, která se zabývá i problémem, jak přimět uživatele prostoru k tomu, aby výhodu přirozeného dohledu skutečně využívali (což například znamená, aby pozorovanou trestnou činností nenechali bez povšimnutí).

Cozens zmiňuje ve své studii názor většiny odborníků, kteří se shodují na tom, že v oblastech s organizovaným dohledem se daří prokázat nižší výskyt kriminality. Podle většiny výzkumů má zesílení policejních hlídek nebo angažování ostrahy např. v obchodech, bankách či parkovištích pozitivní vliv na snížení kriminality (Cozens 2002). Na tomto místě bych však chtěl uvést také kritiku tohoto přístupu, s níž vystupuje např. Saville. Nadměrné spoléhání na organizovanou formu dohledu je podle něj dokonce v rozporu s principy demokratické společnosti. „Velký bratr vás nemůže pořád sledovat“ (Saville 2000, s. 70). Příliš mnoho policejních hlídek či jiných strážců může být vnímáno jako zásah do soukromí. Navíc jsou tato opatření nákladná z hlediska lidských zdrojů i financí. Přirozené metody mají oproti tomu ještě tu výhodu, že jejich efekt je dlouhodobější (Saville 2000).

K problematice účinnosti kamerového systému Cozens a kol. zmiňují několik studií, které v souvislosti s instalací kamer prokázaly např. omezení vandalismu v prostředních hromadné dopravy či na parkovištích a snížení obav ze zločinu. Kamery mohou odradit pachatele díky vnímanému zvýšenému riziku odhalení. Bohužel je často uvažování pachatelů iracionální (zejména pokud jsou pod vlivem alkoholu či drog) a kamerový systém v takových případech svoji preventivní roli neplní. Většinou je prokázán jeho pozitivní efekt na potlačení majetkové trestné činnosti, zatímco na násilnou trestnou činnost významný vliv nemá (Cozens a kol. 2005).

Samostatným tématem je osvětlení, protože po setmění je právě intenzita a charakter osvětlení tím, co nejvíce ovlivňuje možnosti dohledu. Mnohá města v USA spustila v 60. letech minulého století programy na zlepšení veřejného osvětlení, což mělo za následek významnou redukci trestné činnosti. Podobné výsledky byly zaznamenány i v Británii (Cozens a kol. 2005).

Na základě uvedených informací o problematice dohledu je možno shrnout ji konstatováním, že je zapotřebí najít vyváženou míru aplikace přirozených, organizovaných a mechanických forem dohledu, aby jeho zajištění v konkrétní lokalitě bylo účinné.

Kontrola přístupu je třetím základním principem CPTED. Předpokladem je, že pokud podnikneme taková opatření, která omezí přístup potenciálních pachatelů k objektům jejich trestné činnosti (ať už jsou to lidé nebo majetek), bude pro ně páčání trestné činnosti rizikovější. Kontrola přístupu může mít (podobně jako možnosti dohledu) formu přirozenou (vymezení prostoru například cedulemi či odlišnými barevnými fasádami domů), organizovanou (např. ochranka) a mechanickou (např. zámky, trezory). Jinými slovy – uživatelům konkrétního prostoru by něco mělo alespoň naznačovat, kudy se mají pohybovat. Jak uvádějí Cozens a kol. (2002), několik průzkumů prokázalo vyšší míru kriminality v místech, kde není nijak omezen pohyb pěších, naopak jiné studie zase ukazují, že tam, kde je více lidí, je i méně kriminality (tento názor zastávala také Jane Jacobs – viz její výše zmiňovaný koncept *eyes on the street*). Cozens a kol. docházejí k závěru, že v rezidenčních oblastech má omezení pohybu chodců spíše pozitivní vliv na míru kriminality

(dochází k její redukci). Obecně podle nich platí, že by mělo dojít ke snížení možností průjezdu i průchodu potenciálních pachatelů do určité oblasti. Výsledkem je redukce počtu únikových a přístupových cest a je tedy možno efektivněji monitorovat ty zbývající (Cozens a kol. 2002).

Čtvrtým principem CPTED je **podpora aktivity**. Zahrnuje designování a užití značení za účelem podpory takových aktivit, které jsou v dané lokalitě určitým způsobem žádoucí. Struktura aktivit by měla být pokud možno široká a měla by umožňovat kontinuální využití lokality. Jinými slovy, určité místo by mělo být využíváno k různým aktivitám v různou dobu, pokud možno by lokalita neměla být liduprázdná po delší časové úseky. Snahou je také přesunout nebezpečné aktivity (jako například finanční transakce) do bezpečných lokalit (tedy takových, jež splňují požadavky CPTED). Naopak tzv. bezpečné aktivity (např. sportovní činnost, venčení psů) by měla směřovat do takových lokalit, které byly dosud vnímány jako nebezpečné, aby v takových místech došlo ke zvýšení výskytu osob a tím pádem *vrácení očí na ulice*. Je samozřejmě nutno dodat, že výskyt vyššího počtu osob může mít stimulující účinek pro určité typy kriminální aktivity (např. kapesní krádeže). Crowe a Zahm (1994) se k této problematice stavějí tak, že podporují *vrácení očí na ulice*, ale za současného omezení únikových a přístupových cest (kontrola přístupu – viz výše). Dodávají k tomu, že je nutno samozřejmě aplikovat i zásadu dohledu.

Image/management je pátou zásadou CPTED. „Pozitivní image místa a jeho pravidelná údržba zajišťují, že fyzické prostředí funguje efektivně a vysílá pozitivní signál všem jeho uživatelům. Jednoznačný vliv dobré image na omezení míry kriminality a obav ze zločinu byl vždy uznáván a prokazován v mnoha studiích už od dob Lynche v 60. letech“ (Cozens a kol. 2005, s. 338). Zlepšování image a údržba dané lokality spočívá v potlačování znaků fyzického a společenského úpadku. Konkrétní opatření mohou znamenat mj. systematické odstraňování graffiti, opravu poničeného vybavení v parcích či prostředcích hromadné dopravy, opravu fasád domů či monitorování a redukci pohybu potenciálně problémových osob (bezdomovci, narkomani, apod.).

Poslední zásadou CPTED je tzv. **target hardening** – pro tento výraz se mi nezdá vhodné použít český překlad, nicméně uvedený pojem by se dle mého názoru dal vysvětlit jako snaha odradit pachatele od jeho úmyslu tak, aby se terč jeho kriminální aktivity (ať už je to člověk či věc) pro něj stal obtížněji dosažitelným či méně lákavým. Pokud je tato zásada aplikována, musí pachatel zvýšit úsilí, které vynakládá pro svou činnost. Target hardening má za cíl omezení přístupu k potenciálním obětem za použití fyzických bariér jako jsou ploty, brány, zámky, elektronická výstražná zařízení či ostrahy. Nadměrné používání těchto prostředků však je však poněkud problematické, jak jsem psal již výše. V literatuře se často objevuje výraz *pevnostní mentalita* (fortress mentality), která může převládnout u uživatelů prostoru, který je dle této zásady uzavřen bránami, obehnan ploty, monitorován kamerami a policejními hlídkami. Přirozený potenciál CPTED je tím pádem nevyužitelný, stejně jako ostatních pět zásad CPTED. Lidé rezignují na dění

ve svém okolí a stahují se za fyzické bariéry do svých domovů. Proto je potřeba k takovýmto opatřením přistupovat v omezené míře a pokud možno jen tam, kde je to bezpodmínečně nutné.

Na závěr uvádím v několika bodech shrnutí strategie CPTED tak, jak jej poskytují Crowe a Zahm: „CPTED je aplikována tak, aby: 1) jasně vymezovala, které prostory jsou veřejné a které jsou soukromé, 2) bezpečné aktivity směřovaly do nebezpečných lokalit a naopak, 3) poskytovala přirozené bariéry konfliktním aktivitám (např. odpočinkový prostor pro seniory vs. hřiště pro teenagery), 4) byla zajištěna nezbytná míra intenzity užívání daného prostoru (např. přes den dětské aktivity, večer procházky se psy), 5) byla zajištěna možnost přirozeného dohledu nad prostorem“ (Crowe a Zahm 1994, s. 27).

3.4 Kritika strategie CPTED

V 80. a 90. letech 20. stol. byla strategie CPTED zejména v USA přijata velmi příznivě a mnozí architekti a politici očekávali, že může pomoci zmírnit problémy s kriminalitou ve městech. Případná omezení této strategie nebyla tehdy brána příliš v úvahu. Pokud však má CPTED skutečně plnit svůj cíl, nemělo by se k ní přistupovat v duchu architektonického determinismu, jak tento pojem definuje Taylor: „Přesvědčení plánovačů a architektů, že jsou to právě prvky designu, které do značné míry determinují, resp. mají největší dopad na chování a pocity lidí, kteří využívají určitý prostor“ (Taylor, 2002, s. 417). Podle tohoto předpokladu je právě design veřejných prostor naprosto rozhodující, co se týče míry kriminality a s ní spojených obav v konkrétním prostředí.

Je však třeba vzít v úvahu, že míru kriminality a obavy z ní ovlivňuje i řada dalších aspektů, jako například sociální, kulturní a ekonomické charakteristiky lidí, kteří daný prostor užívají. Je nutno brát v potaz i organizační podmínky pro aplikaci CPTED, mezi něž patří například aktivita občanů a míra jejich participace, dále postoj regionálních politických představitelů, policie, atd. CPTED nemůže být všelékem na kriminalitu, avšak za splnění určitých předpokladů může být velice užitečným podpůrným nástrojem pro boj s kriminalitou a s ní spojenými obavami. Design veřejných prostor není nejvýznamnějším determinantem výskytu kriminality a změny designu nemusí nutně vést k její redukci.

Jedním z dalších problémů při aplikaci CPTED je ignorování kontextu. Na různá místa nelze aplikovat stejná opatření. Zatím v odborné literatuře lze jen stěží najít studie, které by prokazovaly, jaká konkrétní opatření pro konkrétní typy trestných činů jsou nejúčinnější v určitých lokalitách. O překonání výše zmíněných omezení se odborníci snaží v rámci tzv. druhé generace CPTED.

Pouhé přemísťování (displacement) kriminality z jedné oblasti do druhé je také častým námětem diskusí a objevují se názory, že výsledkem aplikace CPTED v určité oblasti je pouhé vytěsnění kriminality do jiné čtvrti nebo lokality, kde strategie CPTED aplikována nebyla. „Mnoho

typů trestných činů je nicméně vázáno na určitou oblast nebo typ oblasti, takže jejich přesun rozhodně nemůže být stoprocentní. Řada odborných studií navíc prokazuje, že k přemístění kriminality většinou nedochází“ (Ziegler 2007, s. 868).

Cozens a kol. uvádějí pět aspektů kriminality, které mohou být přemístěny - 1) místo (např. znásilnění se místo parku A odehraje v sousedním parku B), 2) čas (např. místo ve dne se pachatelé uchýlí k nočním krádežím), 3) taktika (např. pachatel si k činu přizve komplice), 4) terče kriminální aktivity (např. pachatel nevyhloupí banku, ale poštu) a 5) typ kriminality (např. klesne počet vražd, stoupne počet znásilnění). Nejčastější je přemístění místa a času (Cozens a kol. 2005).

Přemístění může být omezeno, pokud se ke strategii CPTED přistupuje z hlediska širší perspektivy a jsou sledovány její vlivy i v okolních oblastech, kde aplikována nebyla. Někteří odborníci ale přemístění kriminality považují za pozitivní jev, který může být cílený. Pozitivní *displacement* zmiňuje např. Saville a uvádí podle mého názoru dostatečně ilustrativní příklad z města Port Simpson v Kanadě. Místní mládež neměla na malém městě mnoho možností trávení volného času, a tak se často pohybovala v sousedství školní budovy. Ta byla terčem jejich aktivit jako např. graffiti, poškozování oken, apod. Představitelé policie situaci delší dobu mapovali, výsledkem byla série jednání se zaměstnanci školy i s rodiči. Bylo přijato několik opatření, jako např. odstranění nočního osvětlení školní budovy a ztížení přístupu k ní (výstavba plotu). Cílem bylo přemístění aktivit mládeže do blízkého rekreačního centra. Současně proběhla jednání s představiteli této provozovny, kteří začali připravovat večerní programy pro mládež a přizpůsobili provoz centra výskytu mladých lidí. Kriminalita v blízkosti školy v podstatě zmizela a v rekreačním centru mladiství neměli k takové činnosti důvod, protože se zde zabavili jinak (Saville 2000).

Mezi omezení strategie CPTED patří i její předpoklad, že pachatelé jednají racionálně a zvažují, kde a kdy je pro ně nejméně riskantní zločin spáchat. Bohužel tato premisa zdaleka ne vždy funguje. Jednání určitých lidí je velmi komplexní, ovlivňuje jej mnohem více faktorů a budou pravděpodobně jednat nepředvídatelně bez ohledu na okolnosti.

Posledním problémem, který v této kapitole zmíním, je otázka nenahlášených trestných činů. Při vyhodnocování aplikace CPTED se často používají statistiky trestných činů jako měřítko úspěšnosti provedených opatření. Policejní statistiky jsou porovnávány v konkrétní lokalitě před a po aplikaci CPTED. Bohužel ne všechny trestné činy se dostanou do statistik. Existují určité specifické trestné činy, které jejich oběti většinou vůbec nenahlásí (typicky se jedná o znásilnění). S vědomím tohoto faktu je nutno k podobným údajům vždy přistupovat.

Některé studie prokázaly, že design není při redukci kriminality a obav natolik efektivní jako jiné proměnné (což ovšem neznamená, že není efektivní vůbec). Ve většině studií, které CPTED kritizují, se objevuje názor, že efektivita této strategie nemůže být empiricky dokázána. Žádné studii se ale zatím nepodařilo empiricky dokázat, že CPTED nefunguje (Cozens 2002).

3.5 Evropské normy prevence kriminality – plánování městské výstavby a projekce budov

Strategii CPTED jsem dosud představil zejména v teoretické rovině. Jedním z důkazů, že je tento koncept v celosvětovém měřítku stále více aplikován také prakticky, je existence evropských norem prevence kriminality zaměřených na plánování městské výstavby a projekci budov. Evropská komise pro tvorbu norem (Comité Européen de Normalisation – CEN) vytvořila technickou komisi CEN/TC 325, jejímž úkolem je tvorba norem z oblasti prevence kriminality, a to prostřednictvím územního plánování a stavebního řešení objektů.

Toto rozhodnutí má praktický dopad i pro Českou republiku, mj. také proto, že 30. srpna 2010 převzala mezinárodní sekretariát technické komise CEN/TC 325 právě ČR. Úřad pro normalizaci, metrologii a zkušebnictví pověřil vedením sekretariátu společnost F. S. C. Bezpečnostní poradenství a.s. Ta jeho činnost zajišťuje ve spolupráci s Českou asociací bezpečnostních manažerů.

Technická komise CEN/TC 325 již vytvořila několik norem, které jsou závazné pro členské státy Evropské unie (EU), tedy i pro ČR. Do normalizační soustavy České republiky byly již zavedeny 4 normy, jejichž základní charakteristiku podávají P. Kocábek a T. Koníček.

„První normou je ČSN EN 14383-1: Prevence kriminality – Plánování městské výstavby a navrhování budov – Část 1: Definice specifických termínů. Norma obsahuje vícejazyčný významový slovník důležitých termínů z oblasti prevence kriminality. Ke každému heslu je zde jeho definice. Význam normy spočívá ve sjednocování terminologie a k usnadnění při studiu materiálů z dalších zemí EU.

Na tuto normu navazuje ČSN P TR 14383-2: Prevence kriminality – Plánování městské výstavby a navrhování budov – Část 2: Plánování městské výstavby. Norma poskytuje vodítko ke způsobům pro odhad rizika kriminality a/nebo obavy z kriminality a k opatřením určeným k redukci těchto rizik. Norma je aplikovatelná na plánovací procesy jak v nových, tak v existujících obytných územích. Tímto územím může být sousedství nebo prostředí v rozsahu několika domů nebo ulic po celá města se zaměřením na veřejné prostory.

Třetí normou je ČSN P TS 14383-3: Prevence kriminality – Plánování městské výstavby a navrhování budov – Část 3: Objekty pro bydlení. Norma poskytuje zásady a doporučení pro snižování rizika zločinů proti osobám a majetku v obydlí a jejich bezprostředním okolí v průběhu plánování a navrhování. Týká se nových i stávajících domů.

Zatím poslední norma má název ČSN P TS 14383-4: Prevence kriminality – Plánování městské výstavby a navrhování budov – Část 4: Obchodní a administrativní budovy. Norma poskytuje zásady a doporučení pro boj proti vloupání, krádeži, zhářství a další trestné činnosti proti

obchodníkům a dalším uživatelům. Týká se nových a stávajících prodejen a administrativních budov“ (Kocábek, Koníček 2010).

V průběhu roku 2011 budou vydány další tři normy, týkající se 1) plánování a výstavby čerpacích stanic pohonných hmot, 2) návrhu a managementu objektů veřejné dopravy, 3) ochrany budov a prostoru před kriminálními útoky pomocí vozidel.

Kromě vydávání norem prevence kriminality má sekretariát CEN/TC 325 sídlící v ČR také další záměry. Patří mezi ně mj. zvětšení podílu ČR na přípravě konkrétních norem, přiblížení obsahu norem potřebám uživatelů tak, aby byly využitelné pro praxi, dále lepší propagace norem prevence kriminality a nakonec získávání dalších finančních prostředků pro tvorbu norem (využití grantů EU).

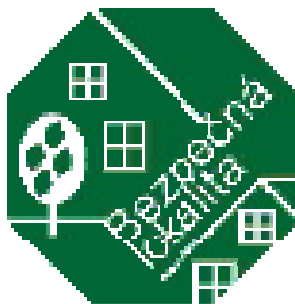
Dne 1. listopadu 2010 se konalo přípravné jednání k založení nové Technické normalizační komise s názvem *Prevence kriminality při navrhování staveb v České republice*, která bude pracovat v rámci Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. Vznik této komise je zatím předpokládán na rok 2011. Jejím úkolem bude rozšiřování spektra norem prevence kriminality i do dalších prostředí, jako např. sportovní stadiony, obchodní domy, objekty kulturního vyžití, náměstí a místa shromažďování velkého počtu osob, školy, nemocnice, atd.

Do norem prevence kriminality budou tedy zainteresovány všechny subjekty, které se zabývají problematikou bezpečnosti sídelních celků, obytných objektů, administrativních a průmyslových staveb. Jde zejména o investory (státní správa, samospráva, soukromý sektor), architekty, projektanty, stavební odborníky, montážní organizace, technologické firmy, bezpečnostní služby, aj.

3.6 Realizace strategie CPTED v České republice - program Bezpečná lokalita

Vedle závazných evropských norem představuje program Bezpečná lokalita další příklad praktického uplatnění strategie CPTED u nás. Jedná se o celostátní dlouhodobou preventivně-osvětovou akci, která si klade za cíl zlepšení ochrany majetku a osob. Předpokládá zájem a iniciativu občanů zahájit konkrétní kroky pro zlepšení bezpečnostní situace v místě svého bydliště. Takovými kroky se rozumí např. zabezpečení domu či bytu, odstranění nepořádku, zpřehlednění a osvětlení okolí objektů, atp. Tento projekt vznikl v roce 2001 na odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR.

Obr. 1: Logo programu Bezpečná lokalita

Zdroj: www.mvcr.cz

Základní rysy tohoto programu popisuje T. Koníček, jeden z předních odborníků celého projektu. „Program je odborně garantován Ministerstvem vnitra, Policií ČR, Asociací technických bezpečnostních služeb Grémium Alarm a Českou asociací pojišťoven. Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra a Policie ČR poskytují občanům první informace o programu. Bezpečná lokalita se nedá vytvořit pouze zabezpečením objektů fyzických a právnických osob, odstraněním nepřehledných zákoutí, osvětlením před vchody do domů, apod. Úsilí samotných občanů musí mít pochopitelně návaznost na bezpečnostní opatření a finančně nákladnější projekty prevence kriminality, které realizují volení představitelé měst a obcí. Jde zejména o:

- zřizování městských kamerových dohlížecích, geografických, informačních a vyhledávacích systémů,
- zabezpečení objektů a jejich připojení na pulty centralizované ochrany (PCO) policie nebo bezpečnostních agentur,
- optimální využití PCO v práci obou policií, hasičů a záchranné služby,
- rozšiřování a zkvalitňování veřejného osvětlení,
- zřizování hlídaných parkovišť,
- vytváření bezpečných nákupních zón a center zábavy,
- plánování městské výstavby a navrhování budov podle evropských norem prevence kriminality,
- zřizování, provoz a údržbu zájmových klubů, dětských hřišť, plácků a sportovišť pro nejrůznější volnočasové aktivity dětí a mládeže,
- sociální projekty,
- protidrogovou prevenci,
- dopravní preventivní opatření,
- projekty pro zlepšení životního prostředí,
- technické vybavení obou policií,
- další projekty, které operativně vyplynou podle potřeb té které lokality“ (Koníček 2010).

Program si mimo výše uvedená opatření klade za cíl také nabídnout občanům odbornou pomoc při výběru typu a rozsahu zabezpečení a také určitou jistotu, že přijímaná opatření dosahují standardů kvality. Jednou z ambicí je rovněž přispět k postupné pozitivní změně v přístupu obyvatel k vlastnímu i společnému majetku a jeho následné ochraně.

V současné době se Bezpečná lokalita zaměřuje nejvíce na prevenci majetkové trestné činnosti a ochranu rezidenčních objektů. Podle autorů publikace Bezpečná lokalita bylo v roce 2007 do tohoto programu zapojeno přes 50 vlastníků objektů (jednotlivců, bytových družstev nájemníků nebo vlastníků bytových jednotek a představitelů měst a obcí). V těchto objektech se zlepšil pořádek, snížila se kriminalita a došlo zde k podstatnému omezení pohybu neznámých osob. Sekundárním jevem je i aktivní zájem obyvatel obytných objektů o problematiku ochrany majetku a bezpečnost osob (Koníček, Kocábek, Ráž 2007).

Aplikace tohoto projektu do praxe je však v současné době v rámci celé ČR stále ještě omezená. Několik obytných domů dle zásad Bezpečné lokality bylo vybudováno či rekonstruováno mj. v Brně, ve Zlíně, v Ostravě či v městské části Praha 11.

Zásady programu Bezpečná lokalita vycházejí ze zásad strategie CPTED, jež byly popsány výše v kap. 3.3. Důraz je tedy kladen mj. na zajištění kontroly přístupu, kladný vztah občanů k danému prostředí, společnou odpovědnost za určité území, vymezení soukromých, veřejných a smíšených prostor, dále na dostatečné osvětlení, přehlednost prostor, atp.

Vzhledem k tomu, že hlavní těžiště programu Bezpečná lokalita zatím směřuje k prevenci majetkové trestné činnosti a ochraně stavebních objektů, rozpracovali jeho autoři především problematiku zabezpečovacích systémů budov a jejich napojení na pulty centralizované ochrany. Velká pozornost je věnována také mechanickým a elektronickým zábranným prostředkům, užití vhodných stavebních materiálů, zajištění rizikových míst (okna, dveře). V rámci tohoto programu je podrobně specifikováno, jak má vypadat bezpečná zárubeň dveří, vhodné zámky, panty, mříže, okenice, atd. V publikaci Bezpečná lokalita autoři neopomněli ani praktické příklady. Popisují zde, jak by měl vypadat bezpečný dům, jak má být zasklena lodžie, kde a kolik má být umístěno bezpečnostních kamer, atd.

Hlavním cílem programu Bezpečná lokalita je uvádění výše zmíněných opatření do praxe. V neposlední řadě je však tento projekt zamýšlen také jako informační platforma pro občany. Ti mají možnost z veřejně dostupných zdrojů (např. média, kontaktní místa policie, internetové stránky Ministerstva vnitra) získávat informace, doporučení a rady vážící se k tomuto projektu a sami tak přispět ke zlepšení ochrany svého majetku i osobní bezpečnosti. Povědomí o programu a míra jeho propagace jsou však zatím na poměrně nízké úrovni.

3.7 Shrnutí

Otázku, zda skutečně aplikace CPTED má za následek redukcí kriminality a obav ze zločinu, je možno zodpovědět teprve v závislosti na tom, jak jsou definovány klíčové pojmy a na mnoha dalších okolnostech. To je jediná jistota, kterou lze o vztahu kriminalita – design říci. Jednouúčelová řešení, která neberou v úvahu širší kontext, svůj cíl většinou nesplní. Nelze například říci, že pokud nahradíme mnohapatrové panelové komplexy nízkými domky, kriminalita klesne. K problematice je nutné přistoupit s uvědoměním možných omezení, předpokladem je citlivé plánování, zhodnocování a operativní řešení problémů, které při implementaci nastanou.

„Přestože např. Newman (1972) byl schopen empiricky dokázat, že CPTED funguje za určitých podmínek, přetrvávají metodické nejasnosti. Bohužel není možné brát v úvahu všechny okolnosti, nelze jednoznačně předpovídat chování pachatelů. Nicméně představitelé policie, akademici, urbanisté i architekti pokračují ve výzkumu potenciálu CPTED“ (Parnaby 2007, s. 75).

Jakýkoli preventivní postup proti kriminalitě předpokládá hlubokou analýzu jejích příčin a účinnou eliminaci negativních vlivů. Vedle analýz kriminologických, sociologických, psychologických i ekonomických jsou v současnosti již významné i analýzy urbanistické, architektonické i geografické, jež se zabývají fyzickým prostředím. Jak uvádí Schmeidler, řada těchto analýz potvrdila souvislost mezi materiálním prostředím města a sociálním prostředím různých skupin, které se stávají zdrojem kriminality. Na základě empiricky potvrzených kauzálních vztahů je možné připravovat a testovat opatření k redukcí kriminality. Schmeidler k tomu dodává, že váha faktoru prostředí je menší ve srovnání s faktory psychologickými a sociologickými. Přesto je podle něj možné promyšlenou tvorbou prostředí kriminalitu účinně snižovat a přispívat tak k bezpečnosti ve městech. Zahraniční příklady a zkušenosti (USA, Kanada, Velká Británie a další) s úspěšně realizovanými změnami architektonického a urbanistického prostředí o tom přesvědčují (Schmeidler 2001).

4. Strategie CPTED ve vybraných pražských lokalitách

4.1 Metodika výběru lokalit pro výzkum

V kapitole 4 se budu zabývat konkrétními pražskými lokalitami a na základě vlastního terénního výzkumu budu zjišťovat, zda se hypotézy formulované v kapitole 1.2 potvrdí či nikoli. Zaměřím se celkem na šest lokalit. Tři z nich prošly během minulých 10 let (tedy v období vymezeném roky 2000 - 2010) výraznou revitalizací, ostatní tři naopak na podobný zásah zatím čekají nebo zde byly prováděny jen základní údržbové práce, které vzhled ani charakter dané lokality příliš nezměnily. Uvedený časový předěl jsem zvolil s ohledem na skutečnost, že právě před 10 lety vznikl v ČR program Bezpečná lokalita (viz kap. 3.6) jakožto první komplexní preventivní projekt u nás, který je založen na předpokladu souvislosti mezi kriminalitou, obavou ze zločinu a fyzickým prostředím.

Mezi zkoumanými lokalitami jsou zastoupeny parky jako příklad nezastavěného a otevřeného veřejného městského prostoru. Dále jsou to náměstí jako příklad zastavěného a otevřeného veřejného městského prostoru. Třetím typem lokality zastoupeným ve výzkumu je železniční nádraží jako příklad uzavřeného veřejného městského prostoru. Pro účely této práce byl vybrán vždy jeden park, který prošel v posledních 10 letech revitalizací a k němu analogicky jeden, jenž revitalizován nebyl. Stejně jsem postupoval i u nádraží a náměstí. Parků, nádraží i náměstí je v Praze velké množství. Proto nyní uvedu, jakým způsobem proběhl výběr šesti lokalit určených pro výzkum v rámci méj diplomové práce.

Jak uvádí B. Pacáková, v Praze se nachází cca 250 zahrad a parků, které patří do okruhu památek zahradního umění (Pacáková a kol. 2000). Z tohoto množství jsem výběr zúžil jen na ty parky, které jsou veřejně přístupné po celý rok a 24 hodin denně. Takových je z uvedeného počtu jen necelá polovina. Z nich byly v posledních 10 letech komplexně revitalizovány¹ následující:

- Stromovka
- zahrada Kinských
- park Sacré Coeur
- Karlachovy a Štulcovy sady na Vyšehradě
- zámecký park v Čakovcích
- park na náměstí 14. října
- Letenské sady

---

¹ Komplexní revitalizací je myšlena celistvá obnova parku zahrnující alespoň úpravu či výměnu větší části vegetace, opravu povrchů cest a výměnu či opravu většiny parkového mobiliáře (lavičky, odpadkové koše, dětská hřiště, apod.).

- sady Svatopluka Čecha
- park na Kampě
- park Přátelství
- park u Chodovské tvrze
- park na Střeleckém ostrově
- park na Dětském ostrově
- Centrální park Stodůlky

Dalším zkoumaným typem veřejného městského prostoru je železniční nádraží. V Praze se jich nachází celkem 44. V posledních 10 letech byly revitalizovány tyto stanice:

- Praha - Hlavní nádraží
- Praha - Libeň
- Praha - Vršovice
- Praha - Sedlec
- Praha – Satalice
- Praha – Radotín
- Praha – Dejvice
- Praha – Zbraslav
- Praha – Horní Měcholupy

V případě pražského Hlavního nádraží rekonstrukce stále probíhá (začala v roce 2006 a její dokončení je plánováno na rok 2012). Většina prací je sice již hotova, ale přesto jsem jej do svého výzkumu nezařadil. Domnívám se, že se jedná o lokalitu natolik specifickou, že by výsledky dotazníkového šetření mohly být ovlivněny jednak typickou image místa (ta nyní navíc čelí mnoha novým vlivům) a také faktem, že rekonstrukce nádraží i okolí stále probíhá.

Nádraží Praha – Sedlec a Praha – Horní Měcholupy jsou pouze zastávkami s prakticky nulovým zázemím, proto jsem se jimi také nezabýval.

Nádraží Praha – Vršovice, Praha – Satalice, Praha – Radotín, Praha – Dejvice a Praha – Zbraslav nebyla revitalizována v plném rozsahu. Opraveny byly pouze výpravní budovy s vnitřními prostory pro cestující, nikoli nástupiště a ani bezprostřední okolí. Komplexní revitalizací tak prošla v posledních 10 letech pouze stanice Praha – Libeň, proto jsem právě ji zařadil do svého výzkumu.

Posledním typem veřejného městského prostoru, jemuž se věnuji, je náměstí. Těch

pražských je zhruba 170 a jejich seznam je k dispozici z veřejně dostupných zdrojů na internetu (Wikipedia 2011). Během posledních 10 let byla revitalizována² tato:

- náměstí 14. října
- náměstí Republiky
- Senovážné náměstí
- náměstí Kinských
- Arbesovo náměstí
- náměstí Jiřího z Poděbrad
- náměstí Svatopluka Čecha
- Petrské náměstí
- Sluneční náměstí

Při vytipovávání lokalit jsem nejprve některé z nich navštívil, pořídil fotodokumentaci a na základě toho jsem zjišťoval, zda v nich lze vysledovat aplikaci zásad strategie CPTED či nikoliv.

Poté jsem oslovil několik expertů zabývajících se problematikou prevence kriminality. Výběr lokalit jsem konzultoval s JUDr. Pavlem Kocábkem z Odboru prevence kriminality Městské policie hlavního města Prahy, dále s JUDr. Tomášem Koníčkem z Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky a v neposlední řadě s PhDr. Alenou Marešovou z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. První dva jmenovaní experti se dlouhodobě věnují projektu Bezpečná lokalita (viz výše kap. 3.6).

V těchto expertních rozhovorech se všemi třemi odborníky jsem nejdříve představil svoji diplomovou práci (výzkumné otázky, metodiku, cíle práce). Každý z nich mi pomohl vytipovat několik pro mou práci potenciálně zajímavých lokalit, na kterých by se dalo dobře ilustrovat užití zásad strategie CPTED či naopak poukázat na závažné nedostatky v aplikaci této strategie. Pro svou diplomovou práci jsem nakonec vybral ty lokality, na nichž se nezávisle na sobě shodli všichni tři výše jmenovaní konzultanti.

Jako příklad veřejného městského parku, který v posledních 10 letech prošel komplexní revitalizací, jsem (s pomocí expertních rozhovorů) vybral **park Stromovka**. Jako příklad parku, který naopak rozsáhlejší revitalizací zatím nepodstoupil, jsem vybral **park na vrchu Vítkov**.

Již jsem zmínil výše, že revitalizované nádraží zde bude zastoupeno **stanicí Praha – Libeň**. Tento svůj výběr jsem se všemi třemi experty také konzultoval. Problematické (ve smyslu strategie

---

² Revitalizovanými náměstími jsou pro účely této práce myšlena ta, u nichž byly provedeny všechny následující úpravy: oprava nebo výměna povrchu komunikací / cest, úprava nebo výměna městské zeleně, oprava nebo výměna pouličního mobiliáře (lavičky, koše na odpadky, fontány, apod.)

CPTED) a nerekonstruované nádraží představuje v této práci **stanice Praha – Smíchov**.

Co se týče pražských náměstí, zaměřím se jednak na **Senovážné náměstí** (již prošlo obnovou v roce 2002) a jednak na **Tachovské náměstí** (na revitalizaci zatím čeká).

4.2 Základní charakteristika vybraných lokalit

4.2.1 Park Stromovka

Park Stromovka, známý též pod původním názvem Královská obora, se rozkládá na území městských částí Praha 6 a Praha 7 v sousedství areálu holešovického Výstaviště. Nyní má park rozlohu 95 ha a rozkládá se v nadmořské výšce 185 – 220 m. Území parku je vymezeno ulicemi Za Elektrárnou, U Výstaviště, Nad Královskou oborou a ramenem Vltavy zvaným Malá říčka.

Královská obora vznikla za Přemysla Otakara II., který ji nechal ohradit jako loveckou oboru a postavil zde letohrádek. Počátkem 18. století se obora začala upravovat podle zásad anglických krajinářských parků. Park se otevřel veřejnosti v roce 1804. Během 19. století následovaly secesní a pozdější dobové úpravy z 20. a 30. let 20. století.

Stromovka je plochou zeleně I. významové kategorie v systému zeleně města. Současně je Zvláště chráněným územím dle zákona o ochraně přírody a krajiny. Tento historický park je rovněž chráněn dle zákona o státní památkové péči.

Obr. 2: Letecký snímek Stromovky

Zdroj: <http://envis.praha-mesto.cz>

Celý areál byl značně poškozen během povodní v roce 2002, které si vyžádaly nákladnou rekonstrukci. Díky ní je ale dnes Stromovka moderním parkem, který nabízí mnoho možností využití volného času. Jižní polovina je více zalesněná, v severní polovině převažují louky a vodní plochy. Najdeme tu asfaltové cesty s kvalitním povrchem pro jízdu na kolečkových bruslích nebo na kole, dále se zde nachází nově otevřená restaurace Vozovna a řada dětských hřišť. Parkem prochází dvě železniční dráhy. Jižní dráha je vedena na samém okraji parku, a tak do něj prakticky nezasahuje, dalo by se spíše říci, že jej ohraničuje. Severní dráha prochází nad úrovní parku a je od něj oddělena stromořadím z obou stran, navíc se také nachází blízko okraje parku.

V parku stojí Místodržitelský letohrádek, který dnes slouží jako oddělení časopisů knihovny Národního muzea. Významnou atrakcí je i planetárium z 60. let 20. století.

Obr. 3: Orientační plán Stromovky

Pozn.: 1 – Místodržitelský letohrádek, 2 – Šlechtova restaurace, 3 - portál Rudolfovy štol, 4 – vodárenský domek, 5 - bývalý Rudolfův rybník, 6 - Dubový pahorek (bývalý ostrůvek), 7 – hájenka, 8 - Gotthardská brána s pamětní deskou (připomíná zpřístupnění Královské obory veřejnosti), 9 – Malá říčka (slepé rameno Vltavy)

Zdroj: <http://envis.praha-mesto.cz>

„Centrálním prostorem parku je promenádní prostranství před troskami bývalé Šlechtovy restaurace a novokrajinářský park vymezený hrázemi bývalého Rudolfova rybníka. (...) Západně od tohoto prostoru, pod svahy navazujícími na plošinu s Místodržitelským letohrádkem je areál tzv. Starého parku. Plochou prochází kanál, odvodňující soustavu rybníků. Součástí plochy je i kruhový bazén s vodotrysky, dřevěný altán a plastika. Prostor bývalé ovocné zahrady tvoří nejzápadnější část obory s volnou pobytovou loukou“ (Pacáková a kol. 2000, s. 179). U Místodržitelského letohrádku se nachází terasa, umožňující výhled na celý park.

„Výrazně a dynamicky členěným prostorem je východní část obory. Prochází tudy jedna z hlavních cest lemovaná stromořadími. Spojuje holešovický vstup do parku v blízkosti hlavního vstupu do areálu Výstaviště s centrálním prostorem u Šlechtovy restaurace. V této části se také nachází točna tramvaje. Na severní straně obory, v pásu se železničními náspy severní dráhy, jsou podél cesty skupiny stromů a solitéry. Tato prostorově velmi příjemná část parku je poměrně málo využívána“ (Pacáková a kol. 2002, s. 180).

4.2.2 Park na Vítkově

Vrch Vítkov je protáhlý kopec na pravém břehu Vltavy a tvoří přirozenou hranici Žižkova a Karlína. Leží na území městské části Praha 3. Park na Vítkově je stejně jako Stromovka plochou zeleně I. významové kategorie v systému zeleně města. Jeho výměra je 15 ha se značnými výškovými rozdíly od 210 po 270 m. n. m.

Obr. 4: Letecký snímek vrchu Vítkov

Zdroj: <http://envis.praha-mesto.cz>

V době vlády Karla IV. se na svazích Vítkova začaly vysazovat vinice. Během staletí byly vinice zdevastovány a až v 90. letech 19. století bylo plánováno přeměnit neupravený vrch na městský sad. První světová válka však tyto plány přerušila. V letech 1929 - 1938 došlo k přeměně dispozic parku. Byl vybudován památník k počtě účastníků boje za vznik Československé republiky (Památník Národního osvobození, zkráceně též Národní památník). Na přelomu 20. a 21. století se památník stal součástí Národního muzea v Praze a po rekonstrukci byl v říjnu roku 2009 otevřen pro veřejnost. Na plošině okolo památníku je pouze nízká vegetace, zatímco svahy celého kopce

jsou porostlé masivními porosty. „Přestože park má poměrně velkou rozlohu, nalezneme zde jen málo cenných porostů. Větší část celkové plochy vrchu totiž připadá na jeho boční stráně, které jsou pokryty trnovníkem akátem a kde bez intenzivnější údržby dochází k jeho šíření ve formě náletů“ (Pacáková a kol. 2000, s. 335).

Vrcholová partie Vítkova (s Národním památníkem) je seříznutou plošinou velkého rozsahu, na kterou navazuje příjezdová komunikace v ose kopce. Na plošinu pak navazuje schodiště a rozsáhlý systém stezek. Park nyní prochází dlouhotrvající revitalizací, jejíž větší část ještě nebyla realizována a postupuje velmi pomalu. V průběhu 2. poloviny 20. století se o rekonstrukci v pravém slova smyslu nedalo mluvit, protože zde probíhaly v podstatě jen údržbové práce, a to zejména na stávající zeleni. Až v roce 2005 bylo vydáno územní rozhodnutí na obnovu centrální části parku a byla zpracována projektová dokumentace ke stavebnímu řízení. Projekt počítá s vybudováním velkého parkového okruhu, atypickými dětskými hřišti i zahradní restaurací s vyhlídkou. Plánovány jsou další úpravy zeleně, parkového mobiliáře a založení vinice (zřejmě jako odkaz na původní funkci Vítkova).

4.2.3 Nádraží Praha – Libeň

Nádraží se nachází v městské části Praha 9 na rozhraní čtvrtí Libeň a Vysočany. Železniční stanice Praha - Libeň leží na významné trati Praha - Kolín. V Libni zastavují všechny osobní (zastávkové) a spěšné vlaky a většina rychlíků. Velmi významná je zde nákladní doprava.

Stanice Praha - Libeň vznikla v roce 1877. Roku 1978 byla dokončena nová staniční budova, nástupiště byla zastřešena a pod kolejištěm byly vybudovány podchody. V roce 2004 se konalo v hale Sazka arena, postavené v blízkosti železniční stanice Praha - Libeň, mistrovství světa v ledním hokeji. Před jeho konáním bylo rozhodnuto o revitalizaci stanice, která byla dokončena v dubnu 2004. Opravena byla nástupiště, podchod i odbavovací hala a byly instalovány nové informační systémy. V odbavovací hale bylo zřízeno ČD centrum, jediná takováto informační kancelář dopravce v Praze. „Vzniklo zde nové nástupiště, z něhož vede bezbariérový přístup do podchodu výtahem. Stará nástupiště byla opravena (modernizace elektroinstalace, instalace nových pragotronů = sdělovacích systémů, vybudování kamerového systému, renovace výtahových šachet) a rekonstrukcí prošla i nádražní hala. Nový vzhled má i prostor před nádražím“ (Linger 2004). Všechna nástupiště jsou nyní kromě schodiště přístupná i výtahem.

Obr. 5: Celkový pohled na výpravní budovu stanice Praha - Libeň

Zdroj: www.sudop.cz

Okolí Libeňského nádraží se v poslední době výrazně mění. Dříve jej kromě obytných domů tvořily převážně průmyslové závody, které už dnes většinou nefungují a pustnou nebo už jsou srovnány se zemí. V současné době zde vzniká nová bytová výstavba a rozvíjejí se další komerční aktivity (na konci roku 2010 bylo otevřeno nákupní a zábavní centrum). Návaznou dopravu do centra města zajišťuje městská hromadná doprava. V bezprostřední blízkosti nádraží je cestujícím k dispozici nové parkoviště.

Libeňské nádraží je cestujícími využíváno sice méně než nádraží Smíchov, přesto však představuje v systému pražské veřejné dopravy stále významný uzel.

4.2.4 Nádraží Praha – Smíchov

Nádraží Praha - Smíchov zahájilo provoz v roce 1862, kdy se stalo konečnou stanicí České západní dráhy vedené z Plzně. Původní odbavovací budova z 19. století ležela severněji než dnes. V letech 1953 až 1956 byla nahrazena novou budovou, která stojí dodnes. Výrazný prvek výzdoby odbavovací haly tvoří budovatelská freska z 50. let 20. století. Dalších úprav se nádraží dočkalo roku 1985 při napojení na metro. V současné době je však již stav nádražní budovy i přilehlého okolí velmi zanedbaný.

Obr. 6: Prostranství před výpravní budovou stanice Praha - Smíchov

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Všechna tři nástupiště jsou přístupná dvěma oddělenými podchody, odjezdovým a příjezdovým. Na nádraží zastavují kromě osobních (zastávkových) vlaků i rychlíky. Expresy a vlaky vyšších kategorií zde už nejsou od 12. prosince 2004 zavedeny. Nádraží je však nadále důležitou spojnici Prahy s Plzní a Pískem, dále slouží pro přepravu cestujících ve směru na Karlštejn, do Černošic, Berouna, atd. Železniční stanice Praha - Smíchov patří k nejvýznamnějším a nejvytíženějším nádražím v Praze spolu s nádražími Hlavním, Masarykovým a Holešovicemi. V jeho okolí je proto k vidění tradiční kolorit, typický pro nádraží ve velkoměstě, včetně zvýšené koncentrace bezdomovců a žebráků. „Nádraží Smíchov je v současné době oblíbeným místem dealerů drog a narkomanů nebo bezdomovců. Současné nádraží totiž nabízí azyl zejména příležitostným uživatelům drog. Lidé sem přijedou, nakoupí si od dealerů drogy a pak odtud zase jedou dál, jak potvrzuje protidrogový koordinátor Prahy 5 Jaroslav Karhánek“ (Čapka 2007).

Smíchovská železniční stanice je dobře obsloužena prostředky městské hromadné dopravy. Přímo z odbavovací haly je umožněn vstup do stanice metra Smíchovské nádraží. K nádražní budově se sjíždějí tramvajové linky. Navazujících autobusových linek je řádově 20.

Pražský magistrát v roce 2009 připravil změnu územního plánu, která umožní nádraží a jeho okolí významně revitalizovat. Na Smíchovském nádraží by tak došlo k redukci rozsahu kolejiště i mnoha provozních budov. Projekt Smíchov City, jak se bude lokalita posléze nazývat, představuje nejrozsáhlejší rozvojový projekt na pozemcích Českých drah. Termín jeho definitivního schválení

však pražský magistrát v říjnu roku 2009 odložil a v současné době (první polovina roku 2011) zatím není jasné, kdy bude stanoven.

„Pražský magistrát tvrdí, že se změny územního plánu nezastavují definitivně. Některé se jen nestihly projednat do takového stadia, aby mohly být schváleny. Podle radního Martina Langmajera se ale město může ke změnám kdykoliv vrátit. Mluvčí společnosti Sekyra Group, která plánuje projekty na Žižkovském a Smíchovském nádraží, řekl, že rozhodnutí městské rady z hlediska příprav nic nezmění. Jedná se podle něj o projekty, které vznikají v řádu 10 až 15 let a o území, jež dříve nebo později stejně budou potřebovat revitalizaci“ (Roubal 2009).

4.2.5 Senovážné náměstí

Senovážné náměstí se rozkládá na území městské části Praha 1. Jeho pojmenování reflektuje skutečnost, že v místě býval od dob Karla IV. senný trh a senná váha. V roce 1951 dostalo náměstí pojmenování Maxima Gorkého, po roce 1990 se vrátil název Senovážné náměstí.

Dominantou náměstí je svatojindřišská zvonice, pozdně gotická stavba z let 1472-76, která byla na začátku 20. století propojena s rozlehlou budovou Cukrovarnického paláce, kde dnes sídlí Československá obchodní banka. Opuštěná a zchátralá věž byla koncem 90. let minulého století kompletně rekonstruována.

Právě tato stavba (Jindřišská věž spojená s Cukrovarnickým palácem) náměstí téměř rozděluje na dvě samostatné plochy. Menší západní část má rozlohu téměř 2800 m², větší východní se rozkládá na 5100 m².

Náměstí má tvar protáhlého trojúhelníku, po jeho obvodu je vedena automobilová doprava v jednosměrných ulicích, což intenzitu dopravy poněkud zmírňuje. Náměstím projíždí i několik tramvajových linek. V roce 2002 prošlo náměstí revitalizací, ve východní části byl upraven menší park. Tady stojí i kašna odhalená roku 2002, kterou navrhl sochař Jan Wagner, bronzové polychromované sochy jsou dílem sochařky Anny Chromy. Kolem tohoto centrálního prostoru s fontánou jsou rozmístěny lavičky. Při rekonstrukci náměstí byla vyměněna také dlažba a lampy pouličního osvětlení.

Téměř celou menší západní část náměstí zabírá v současné době placené parkoviště. I tady byl opraven povrch chodníků a vyměněny lampy pouličního osvětlení, avšak zeleň zde chybí. Na počátku 21. století vznikly plány na revitalizaci této části náměstí. Vlastník budovy Cukrovarnického paláce má v úmyslu přestavět ji na hotel vyšší cenové kategorie. Změn by mohl doznat i přilehlý pozemek, který má stejného vlastníka. Místo nynějšího parkoviště pro cca 20 aut by tu mohl vzniknout malý park a pod ním podzemní garáže pro přibližně 300 vozů. Uskutečnění tohoto záměru bylo plánováno na rok 2009, na počátku roku 2011 se však na realizaci stále čeká.

„Praha 1 stavbu garáží podporuje, stavební povolení však zatím projekt nemá.

Cukrovarnický palác, z něhož se má hotel stát, byl postaven v letech 1912 až 1913 a je kulturní památkou. Tento novobarokní dům s kubisticko-novoklasicistními prvky a přilehlé parkoviště patří společnosti Real Estate Administration. Firma uvedla, že chystá jen minimální zásahy do venkovního vzhledu budovy“ (Hanzalová 2006).

Obr. 7: Letecký snímek Senovážného náměstí

Zdroj: www.mapy.cz

V blízkosti Senovážného náměstí najdeme např. Hlavní a Masarykovo nádraží. Celá oblast patří do historického jádra Prahy, které je zapsáno na seznamu památek UNESCO, nicméně samotné náměstí leží poněkud stranou nejvytíženějších turistických tras a pamětihodností. Přímo na náměstí se vedle turistům přístupné Jindřišské věže nachází dva hotely, hostel, dvě restaurace, gymnázium, Vysoká škola cestovního ruchu či kostel svatého Jindřicha.

4.2.6 Tachovské náměstí

Nevelké (zhruba 1500 m²) Tachovské náměstí se rozkládá na území Prahy 3 - Žižkova proti Chlumově ulici v místech, kde končí Husitská ulice a začíná Koněvova třída. Původní název, platný v letech 1875 – 1958, byl Žižkovo náměstí. V roce 1958 bylo náměstí přejmenováno na Tachovské, což platí dodnes.

Tvar náměstí je obdélníkový a na jižním konci jím prochází Koněvova třída, která se mj.

vyznačuje velkou intenzitou dopravy. Západním a východním okrajem náměstí prochází dvě slepé ulice, které jsou využívány k parkování (na celém náměstí je místo asi pro 20 aut). Severně na náměstí navazuje rozsáhlý park na Vítkově, do nějž je možno z náměstí vstoupit parkovou cestou. Z této severní strany tedy náměstí není obklopeno obytnými budovami.

Obr. 8: Letecký snímek Tachovského náměstí

Zdroj: www.mapy.cz

Další hojně využívanou komunikací vedoucí z Tachovského náměstí je tunel pod Vítkovem, vedoucí do Karlína. Tato zkratka, dlouhá asi 300 m, je určena pro pěší a cyklisty, ovšem v případě nutnosti jí mohou použít i vozidla záchranné služby či policie. Tunel byl otevřen roku 1953 a spojuje Thámovu ulici v Karlíně právě s Tachovským náměstím. Průměrná šířka tunelu činí 4,4 – 4,8 m, s max. výškou 3,4 m.

Pozoruhodné je, že na tak malém náměstí se v parteru domů nachází na západní a východní straně tři restaurace. Střed náměstí vyplňuje nevzhledná nízká budova, v níž sídlí klempířství. Tuto stavbu obklopují husté keře.

Žádné plány na revitalizaci Tachovského náměstí zatím neexistují, a tak se tato lokalita v dohledné době zřejmě žádných zásadních změn nedočká.

4.3 Analýza vybraných lokalit podle zásad strategie CPTED

V této kapitole budu na příkladu šesti vybraných lokalit zjišťovat, zda v nich byly uplatněny zásady CPTED, případně čím jsou tyto zásady naopak porušovány. Cílem je ověřit hypotézu, podle níž v lokalitách, které prošly v posledních 10 letech revitalizací, již byly aplikovány zásady strategie CPTED, zatímco v nerevitalizovaných lokalitách nikoli. Sledovat budu uplatnění šesti principů CPTED (teritorialita, dohled, kontrola přístupu, podpora aktivity, image/management, target hardening).

Všechny zkoumané lokality jsem za tímto účelem navštívil, podrobně prošel, pořizoval si přitom poznámky a pořídil jejich fotodokumentaci. Právě s pomocí fotografií budu v následujících podkapitolách ilustrovat, jak vypadá aplikace zásad CPTED v praxi.

4.3.1 Park Stromovka

Nejrozsáhlejší lokalitou, jíž se ve své práci zabývám, je park Stromovka. Již bylo zmíněno, že roku 2002 jej značně poškodila povodeň, po níž následovala komplexní rekonstrukce. Ta poskytla velkou příležitost k uplatnění strategie CPTED.

Prvním principem CPTED je teritorialita, tedy koncept zaměřený na posílení pocitu společné odpovědnosti za dané území. Prostor by měl působit dojmem, že se o něj někdo stará a někomu patří. CPTED se pomocí teritoriality snaží eliminovat všechny nedefinované prostory, u nichž není jasné, jaký mají účel, čemu slouží a zda jsou veřejné nebo soukromé (dále viz kap. 3.3).

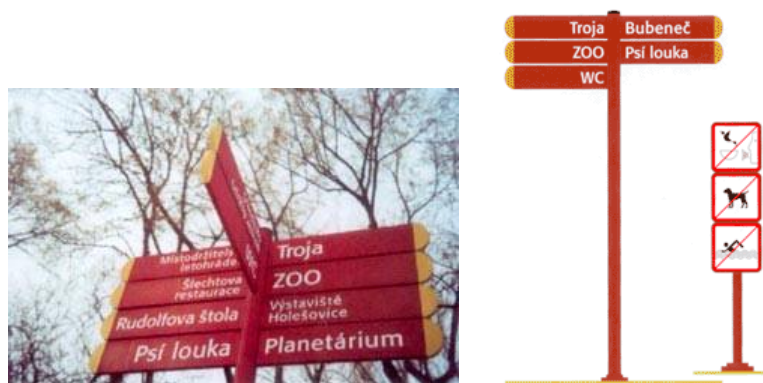
V případě tak rozsáhlého parku, jakým Stromovka je, nelze zřejmě úplně eliminovat výskyt některých nezařazených prostor, u nichž není zřejmé, jakému účelu slouží. Taková místa zde můžeme najít především v těsném sousedství s areálem Výstaviště na východním kraji parku, kde navíc ještě působí rušivé pohledy na jeho technická zázemí. Většina ploch v parku však má své definované využití. Existuje tu orientační systém, který pomáhá najít směr k okolním významným turistickým cílům (ZOO, Výstaviště, apod.) a také symbolicky vymezuje sféry aktivit v parku. Najdeme zde značky jako Zákaz vstupu psům, Psům vstup povolen, Volný pohyb psů - tzv. psí louka, Zákaz vjezdu cyklistů nebo upozornění na existenci povolené cyklistické stezky. Vzhledem k velké rozlehlosti parku je však takových značek málo a proto by měly být doplněny např. vodorovným značením (piktogramy na parkových cestách).

Parkem vede od konce roku 2009 naučná stezka *Stromovkou za poznáním*. Deset stanovišť stezky poskytuje návštěvníkům nejen informace o fauně, flóře a historii parku, ale také informuje o možnostech trávení volného času v celém areálu. U všech vstupů do parku si mohou návštěvníci také prohlédnout orientační plán Stromovky i s vyznačenými prostory pro jednotlivé aktivity (např.

psí louka, dětská hřiště, apod.). Kromě orientačního systému, ukazatelů či značek je ve Stromovce ještě využito oddělení sfér aktivit pomocí změny povrchu např. u dětských hřišť nebo prostorů kolem restaurace Vozovna. Vyhlídková místa jsou ze tří stran ohrazena dřevěnými nízkými ploty. Další fyzické zábrany (ploty či husté křoviny) ve Stromovce využívány nejsou, což přispívá k větší přehlednosti prostoru (viz dále).

V průběhu svého terénního výzkumu jsem se mohl přesvědčit, že návštěvníci parku rozdělení aktivit většinou respektují, avšak určitý potenciál pro vznik konfliktních situací zde existuje vzhledem k tomu, že ukazatelů a tabulí orientačního systému je v tak rozlehlém parku nedostatek.

Obr. 9: Orientační systém Stromovky

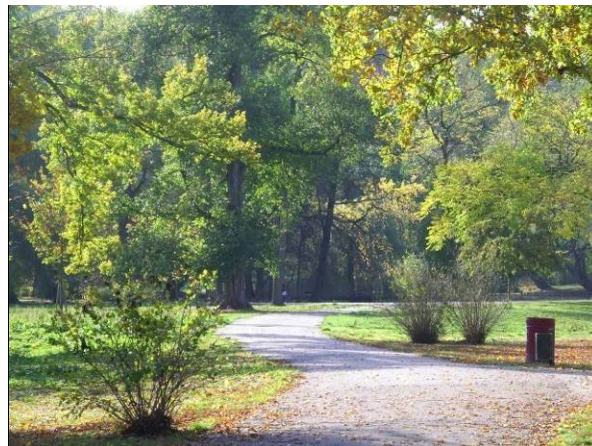
Zdroj: www.3duby.cz

Druhým principem CPTED je zajištění dohledu. Dohled může mít formu přirozenou (např. skrz okna z okolních domů), organizovanou (např. policejní hlídky) či mechanickou (např. osvětlení či kamerový systém). Obecné pravidlo je, že prostor by měl být pokud možno přehledný. Cílem této zásady je vyvolat u potenciálních pachatelů pocit, že mohou být snadno spatřeni a odhaleni. Naopak u legitimních uživatelů veřejných prostor je cílem poskytnout jim možnost mít přehled o dění v dané lokalitě a snáze tak odhalit případné nebezpečí (dále viz kap. 3.3).

I přes svou rozlehlost působí Stromovka přehledným dojmem. Nutno říci, že k tomu má tento park dobrý potenciál díky faktu, že je převážně rovinatý. Nicméně přehlednosti napomáhá citlivé rozmístění stromů a keřů a jejich pravidelná údržba. Po povodni v roce 2002 vznikly v parku nové louky a porosty. I za pomoci horolezecké techniky zde probíhaly arboristické práce na stávajících stromech a vysazeny byly nové dřeviny. Výsledkem je dnes absence tmavých a nepřehledných zákoutí, z nichž není rozhled do okolí. Na druhou stranu ale park nepůsobí neútně. Hustší porosty se střídají s loukami, celý prostor je dynamicky členěn, přičemž pokud jím člověk prochází, rozhodně nemá pocit, že okolí je monotónní. Přirozený dohled je tak zajištěn především

díky přehlednosti prostoru, protože vzhledem k rozloze parku nelze tento dohled uplatnit např. skrz okna okolní zástavby.

Obr 10 a 11: Přehledné prostory Stromovky

Zdroj: vlastní fotodokumentace

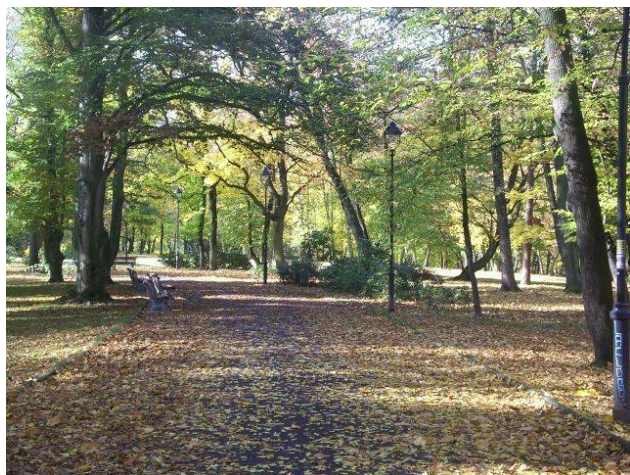
Organizovaný dohled zajišťují především zaměstnanci správy parku. V poměrně pravidelných intervalech je možno někoho z nich spatřit např. při údržbových pracích na zeleni či úklidu. Kromě toho se o dohled nad Stromovkou starají příslušníci státní i městské policie. Jeden strážník městské policie je speciálně určen pro monitorování celého parku, v němž se pohybuje průměrně 10 hodin denně (dále viz kap. 5.1). Policisty jsem při svých návštěvách Stromovky skutečně pravidelně potkával.

Co se týče mechanického dohledu, chtěl bych upozornit na systém osvětlení parku. Lampy jsou rozmístěny v dostatečných intervalech a díky vhodným stínidlům osvětlují především prostor pod sebou. Jsou také citlivě rozmístěny pouze podél větších cest, u nichž je předpoklad, že se na nich bude pohybovat více osob jako potenciálních svědků. Menší a okrajové cesty osvětleny nejsou. Samotné osvětlení totiž podle McKaye není zárukou bezpečnosti a na málo využívaných cestách naopak pachatele upozorňuje na výskyt potenciální oběti. Proto by mělo být osvětleno jen několik hlavních parkových cest (McKay 2004).

Poněkud problematický je však fakt, že celý velmi rozsáhlý areál parku nesnímá žádná bezpečnostní kamera.

Obr 12: Osvětlení jedné z hlavních parkových cest

Obr. 13: Neosvětlená okrajová cesta

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Kontrola přístupu je třetím principem CPTED a jeho cílem jsou taková opatření, která omezí přístup potenciálních pachatelů k objektům jejich trestné činnosti (ať už jsou to lidé nebo majetek). Tato kontrola přístupu (dále viz kap. 3.3) může mít (podobně jako možnosti dohledu) formu přirozenou (vymezení prostoru například cedulemi či odlišnými barevnými fasádami domů), organizovanou (např. ochranka) a mechanickou (např. zámky, trezory).

Stromovka je veřejným městským parkem, přístupným 24 hodin denně po celý rok, takže kontrola přístupu je zde uplatňována v omezeném rozsahu. Do parku je umožněn přístup celkem sedmi veřejnými vstupy, které se nikdy nezavírají. Vstupy při východním okraji parku sousedí s areálem Výstaviště a jejich okolí se vyznačuje frekventovanou pěší i automobilovou dopravou. Jižní vstupy do parku vedou z ulic s obytnými domy, kde je potenciální možnost dohledu nad vstupy z oken těchto domů. Nejméně kontrolovány jsou v tomto smyslu vstupy ze západního okraje Stromovky. Pouze dva ze vstupů monitorují kamery městského bezpečnostního systému. Celé území parku je ohrazeno buď plotem či obytnými domy (na jihu) a na severním okraji řekou Vltavou. Hranice parku ale nejsou nijak hlídány a plot není příliš vysoký. Použity jsou především symbolické bariéry jako např. informační tabule u vstupů do parku, které vymezují jeho území.

Čtvrtým principem CPTED je podpora aktivity a jeho cílem je vhodná segmentace aktivit v prostoru tak, aby bylo zajištěno pokud možno kontinuální využití prostoru takovými aktivitami, jímž je areál určen. Dalším cílem je dosažení maximální různorodosti aktivit. Výsledkem je větší počet osob v dané lokalitě, tzn. více *očí na ulici* (dále viz kap. 3.3) a tedy i lepší kontrola nad prostorem, více potenciálních svědků, apod.

Stromovka je skutečně poměrně hojně využívána, což ovšem platí jen pro období denního světla. Po setmění se zde pohybuje jen velice málo osob, v nočních hodinách park nenabízí příliš možností trávení volného času – restaurace Vozovna má otevírací dobu do 19 hodin, v provozu je

večer pouze výjimečně planetárium. Místodržitelský letohrádek, v němž je umístěno oddělení časopisů knihovny Národního muzea, je otevřen pouze každou středu od 9 do 18.45 hodin. Nicméně v denní dobu jsou aktivity ve Stromovce dobře segmentovány a jejich spektrum je široké. Je to dáno i faktem, že Stromovka je velmi dobře přístupná (i bezbariérově), protože má prakticky zcela rovný povrch. Přímo na jižní okraj parku zajíždí tramvaj. V blízkosti Stromovky se nachází další atraktivní turistické cíle – např. pražská ZOO (do níž se lze dostat lávkou pro pěší přímo ze Stromovky) nebo Výstaviště.

Celý park je protkán hustou sítí cest, z nichž většina má rekonstruovaný povrch. Mezi nimi se nachází řada cest vhodných pro cyklistiku a jízdu na kolečkových bruslích (jsou dostatečně široké a mají hladký povrch).

Obr. 14: Opravený povrch cesty ve Stromovce

Obr. 15: Tramvajová smyčka ve Stromovce

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 16 a 17: Příklady segmentace aktivit ve Stromovce

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Park je vybaven bohatým mobiliářem (lavičky, odpadkové koše, pět mobilních toalet). Na celkem pěti místech mohou od roku 2009 děti využít nová hřiště. V rámci rekonstrukce byl v okolí hřišť a laviček nahrazen propadlý a rozlámaný betonový chodník žulovou dlažbou. Nově jsou také připravena dvě veřejná pikniková místa, vybavená stoly s lavicemi a koši. Na třech místech byly osazeny do terénu fitness prvky (někdy označovány jako tzv. hřiště pro seniory).

Image/management je pátou zásadou CPTED a jejím cílem je pozitivní image místa a jeho pravidelná údržba. Konkrétní opatření mohou znamenat například systematické odstraňování graffiti, oprava poničeného vybavení v parcích, oprava fasád domů, apod. (dále viz kap. 3.3).

V roce 1998 vzniklo občanské sdružení 3duby, které se snaží napomáhat při revitalizaci Stromovky. Tato organizace se prostřednictvím svých členů dobrovolně stará o údržbu areálu, přičemž spolupracuje se správou parku a jednoznačně pozitivně přispívá k dobré image Stromovky. V naprosté většině působí park i jeho vybavení udržovaně a vysílá tak pozitivní signál. Dětská hřiště, mobiliář, zeleň, restaurace Vozovna – všechny tyto součásti parku jsou ve velmi dobrém stavu. Bohužel to neplatí zcela beze zbytku. Již jsem zmiňoval rušivé pohledy na technická zázemí Výstaviště, které bezprostředně sousedí s východním okrajem parku. Dále je třeba zmínit častý výskyt graffiti na betonových výztužích železničních valů a především zchátralou budovu Šlechtovy restaurace, která stojí uprostřed parku. Do budoucna je však plánována její rekonstrukce. Jejím vlastníkem je Hlavní město Praha. Nejstarší část této kulturní památky pochází z konce 17. století, dostavěna byla až o cca 150 let později. Budova ve 20. století dvakrát vyhořela a v roce 2002 ji dále poškodila povodeň, přičemž hrozilo její stržení. Magistrát hl. m. Prahy nyní předpokládá, že rekonstrukci zahájí na jaře roku 2011. Termín dokončení je odhadován na rok 2013. Po dokončení rekonstrukce by zde měla fungovat nejen restaurace, ale i půjčovna kolečkových bruslí a infocentrum.

Obr 18: Restaurace Vozovna

Obr. 19: Jedno z rekonstruovaných dětských hřišť

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Poslední zásadou CPTED je target hardening, čili snaha odradit pachatele od jeho úmyslu tak, aby se terč jeho kriminální aktivity pro něj stal obtížněji dosažitelným či méně lákavým. Target hardening má za cíl omezení přístupu k potenciálním obětem za použití fyzických bariér jako jsou ploty, brány, zámky, elektronická výstražná zařízení či ostraha. Již bylo zmíněno, že Stromovka je celoročně a celodenně přístupná, a tak i tato zásada je zde logicky uplatněna jen omezeně. Plot obklopuje park pouze na východě. Na severu Stromovka sousedí s Vltavou, v ostatních částech s bloky obytných domů. Vnitřně není park nijak rozdělován nepropustnými fyzickými bariérami. Pouze chátrající budova Šlechtovy restaurace je ohraničena vysokými zábranami. Rovněž jedno z dětských hřišť (tzv. Kaštánek) je obklopeno plotem a má pevnou otevírací dobu, během níž hřiště hlídá správce. Park jako celek však svou ostrahu nemá, dozorčí činnost zajišťují hlídky Městské policie hl. m. Prahy a Policie ČR a v denní dobu také pracovníci správy parku.

Obr. 20: Šlechtova restaurace (stav v roce 2010)

Zdroj: www.earch.cz

4.3.2 Park na Vítkově

Tento svěbytný pražský park je po Stromovce druhou nejrozsáhlejší lokalitou, jíž se věnuji ve své práci. Přestože není tak rozlehlý jako Stromovka, má rovněž velký potenciál být vyhledávaným a moderním městským parkem. Zatím však tento potenciál není z větší části využit. Částečná rekonstrukce již sice proběhla, ale většina prací ještě hotova není.

Princip teritoriality je na Vítkově uplatněn jen omezeně v porovnání se Stromovkou. Orientační systém až do nedávna neexistoval vůbec, nyní už jsou v parku umístěny alespoň tři cedule s orientačním plánem parku a vymezenými prostory pro volný pohyb psů a naopak místy, kde je psům vstup zakázán. Jiné informační či orientační prvky v parku nenalezneme, není značena ani cesta k Národnímu památníku, v němž byla na konci roku 2009 otevřena stálá (a velmi zajímavě

pojată) expozice Národního muzea. Na Vítkově najdeme mnoho nedefinovaných míst, u nichž není jasné, jakému účelu slouží a pro koho jsou určena. Oddělení sfér aktivit pomocí změny povrchu je využito jen u tří nových dětských hřišť, která byla instalována v roce 2009. Většina prostor působí dojmem, že je nikdo pravidelně neudržuje. Platí to zejména o některých zarůstajících cestách a o zeleni, která na bočních stránkách Vítkova vytváří husté porosty.

Obr. 21 a 22: Příklady nedefinovaných prostor na Vítkově

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Zásada zajištění dohledu zde rovněž příliš respektována není. Pokud pomineme středovou příjezdovou komunikaci, která se táhne v délce 1,5 km po hřebeni kopce, je okolí většiny stezek v parku velmi nepřehledné. Všudypřítomné jsou husté keřové porosty, skrz něž není rozhled do bezprostředního okolí cest. Přehledným dojmem působí jen nejvyšší partie Vítkova kolem hlavní komunikace, nejbližší okolí Národního památníku (bez zeleně) a také část jižního svahu v nejvýchodnější oblasti parku, kde se rozkládá louka s řidšími porosty. K omezenému uplatnění přirozeného dohledu přispívá i fakt, že je park v porovnání se Stromovkou daleko méně využíván. Na severu i jihu sousedí park se zadními trakty obytných domů, avšak vzhledem k hustotě zeleně není z oken těchto domů vidět příliš daleko do hloubi parku, a tak se potenciální přirozený dohled z okolních budov omezuje jen na samotné okraje parku.

Organizovaný dohled zajišťují hlídky Policie ČR a Městské policie hl. m. Prahy. Po dobu mých návštěv na Vítkově jsem nezaznamenal žádné pracovníky údržby či správy parku, pouze dvakrát jsem viděl projet policejní auto. To se však rozhodně nemůže dostat na všechny cesty v parku. Frekvence výskytu policistů byla v porovnání se Stromovkou znatelně nižší.

Mechanický dohled je také omezen jen na menší části parku. Osvětlena je dostatečně hlavní parková třída na hřebeni kopce a ještě dvě asfaltové cesty jižně od památníku (osvětlení jedné z nich však končí zcela nelogicky zhruba v její polovině). Naprostá většina stezek zůstává

neosvětlena. Podle již výše zmíněné McKayovy teorie má být osvětleno jen několik hlavních parkových cest, u nichž je předpoklad, že je bude využívat více lidí a lze na nich dosáhnout kombinace *osvětlení* + *svědci* (McKay 2004). V případě parku na Vítkově je však osvětlení omezeno až příliš. Pokud by potenciální návštěvník parku chtěl po setmění jít po osvětlených trasách, nemá prakticky na výběr.

Obr 23: Hlavní parková třída, dostatečně osvětlena, i prostor za lavičkami je přehledný

Zdroj: vlastní fotodokumentace

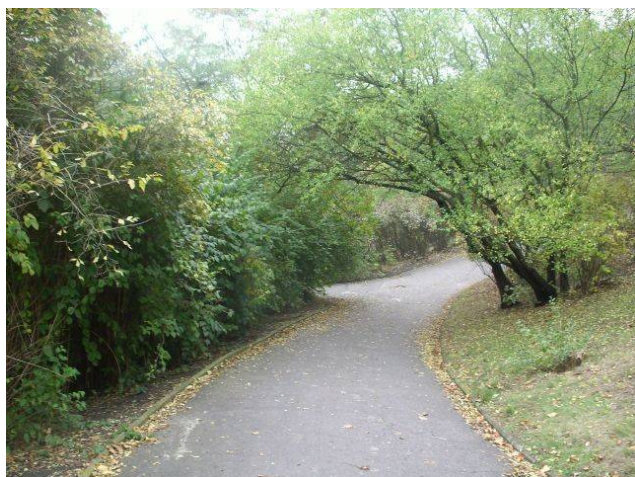
Obr 24: Jedna z mála širokých cest s pevným povrchem, avšak zcela bez osvětlení

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 25: Husté porosty v okolí cest

Obr. 26: Jedna z mála přehlednějších partií, ovšem prostor za lavičkami je nepřehledný

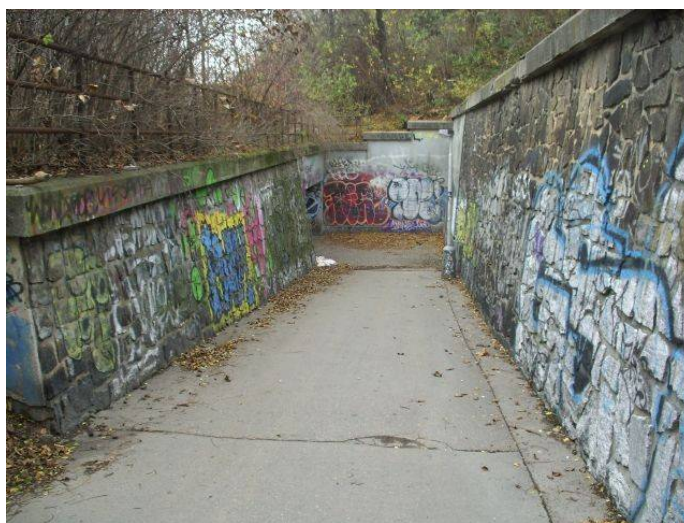
Zdroj: vlastní fotodokumentace

Kontrola přístupu je problematická už vzhledem k faktu, že park na Vítkově je přístupný celodenně a celoročně. Existuje celkem pět oficiálních veřejných vstupů: z Tachovského náměstí podchodem pod cyklostezkou, po schodech od Muzea odboje a armády ČR, z Kališnické ulice, z ulice Nad Ohradou a po hlavní parkové třídě s názvem Pražačka. Rozhodně ale není nemožné se do parku dostat i jinudy, jako např. ze slepých ulic Pod Vítkovem nebo U Božích bojovníků. Zde jsou v plotě, ohraničujícím park ze severu a z jihu, velké otvory, jimiž si lidé zkracují zdlouhavou cestu do parku. Na východě sousedí park s ulicí Pod Krejčárkem a není ohraničený. Na západě pak strmě přechází v ulici U Památníku a prostor technických objektů významného železničního uzlu.

Obr 27: Alternativní vstup do parku

Obr 28: Jeden z oficiálních vstupů do parku - z Tachovského náměstí

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Dalším sledovaným principem CPTED je podpora aktivity. V posledních letech byly učiněny první kroky vedoucí k alespoň částečnému oživení parku. Významný je z tohoto hlediska především rok 2009, kdy byla otevřena budova Národního památníku pro veřejnost a představuje zřejmě největší atraktivitu v celém parku. Kromě expozice Národního muzea je zde návštěvníkům k dispozici také vyhlídka a panoramatická kavárna. Otevřeno je celoročně od 10 do 18 hodin. Bohužel však tento atraktivní cíl nemůže být zatím plně využit, protože není příliš podpořen dalšími možnostmi trávení volného času a také kvůli obtížnému přístupu do parku (viz níže).

Na úpatí Vítkova v ulici U Památníku se nachází Muzeum odboje a armády ČR, rovněž otevřené celoročně od 9:30 do 18 hodin. Jiné turistické atraktivity se v nejbližším okolí nenacházejí.

Dále bylo v roce 2009 zpřístupněno nové dětské hřiště (nyní jsou tedy v parku celkem tři). Vznikla také dvě místa s fitness prvky a dvě pikniková místa. Bohužel jsou již některá z těchto zařízení poškozena. Další vybavení parku je poměrně chudé a zahrnuje pouze lavičky, odpadkové koše a jedno mobilní WC.

V prostorech parku se také nachází sportovní areál s tenisovými kurty a fotbalovým hřištěm s přilehlou nepříliš vábně vyhlížející restaurací, která je v provozu pouze v letních měsících. Bohužel, přístup na fotbalové hřiště ani na kurty není volný. Cyklisté mohou využít hlavní parkovou třídu, ovšem musí se stejnou cestou po ní opět vrátit. Po samém jižním okraji parku je vedena osvětlená cyklostezka, která ovšem na síť ostatních parkových cest není napojena.

Obr. 29: Jedno z nových dětských hřišť

Obr. 30: Budova sezónní restaurace

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Park na Vítkově je mnohem obtížněji přístupný v porovnání se Stromovkou. Lze se do něj dostat jen na několika málo místech, přičemž všechna jsou z hlediska zásad CPTED problematická (např. nejsou dostatečně či vůbec osvětlena nebo jsou obklopena hustými keři). Kvalita cest v parku je také velmi špatná. Zejména v severní části vrchu směrem ke Karlínu jsou některé stezky dávno

zarostlé, další zcela zanikly. Městská část Praha 3 plánuje vybudování nového parkového okruhu, což by zahrnovalo opravu cest a vytyčení atraktivních vyhlídkových míst. Park na Vítkově opravdu může oproti Stromovce nabídnout mnoho možností výhledů na město, tento potenciál je však zatím prakticky nevyužitý. Další práce na rekonstrukci potrvají několik let a přesnější plány revitalizace parku zatím nejsou k dispozici.

Existuje i další plán městské části, jak celý park oživit a přitáhnout do něj více návštěvníků. Podle této ideje by měla Vítkov a další žižkovský park Parukářka spojit visutá lávka pro pěší a cyklisty. Předpokladem je, že lávka bude dlouhá asi 200 metrů a termín realizace je odhadován na roky 2016 - 2018. Projekt k tomuto nápadu však zatím neexistuje. Naléhavější je podle mě spíše otázka napojení parku na Karlín. Od této čtvrti je Vítkov dnes v podstatě odříznut, neexistuje jediná přístupová cesta, která by umožnila návštěvníkům z Karlína přímo vstoupit do parku na Vítkově, aniž by museli projít nejdříve např. tunelem pod Vítkovem na Žižkov.

Obr. 31: Vstup do parku z ulice Nad Ohradou

Obr. 32: Prostory vedle vstupu do parku

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Na image/management tohoto parku je dbáno také daleko méně v porovnání se Stromovkou. Neexistuje žádné občanské sdružení (jako v případě Stromovky 3duby), které by mělo zájem na revitalizaci nebo alespoň pravidelné údržbě parku. Pouze velice nepravidelně se koná dobrovolnický úklid Vítkova. Tuto akci organizuje pražský magistrát, avšak bohužel ne v tak častých intervalech, jak by bylo zapotřebí – naposledy proběhla v roce 2009. A tak jsou na Vítkově často k vidění odpadky, graffiti, či poškozený mobiliář. Celý park působí nepříliš udržovaně. Nová jsou pouze tři dětská hřiště, opravená je budova Národního památníku, ale povrch cest, stav zeleně a staršího parkového mobiliáře vypovídá o tom, že byl park dlouhodobě zanedbáván a jeho revitalizace bude časově i finančně náročná.

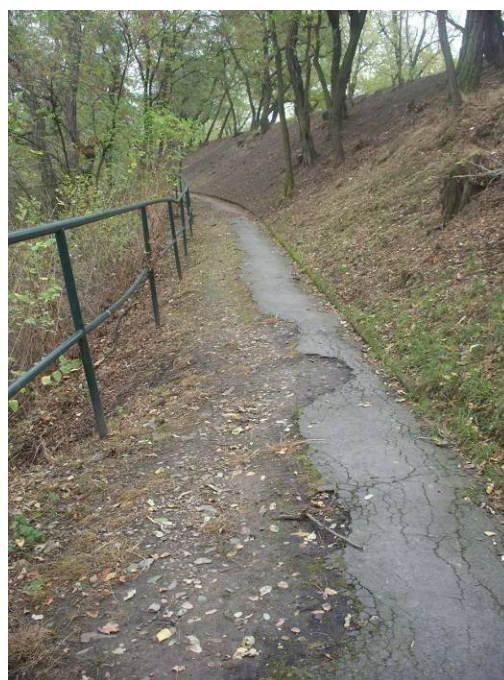

Poslední princip CPTED, tedy target hardening, téměř uplatněn není. Už jsem se zmínil o tom, že do parku se kromě oficiálních vstupů lze dostat i např. otvory v plotě, čímž velmi narůstá počet eventuálních únikových cest pro pachatele trestné činnosti. Park nemá svoji vlastní ostrahu, občas je monitorován hlídkami Policie ČR či Městské policie hl. m. Prahy. Stálou ostrahu má pouze budova Národního památníku, a to i v nočních hodinách. Fyzické bariéry ve formě plotů oddělují fotbalové hřiště a tenisové kurty od ostatních prostor. Žádné další vnitřní členění parku pomocí fyzických bariér využito není, ani dětská hřiště nejsou nijak ohrazena.

Obr. 33: Oplocení západního okraje parku

Obr. 34: Ukázka cesty s nekvalitním povrchem

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 35: Podchod pod hlavní parkovou třídou

Obr. 36: Oplocení sportovního areálu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

4.3.3 Nádraží Praha – Libeň

Komplexní revitalizace Libeňského nádraží i jeho nejbližšího okolí proběhla ve velmi krátkém čase v období prosinec 2003 – duben 2004. Důvodem k rekonstrukci byl fakt, že se na jaře roku 2004 konalo v blízké nově vybudované sportovní hale hokejové mistrovství světa a s nádražím v Libni bylo počítáno jako s významným dopravním uzlem pro návštěvníky této akce.

Bohužel je nutno konstatovat, že princip teritoriality byl při rekonstrukci nádraží respektován jen částečně. Mezi klady bych zařadil čisté a upravené okolí výpravní budovy (nové lavičky, zeleň, opravená dlažba) a jednoduché členění vnitřních prostor pro cestující. Samotná nádražní budova však zvenku téměř vůbec nevypadá na to, že by prošla významnější rekonstrukcí a že ji někdo pravidelně udržuje. Především hlavní severní průčelí se vyznačuje nenápaditou fasádou, tolik typickou pro stavby socialistického realismu. Na západní straně sousedí nádražní hala pro cestující s budovou technického zázemí, jež také princip teritoriality nerespektuje, avšak nejedná se o veřejný prostor, a tak se této stavbě nevěnuji. Východní průčelí výpravní budovy pro cestující je kompletně prosklené a působí upraveněji. Řešení interiérů je účelné a vyznačuje se jednoduchým rozvržením prostoru. Tvoří jej čtvercová čekárna, z níž se vchází do nádražní restaurace, do ČD centra (informačního střediska Českých drah, kde lze také zakoupit jízdenky), do trafiky a jediným podchodem k nástupištím. Z tohoto podchodu je veden ještě druhý východ přímo na prostranství vedle hlavní budovy. Jednotlivé prostory mají jasně definovaný svůj účel, cestující se zde snadno zorientuje, vše je viditelně označeno nápisy či srozumitelnými symboly. Jediným nedefinovaným prostorem tak zůstává poloprosklená krychlovitá stavba uprostřed čekárny, která v době mého výzkumu nesloužila žádnému účelu, ale původně byla zřejmě zamýšlena jako stánek s rychlým občerstvením.

Obr. 37: Hlavní (severní) průčelí staniční budovy

Obr. 38: Krychlová stavba uprostřed čekárny

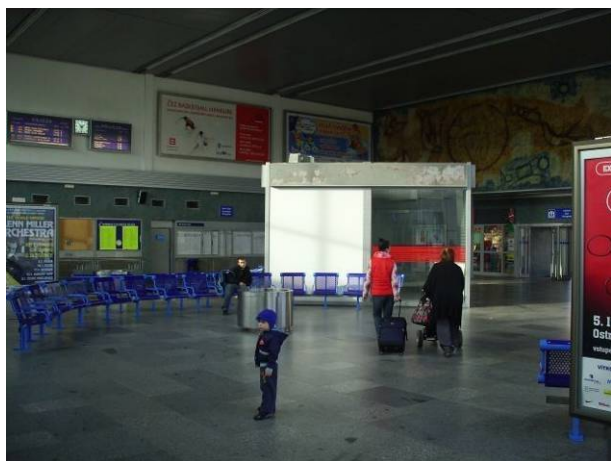
Zdroj: vlastní fotodokumentace

Zásada dohledu je již uplatněna ve větším rozsahu. Neměl bych k tomuto bodu žádné výhrady, pokud by přímo uprostřed haly pro cestující nestála již zmíněná krychlová stavba, která naprosto zbytečně představuje překážku v rozhledu. Ve všech ostatních aspektech je princip dohledu respektován. Sedadla pro čekající jsou uspořádána do velkých půlkruhů, což umožňuje mít přehled o dění v hale. Velkým kladem je kompletně prosklená jedna stěna haly, která tak propouští dostatek světla a navíc poskytuje potenciál přirozeného dohledu i zvenčí, kde se nachází obytné budovy a frekventovaná zastávka autobusů. Prosklená je také horní polovina jižní stěny a navíc i ty části stěn, jež spojují halu s prostory ČD centra a nádražní restaurací. Vhodně je také řešeno umístění bankomatu. Ten se nachází v čekárně a je zabudován na okraji prosklené stěny nádražní restaurace. Uživatel bankomatu je na očích jak čekajícím, tak i návštěvníkům a obsluze restaurace.

Přirozený dohled mohou posílit také pracovníci ČD centra, obsluha restaurace i trafiky, protože všichni tyto lidé vidí prosklenými stěnami na podstatnou část čekárny. Je nezbytné zmínit, že nádražní restaurace ani ČD centrum nejsou v provozu po celou dobu, kdy je pro veřejnost otevřena nádražní hala. Přirozený dohled tedy není zajištěn nepřetržitě, ale může jej nahradit dohled mechanický. Kamerový systém pokrývá jak čekárnu, tak podchod k nástupišťům i samotná nástupiště. Osvětlení je všude dostatečně intenzivní. Žádnou policejní hlídku v prostorech nádraží jsem po dobu mých pozorování nezaznamenal, což je zřejmě způsobeno tím, že vzhledem k nízké míře kriminality se policie nezaměřuje prioritně na tuto lokalitu (viz kap. 5.3). Organizovaný dohled však podporují také pracovníci bezpečnostní služby, jež nádraží nepravidelně monitorují, a také zaměstnanci Českých drah.

Obr. 39: Prostory čekárny nádraží Libeň

Obr. 40: Prosklené východní průčelí čekárny

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 41: Nádražní restaurace a bankomat

Obr. 42: Podchod vedoucí k nástupištím

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Kontrola přístupu je v případě nádraží logicky výraznější než u parků. Do nádražní haly vede jediný vchod zvenčí, a to prosklenými dveřmi, jejichž prostor je monitorován kamerou a elektronickým výstražným systémem. Navíc je tento vchod umístěn na rušné ulici, kde se vyskytuje dostatek chodců, projíždějících aut i tramvají. Ihned za vstupem se cestující ocitá v nádražní hale, z níž je na vchod dobře vidět. Další vstup pro cestující vede již přímo do podchodu spojujícího čekárnu s nástupištěm. Oba vchody jsou stejně zabezpečeny. Pokud cestující projde vstupem přímo do podchodu, vyhne se zcela prostorům čekárny a jeho přístup je tedy méně kontrolován. Podchod je však rovněž pokryt kamerovým systémem, a tak je kontrola přístupu uplatněna i zde. Navíc se tento vstup nachází přímo u prosklené východní stěny čekárny, z níž je tak dostatečně vidět na osoby, které k tomuto vchodu přicházejí nebo z něj vycházejí.

Prostor nádražní haly s čekárnou je pro cestující uzavřen každý den od 00:35 do 03:55, v tomto čase je také uzavřen vchod do haly a pro přístup na nástupiště je v provozu pouze vstup do podchodu. Jediná okna budovy pro cestující jsou umístěna přímo vedle vstupu do nádražní haly a nejsou zabezpečena mříží, pouze elektronickým výstražným systémem. Prosklenými dveřmi napojenými na výstražný systém je od čekárny oddělen prostor ČD centra, trafiky i nádražní restaurace. ČD centrum má stejně jako trafika ve večerních hodinách otevřeno do 21 hod., restaurace do 24 hod.

Podporou aktivity se Libeňské nádraží nijak výrazně neliší od jiných stanic v České republice. Zůstává především tranzitním prostorem, jehož návštěva je nezbytná, aby byl cestující transportován na jiné místo, ale nic více. Možnosti trávení volného času se omezují na čekání, návštěvu trafiky, nádražní restaurace nebo ČD centra. Je třeba přiznat, že nádražní restaurace nepůsobí tolik odpudivým dojmem jako většina podobných podniků a je v ní čisto. Vzhledem k pověsti nádražních restaurací u nás to má ale těžké a není příliš využívána. ČD centra jsou zatím

v ČR jen dvě (druhé lze nalézt na Hlavním nádraží v Praze), a tak zde představuje jediné výraznější oživení nádražních aktivit. Většina cestujících ho však využije k prostému nákupu jízdenek. Nové lavičky alespoň poskytují dostatek možností k posezení, a to i na nástupištích. Bohužel však u jednoho ze tří nástupišť zcela chybí zastřešení. Kromě laviček, odpadkových košů a nových sdělovacích zařízení nástupiště již nic dalšího cestujícím nenabízejí. Nádraží je zcela bezbariérové.

Image/management stanice Praha - Libeň je ve srovnání s naprostou většinou železničních nádraží u nás přece jen na poněkud vyšší úrovni. Nádraží i jeho okolí je čisté, a pokud jsou cestující alespoň minimálně všímaví, poznají, že je pravidelně udržováno a čištěno. Zaznamenal jsem zde jen minimum odpadků, kupodivu ani graffiti není příliš rozšířeno (pouze v omezeném rozsahu na hlavním severním průčelí pod okny a na zdi u vstupu do podchodu). Pro obložení většiny stěn v nádražní hale a podchodu byl zvolen dobře omývatelný mozaikový povrch, z něž se dá graffiti snadno odstranit. Bohužel není tento povrch příliš vizuálně atraktivní. Pragostry, lavičky i odpadkové koše v celém prostoru nádraží jsou nové a udržované. Toalety byly v rámci revitalizace rovněž rekonstruovány a jsou i dnes v dobrém stavu.

Obr. 43: Omývatelné stěny podchodu bez graffiti

Obr. 44: Vstup do podchodu vedle proskleného východního průčelí nádražní budovy

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Princip target hardening je zde v porovnání s nádražím Smíchov uplatněn výrazněji. Okna i dveře zajišťuje elektronický výstražný systém. Prosklené stěny jsou vyplněny silným tvrzeným sklem, objekt nepravidelně hlídá také ostraha. Na stanici je nepřetržitě přítomen některý z drážních zaměstnanců. Na nástupiště se však lze dostat i z městských ulic zcela mimo oficiální nádražní prostory, např. z ulic Čerpadlová nebo Jeřábová je možno vstoupit do kolejiště jen pár metrů od konce hrany nástupiště. Možností úniku z areálu nástupiště je tedy více než jen skrz nádražní prostory, přičemž tyto únikové cesty vedou do okolní městské zástavby.

Obr. 45: Prostory před vstupem do nádražní budovy

Obr. 46: Prostor před východním průčelím

Zdroj: vlastní fotodokumentace

4.3.4 Nádraží Praha – Smíchov

Toto železniční nádraží představuje velmi významný dopravní uzel a je více využíváno než nádraží Libeňské. Nicméně jeho poslední rozsáhlejší úpravy pocházejí z roku 1985, kdy bylo napojeno na stanici metra.

Nádražní budova, její interiéry i bezprostřední okolí jsou v současné době velmi zanedbány a je obtížné nalézt určité znaky, které by alespoň naznačovaly uplatnění zásady teritoriality. Existuje zde mnoho prostor, které nejsou nijak definovány a tvoří zbytečná a bezúčelná zákoutí, jimž se lidé pouze vyhýbají. Velmi neatraktivní je již vnější vzhled nádražní budovy z 50. let 20. století s neudržovanou fasádou. Veřejné prostory nádraží tvoří centrální odbavovací hala s pokladnami. Z této haly je možno vstoupit do nádražní restaurace, herny, trafiky a veřejného WC, po eskalátorech je možno se dostat do stanice metra. Z haly také vede podchod ke třem nástupišťům. Součástí veřejných prostor je také příjezdový podchod vedoucí k nástupišťům, tento podchod je však oddělen od nádražní haly. Z příjezdového podchodu se lze do nádražní haly dostat pouze přes nástupiště a pak odjezdovým podchodem. Orientační systém je velmi zastaralý, pochází z 80. let minulého století a občas má problémy s funkčností. Dobře jsou označeny a rozlišeny oba podchody, příjezdový i odjezdový. Vůbec však nejsou označeny vstupy do stanice metra, rovněž další orientační prvky v odbavovací hale jsou nedostatečně výrazné a prostor nijak blíže nedefinují.

Obr. 47 a 48: Příklady nedefinovaných prostor v odbavovací hale

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Z hlediska principu přirozeného dohledu je jistě pozitivní, že je stanice hojně využívána, a tak se ve většině veřejných prostor často pohybuje mnoho lidí. Platí to především o odbavovací hale, méně již o podchodech a nástupištích. Hala má obdélníkový tvar a překážkou v dobrém rozhledu je zde hustá řada sloupů, která celý prostor opticky rozděluje zhruba na dvě poloviny. Z haly však vybíhá řada dalších, menších prostor, které nejsou téměř vidět, protože jsou skryty za rohem. Vytváří se tak malá zákoutí, v nichž se již nepohybuje dostatek osob na to, aby byla neustále pod dohledem. Jedná se například o prostory u úschovny zavazadel nebo u veřejného WC. Kladem je prosklení horní poloviny východního průčelí odbavovací haly, do níž tak proniká dostatek denního světla. Prosklená je také stěna s vchody do haly z východní strany. Bohužel vzhledem k umístění řady sloupů napříč halou je skrz tuto prosklenou stěnu dostatečný dohled jen na prostor před sloupy, který tvoří necelou polovinu haly. Pouze na určité části veřejných prostor je dohled také z nádražní restaurace, trafiky, řeznictví či dalších prodejních stánků v interiérech nádraží.

Organizovaný dohled zajišťují především policisté. Služebna Policie ČR je umístěna přímo v nádražní budově, a tak se Smíchovské nádraží stalo lokalitou, která byla během mého terénního výzkumu ze všech 6 zkoumaných lokalit nejčastěji monitorována policejními hlídkami. Na nástupištích jsem často viděl pracovníky Českých drah. Nepravidelně dohlíží na vnitřní nádražní prostory také pracovníci bezpečnostní agentury, kterou si České dráhy najímají (viz také kap. 5.4).

V porovnání s Libeňským nádražím zde zůstává více míst mimo dosah bezpečnostních kamer. Jedna kamera monitoruje odbavovací halu, dvě kamery snímají prostory před nádražní budovou, včetně parku severně od nádraží a autobusového terminálu. Osvětlení je dostatečné pouze v odbavovací hale. V podchodech a na nástupištích je slabé, řada zářivek nefunguje a např. schody z podchodu na nástupiště jsou takřka neosvětleny.

Obr. 49: Řada sloupů napříč odbavovací halou

Obr. 50: Prostor odbavovací haly

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 51: Nedostatečně osvětlený podchod

Obr. 52: Severní vstup na nádraží

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Kontrolovat přístup je v případě Smíchovského nádraží velmi obtížné. Odbavovací hala je pro cestující otevřena 21 hodin denně (uzavřena je pouze od 0:45 do 3:45 hod.). Přímo do haly ústí dvě schodiště ze stanice metra, další vstup do metra je možný z příjezdového podchodu. Ke vstupu do haly slouží celá východní stěna s několika paralelními vchody, navíc do ní lze ještě vejít severním vstupem. Obzvláště tento severní vstup je problematický, protože na něj není z haly vidět. Východní vstupy jsou velmi frekventované, navíc bezprostředně sousedí s autobusovými nástupišti. Všechny vchodové dveře jsou z velké části prosklené a nezajišťuje je elektronické výstražné zařízení.

Problematický je celý příjezdový podchod. Vstupní dveře do tohoto podchodu mají rozbité skleněné výplně, jimiž tak lze kdykoli bez problémů projít. Velmi absurdně tady proto působí visací zámky na těchto vysklených dveřích. Také přístup na nástupiště je možný i mimo prostory nádražní

budovy, a to z autobusového nádraží v sousedství železniční stanice. Z autobusového nádraží vede venkovní schodiště, které slouží pro vstup na terasu nádražní restaurace. Z tohoto schodiště se však lze bez problémů dostat i na nástupiště, existuje zde pouze zrezavělý zbytek původní zábrany. Okolí nástupišť většinou pokrývají nepřehledné husté keře, a tak existuje mnoho obtížně kontrolovatelných únikových cest z prostor nádraží.

Co se týče podpory aktivity, platí také o Smíchovském nádraží ve velké míře již uvedená charakteristika nádraží Libeňského. Prostory stanice Praha – Smíchov nenabízejí cestujícím žádné zvláštní možnosti trávení volného času. Zarážející je především absence laviček v odbavovací hale. Cestující jich mohou využít jen na nástupišťích. Zato nechybí nonstop otevřená herna, do níž lze vstoupit přímo z haly. Je však řidce využívána (viz kap. 4.5.3). K dispozici je dále nádražní restaurace Oáza, jejíž prostředí je ale nedostatečně udržované a špinavé. Možností nákupu je přece jen více než na nádraží Libeň. Nejvyužívanější jsou dvě trafiky a řeznictví – tyto obchody jsou při pohledu zvenku čisté a udržované. Dále se v hale nachází obchod s levnými oděvy a několik stánků s občerstvením. Také na nástupišťích se lze občerstvit u jednoho stánku. Bezprostřední okolí nádražní budovy pak nabízí další možnosti občerstvení či nákupu. Bohužel, většina těchto zařízení není dostatečně udržována a využívají je především problematické skupiny osob (např. bezdomovci) vzhledem k faktu, že nabízejí velmi levné alkoholické nápoje. Bezbariérový pohyb na nádraží možný není.

Obr. 53: Vstup do příjezdového podchodu

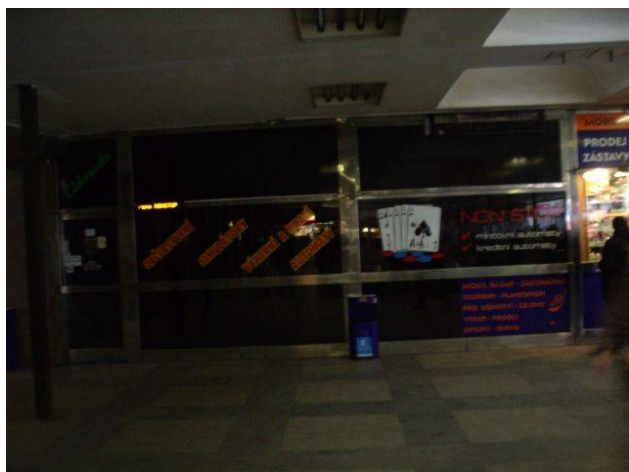

Obr. 54: Nádražní restaurace, řeznictví a trafika

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 55: Herna v odbavovací hale

Obr. 56: Alternativní vstup na nástupiště

Zdroj: vlastní fotodokumentace

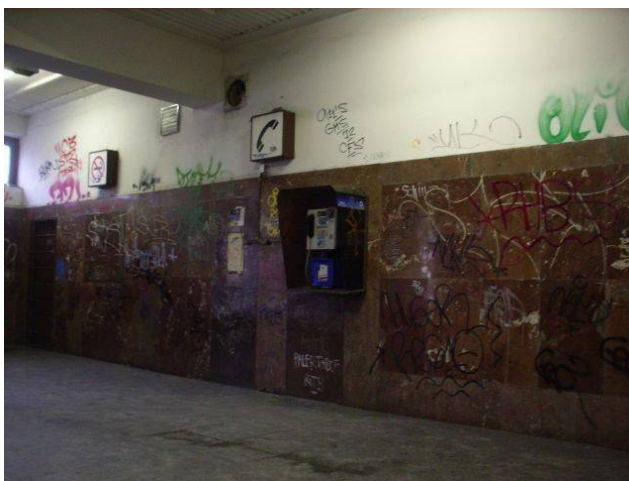
Image/management představuje další princip CPTED, jehož uplatnění v této lokalitě zcela chybí. Všudypřítomné je graffiti, stěny jsou oprýskané a jejich povrch vizuálně neatraktivní. Jediným prvkem výzdoby na nádraží je budovatelská freska z 50. let minulého století. Veřejné toalety, přestože je na nich vybírán poplatek, jsou málo udržované a zapáchají. Pragotrony, lavičky na nástupištích i odpadkové koše jsou staré a mnohdy zrezivělé. Oprýskaná je i vnější fasáda a v bezprostředním okolí budovy se často povalují odpadky. O rozbitých skleněných výplních vchodu do příjezdového podchodu jsem se zmínil již výše. Přístřešky na nástupištích jsou při pohledu zespodu často pokryty plísní. Smíchovské nádraží bohužel představuje typický obraz městské železniční stanice v České republice.

Ani poslední zásada CPTED, target hardening, zde není téměř nijak naplněna. Na nádraží chybí využití elektronického výstražného systému. V době, kdy je odbavovací hala uzavřena pro veřejnost, její vchody chrání pouze běžné zámky. Bez problémů se však lze dostat na nástupiště schodištěm z autobusového nádraží. Do příjezdového podchodu lze vstoupit rozbitými dveřmi přímo z ulice. Mimo provozní dobu metra je bezpečnostními dveřmi dobře zajištěno oddělení prostor stanice metra a železničního nádraží. Vlastní ostrahu objekt nádraží má pouze nepravidelně, ale přímo v budově sídlí služebna Policie ČR. Její časté hlídky tak představují nejvýraznější uplatnění zásady target hardening na Smíchovském nádraží.

Obr. 57: Husté keře v okolí nástupišť

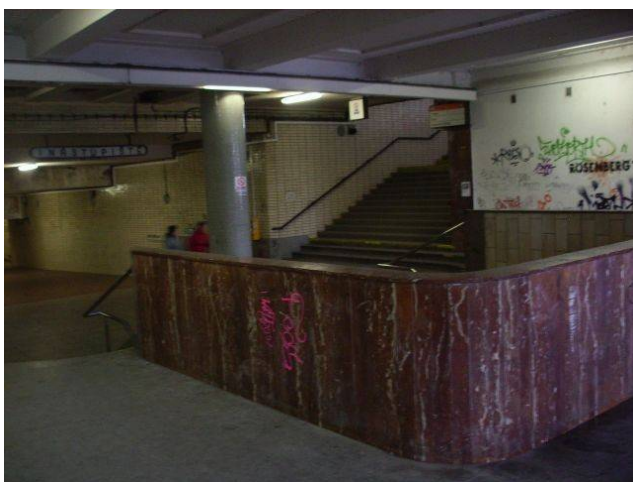

Obr. 58: Telefon v příjezdovém podchodu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 59: Prostory příjezdového podchodu

Obr. 60: Terasa nádražní restaurace

Zdroj: vlastní fotodokumentace

4.3.5 Senovážné náměstí

Tato lokalita prošla revitalizací během roku 2002, od té doby zabírá významnou část plochy náměstí malý park s klidovou zónou pro pěší, doplněnou lavičkami a fontánou.

Senovážné náměstí ani park v jeho východní části nejsou nijak výrazně teritoriálně vymezeny, nenajdeme zde žádné orientační prvky ve formě informačních tabulí či symbolů, které by naznačovaly, k čemu mají být jednotlivé části prostoru náměstí využity. I bez toho ale na náměstí je jen minimum míst, která by byla nedefinována. Západní část náměstí zabírá placené parkoviště, kolem nějž vedou chodníky. Rezidentům je určeno parkování ve východní části náměstí, podél severní strany. Tento prostor je definován (podobně jako jinde v některých částech Prahy) modrým pruhem vodorovného dopravního značení. Automobilový provoz je veden jednosměrně po

obvodu náměstí. Senovážné náměstí představuje významnou křižovatku pro tramvaje. Jejich provoz je veden podél jižní strany náměstí a také jeho středem ze severu k jihu. Centrální prostor náměstí vyplňuje menší park se zónou pouze pro pěší. Ta je rovněž definována jasně. Ze severu a z jihu ji ohraničují stromořadí, ze západu travnatá plocha a z východu husté keřové porosty. Je použito jiného vzoru dláždění právě pro tuto oblast určenou chodcům. Nedefinované prostory nalezneme pouze v nejvýchodnějším cípu náměstí, kde se nachází již zmíněné husté a neudržované křoviny a malý ostrůvek pro chodce, vklíněný mezi dvě přibližující se komunikace. Tento ostrůvek však chodci vůbec nevyužívají, nevede na něj ani přechod pro chodce, naopak na něm často parkují vozidla, přestože je zde parkování zakázáno.

Obr. 61: Fontána a zeleň ve středu náměstí

Zdroj: www.sujb.cz

Obr. 62: Husté keře ve východním cípu náměstí

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Z hlediska zásady přirozeného dohledu nemá náměstí nejvhodnější tvar, je velmi podlouhlé a značnou jeho část zaujímá budova Cukrovarnického paláce, která tak téměř znemožňuje dohled z východní do západní části náměstí. Mezi další nedostatky bych zařadil husté křoviny ve východním cípu celého areálu. Tyto keře jsou zbytečně vysoké a představují tak překážku v rozhledu. Prostor také poněkud znepráhledňují parkující auta. Naopak kladem je řešení a úprava ostatní zeleně. Přestože zde byla vysazena dvě stromořadí, tato nijak neomezují v přirozeném dohledu. Stromy mají svoje koruny nad úrovní pohledu chodců a jsou od sebe vhodně vzdáleny. Jednak totiž celý prostor poněkud zintimňují a představují symbolickou bariéru mezi prostorem pro pěší a komunikacemi určenými k provozu aut a tramvají. Na druhou stranu nejsou ani překážkou v přirozeném dohledu na náměstí z oken okolních budov. Celé náměstí je obklopeno obytnými domy, které částečně mají rezidenční funkci a částečně slouží komerčním aktivitám. Díky této kombinaci mají okolní domy velký potenciál kontinuálního přirozeného dohledu nad celým prostorem. Dalším pozitivem jsou z tohoto hlediska často projíždějící tramvaje a také fakt, že je

náměstí poměrně frekventováno i co se týče pěšího provozu. Rozmístění laviček je poněkud rozporuplné. Prostor za jednou řadou laviček je zcela přehledný, avšak prostor za protějšími lavičkami vyplňují parkující automobily.

Organizovaný dohled vykonává Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy. Při svých pozorováních jsem zaznamenal celkem dvě pěší hlídky. Dohled nad západní částí náměstí v denní době podporuje ostraha placeného parkoviště, které je v provozu denně od 6 do 21 hodin.

Mechanický dohled představuje jedna kamera bezpečnostního kamerového systému, která nepokrývá veškerý prostor. Lamps pouličního osvětlení byly instalovány při revitalizaci náměstí. Je jich dostatek, celé náměstí je souvisle osvětleno a lampy jsou vybaveny vhodnými svítidly, jež směřují největší intenzitu světla dolů pod sebe.

Obr. 63: Nová lampa pouličního osvětlení

Obr. 64: Přehledný prostor za lavičkami, pohled k Jindřišské věži

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Kontrola přístupu je v případě Senovážného náměstí obtížná v tom smyslu, že se jedná o otevřený a zcela veřejný prostor. Ústí sem celkem pět ulic a jedna veřejná pasáž. Všechny tyto přístupové cesty sice vedou hustou zástavbou a jsou tak potenciálně dobře kontrolovány, avšak při pohledu ze samotného náměstí některé z nich vidět nejsou. Jedná se například o východní vstup z ulice Opletalova, jenž je pro osoby vyskytující se na náměstí zakryt již zmíněným keřovým porostem, který zbytečně zasahuje příliš do výšky. Vstup z ulice Senovážná a také souběžnou pasáží je umístěn za rohem budovy a nelze ho tak přirozeně monitorovat z prostoru náměstí.

Aktivity na náměstí významně podporuje vybudovaná centrální klidová zóna pro pěší. Představuje vyhledávané místo pro odpočinek, vycházky či dětské hry (více o zdejší struktuře aktivit viz kap. 4.5.4). Tato zóna je vybavena novými a udržovanými lavičkami, odpadkovými koši, prostor doplňuje pravidelně čištěná a upravovaná fontána, která je i vizuálně atraktivní. Chodci se v těchto místech zdrží většinou delší čas. Návštěvníci náměstí mohou využít i veřejné nadzemní WC, jehož dveře se otevřou za poplatek. Přestože je WC bez stálého personálu, nachází se v dobrém stavu. Aktivity v západní části náměstí jsou určeny převážně tím, že je zde situováno placené veřejné parkoviště. Jinak je tento prostor využíván chodci jako tranzitní. Většina osob se zde příliš dlouho nezdrží. Podporu aktivity dále zajišťuje poměrně široká nabídka služeb v parteru domů obklopujících náměstí (mj. lékárna, grafické studio, banka, dvě restaurace, dva hotely, hostel, apod.). Atraktivní cíl představuje Jindřišská věž s rozhlednou a restaurací. Můžeme tedy shrnout, že veřejné prostory Senovážného náměstí se vyznačují dostatečnou aktivitou, jednotlivé druhy aktivit jsou především ve východní části náměstí dobře segmentovány a jejich škála je širší než v případě Tachovského náměstí (viz kap. 4.3.6).

Obr. 65: Parkoviště v západní části náměstí

Zdroj: www.dhv.cz

Obr. 66: Veřejné WC

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Image/management představuje další sledovaný princip CPTED. Senovážné náměstí jako celek působí udržovaně a čistě, platí to především o zeleni a o okolních domech, jejichž historické fasády jsou vizuálně atraktivní a většinou čisté. Nelze zde ovšem zcela vyloučit graffiti, které jsem zaznamenal v parteru některých domů. Jeho výskyt však není souvislý, ohniska představují dvě neudržované budovy při východním okraji náměstí. Odpadků jsem zpozoroval minimum. Starší dlažbou místy prorůstá tráva a neudržovaně působí již několikrát zmiňovaná část zeleně v nejvýchodnějším cípu areálu. Nepoškozené a čisté jsou lavičky i lampy veřejného osvětlení. O

úklid se starají pracovníci Městské části Praha 1, žádné dobrovolnické sdružení starající se o údržbu neexistuje a ani nárazové akce zaměřené na úklid (jako např. v parku na Vítkově) zde neprobíhají.

Zásada target hardening je u Senovážného náměstí uplatněna v omezeném rozsahu. Prostor jako celek je přístupný každému a kdykoli, a to včetně centrální klidové zóny pro pěší. Pouze menší část domů na náměstí má zamřížovaná přízemní okna. Dveře většiny obytných budov jsou celodenně uzamčeny, všechny ostatní se zamykají na noc, tj. po 21 hod. Žádná neobvyklá opatření v souvislosti s naplněním zásady target hardening jsem v této lokalitě nezaznamenal.

Obr. 67: Pohled západním směrem na prostor pro pěší

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 68: Jindřišská věž

Zdroj: www.czechtourism.com

4.3.6 Tachovské náměstí

V této lokalitě je velmi obtížné nalézt alespoň nějaké znaky uplatnění některé ze zásad CPTED. Problematické je Tachovské náměstí již z hlediska konceptu teritoriality. Jako celek působí neudržovaně. Jižním okrajem náměstí prochází rušná Koněvova třída, východním a západním okrajem prochází dvě krátké a slepé komunikace, sloužící především k parkování. Severně náměstí sousedí s parkem na Vítkově. Střed náměstí vyplňuje zeleň, tu však tvoří nepřehledné a neudržované křoviny. Jednotlivé části prostoru nelze nijak definovat. Chodníky z poloviny zabírají parkující auta, přitom prostor určený k parkování je označen pouze u čtvrtiny parkovacích míst modrým pruhem vodorovného dopravního značení. Centrální zeleň žádné využití nemá, obklopuje ji rezavé a rozpadající se kovové zábradlí. Z náměstí vedou dvě komunikace pouze pro pěší a cyklisty. Jednou z nich je tunel pod Vítkovem, který ústí do Thámovy ulice v Karlíně. Vstup do tunelu není nijak označen, chybí zde rovněž jakákoli informace, kam tento tunel vede či jak je

dlouhý. Pouze zhruba 2 metry stranou od vstupu do tunelu se nachází malé a nenápadné ukazatele, informující chodce, že směrem vlevo je centrum města, čtvrť Karlín a divadlo Ponec, zatímco směrem vpravo lze dojít na Ohradu a Vítkov. Chodci mohou z Tachovského náměstí také vstoupit do parku na Vítkově, a to podchodem pod cyklostezkou. Ani tato trasa nemá označení, není zde žádná informace, že tato cesta vede do již zmíněného parku. Chodci se také mohou po krátkých schodech dostat na cyklostezku vedoucí jižním okrajem parku na Vítkově.

Obr. 69: Zeleň uprostřed náměstí

Obr. 70: Pohled na Tachovské nám. od severu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Možnosti přirozeného dohledu jsou také omezeny. Problematická je v tomto smyslu především hustá zeleň, vyplňující celý střed náměstí. Navíc stojí v této zeleni ještě nevzhledná krychlová budova klempířství. Ta sice není příliš vysoká, ovšem vzhledem k faktu, že stojí uprostřed náměstí, velmi přispívá k nepřehlednosti celého prostoru. Parkující auta dále omezují rozhled po areálu. Celé náměstí se mírně svažuje od severu k jihu, a proto jsou komunikace pro pěší řešeny v několika úrovních. Nejníže je položen vstup do tunelu pod Vítkovem, nad ním se nachází podchod do parku na Vítkově a ještě výše leží severní konce obou slepých komunikací, které na severu hraničí s prostorem Vítkova. Určité části náměstí lze přirozeně monitorovat z oken okolních obytných domů (či v jejich parteru umístěných restaurací), které náměstí obklopují ze tří stran. Ze čtvrté (severní) strany hraničí s náměstím park na Vítkově, konkrétně cyklostezka vedoucí po jeho okraji. Kladem z hlediska zásady přirozeného dohledu je alespoň vysoká frekvence automobilového i pěšího provozu na Koněvově třídě, sousedící s náměstím na jihu. Bohužel, veškeré možnosti přirozeného dohledu jsou omezeny vždy jen na část celého prostoru. Na náměstí se nachází místa, na něž není vidět odnikud. Patří mezi ně např. okolí vstupu do tunelu nebo podchod pod cyklostezkou, z něž vede cesta do parku na Vítkově.

Organizovaný dohled je v této lokalitě zcela přenechán Policii ČR a Městské policii hl. m. Prahy. Na náměstí se nenachází žádné instituce či zařízení, jež by zaměstnávaly vlastní ostrahu (jako např. na Senovážném náměstí hlídač placeného parkoviště).

Mechanický dohled, tedy osvětlení a kamerový systém, nepokrývají náměstí dostatečně. Instalována je zde jediná kamera. Lamy osvětlují kontinuálně především jižní část náměstí. Zcela neosvětlen je podchod do parku na Vítkově, okolí vstupu do tunelu a centrální prostor se zelení.

Obr. 71: Tříúrovňové řešení pohybu chodců na náměstí - dole vstup do tunelu pod Vítkovem, uprostřed podchod pod cyklostezkou, nahoře vlevo konec slepé komunikace. Vpravo hustá zeleň.

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Přístup na Tachovské náměstí lze kontrolovat obtížně, což vyplývá také z faktu, že se jedná o veřejný a kdykoli přístupný prostor. Vstup z jihu náměstí, tedy z Koněvovy ulice, je však alespoň možno lépe monitorovat díky hustému provozu na této ulici a množství oken okolních domů. Na náměstí se však lze dostat také tunelem pod Vítkovem, dále z parku na Vítkově podchodem či po schodech z cyklostezky. Tyto přístupové cesty jsou vidět jen ze vzdálených oken domů na Koněvově ulici, po setmění nejsou v jejich dohledu vůbec. Existují i neoficiální přístupové cesty. Plot oddělující náměstí od parku na Vítkově je v jednom místě úplně přerušen, a tak stačí pouze překonat zhruba metr vysokou zeď. Toto místo je jednou ze zkratek, jíž lidé používají k cestě do parku (viz obr. 27). Za severovýchodním rohem náměstí přechází do nedefinovaného a neosvětleného prostoru v zadním traktu domů. Parkují zde auta a lze tudy projít několik desítek metrů směrem na východ až do křižovatky ulic Koněvova a Rokycanova.

Podpora aktivity je další nerespektovanou zásadou CPTED v této lokalitě. Většina uživatelů veřejných prostor na tomto náměstí se zde zdrží jen velmi krátkou chvíli, jedná se v podstatě jen o tranzitní lokalitu, kterou naprostá většina osob pouze prochází. Možnosti trávení volného času zde

neexistují. Využívány jsou tři restaurace, jež na náměstí sídlí a mají otevřeno v pátek a v sobotu max. do 01:00 hod., v ostatní dny nejpozději do půlnoci. Žádný z těchto podniků však nepodporuje aktivity na samotném náměstí, nenabízí např. venkovní posezení. Důsledkem faktu, že na tak malém náměstí se nachází tři restaurace je alespoň vyšší frekvence osob, tím pádem více *očí na ulici*. Často se ovšem jedná o osoby podnapilé, rušící veřejný pořádek či noční klid, které tak působí z hlediska CPTED kontraproduktivně a odrazují ostatní chodce od cesty přes Tachovské náměstí. Kromě těchto restaurací je na náměstí ještě k dispozici klempířství. Žádné jiné služby se zde nenabízí. Lavičky zcela chybí, jedinou možností k posezení skýtá kovové zábradlí. Povrch chodníků (dlažba) se na mnoha místech rozpadá a činí tak chůzi obtížnější. Dále se zde nalézá již jen telefonní budka a funkční pumpa na užitkovou vodu.

Obr. 72: Nedefinovaný prostor za severo-východním rohem náměstí

Obr. 73: Pumpa na užitkovou vodu, budova klempířství a zcela vpravo telefonní budka

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Z výše uvedeného je zřejmé, že image/management této lokality je také nevyhovující. Pravidelný úklid zajišťuje Městská část Praha 3, ovšem opatření v rámci úklidu nijak nevybočují, omezují se na sběr odpadků či spadaného listí. Odpadků je na celém náměstí skutečně minimum, což je vzhledem k přítomnosti restauračních zařízení či nedaleké zastávky autobusů jistě pozitivem. Avšak ihned za hranicí náměstí, za ohybem podchodu pod cyklostezkou, leželo v době mé návštěvy několik hromad odpadků. Budovu klempířství uprostřed náměstí takřka souvisle pokrývá graffiti, stejně jako stěny podchodu i jeho okolí. Graffiti se však nevyhýbá ani ostatním budovám, telefonní budce, apod. Povrch chodníků se často rozpadá či zarůstá trávou. Již jsem zmiňoval rezavějící zábradlí a neudržovanou zeleň. Nepoškozené jsou zatím nově natřené fasády dvou restaurací, lampy pouličního osvětlení a popelnice na tříděný odpad. Veškeré ostatní vybavení náměstí vykazuje známky velkého opotřebení a nedostatečné údržby.

Nezaznamenal jsem žádná neobvyklá opatření v souvislosti s uplatněním zásady target hardening. Vypovídající je však skutečnost, že okna všech domů na náměstí jsou v přízemí zamřížována. Všechny fyzické bariéry jsou zde nějakým způsobem nefunkční. Plot oddělující náměstí od parku je v jednom místě zcela přerušen, zábradlí obklopující zeleň je velmi nízké a rovněž není kontinuální.

Obr. 74: Zákoutí za budovou klempířství

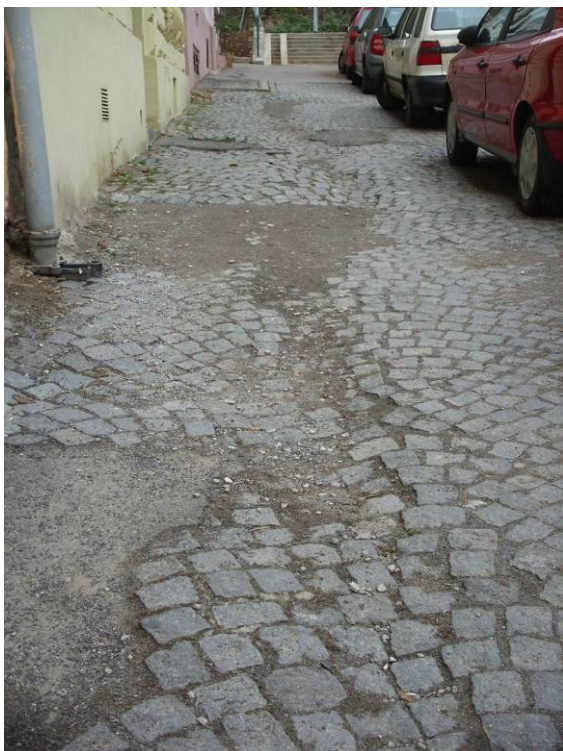

Obr. 75: Neosvětlený vstup do podchodu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 76: Rozpadající se povrch chodníku

Obr. 77: Odpadky a graffiti za ohybem podchodu

Zdroj: vlastní fotodokumentace

4.4 Subjektivní pocit obavy ze zločinu ve vybraných lokalitách

4.4.1 Metodika výzkumu při zjišťování subjektivního pocitu obavy ze zločinu

Podle jedné z hypotéz, nastíněných v úvodu práce, předpokládám, že v lokalitách, které odpovídají zásadám strategie CPTED, se budou lidé cítit bezpečněji než v lokalitách neodpovídajících. Stejnou tezi zastává i řada autorů již citovaných v kapitole 3, jako např. Newman (1972), Saville (2000), Cozens a kol. (2005) či Parnaby (2007). Snaha o zvýšení pocitu bezpečí je koneckonců (vedle redukce kriminality) jedním z hlavních cílů CPTED.

Metodou zvolenou pro terénní výzkum v této části práce je dotazníkové šetření prováděné s respondenty vyskytujícími se přímo v dotčených lokalitách. Respondenty jsem stratifikoval podle pohlaví a věku, abych mohl ověřit, nakolik právě tyto charakteristiky budou ovlivňovat subjektivní míru obav ze zločinu. Genderovými aspekty ve vnímání obav ze zločinu se ve svých výzkumech zabývala např. Pain (1997 a 2000) či další autorky feministických teorií (Brownmiller 1975, Hanmer 1978, Valentine 1989). Jiní experti zdůrazňují zároveň vliv pohlaví a věku na míru obav ze zločinu, jako např. Koskela (1999) či Wesely a Gaarder (2004). Jackson (2004) se zabýval jak rolí genderu a věku, tak i dalších sociálních a kulturních charakteristik. Zmínění autoři se ve svých studiích shodují, že obecně větší pocit obav ze zločinu pociťují ženy a starší lidé. Předpokládal jsem tedy, že bude vhodné poukázat nejen na celkovou míru obav ze zločinu všech respondentů ve zkoumaných místech, ale také na rozdíly ve vnímání obav mezi oběma pohlavími a mezi staršími a mladšími uživateli veřejných prostor.

Do svého výzkumu jsem zahrnul celkem 360 respondentů, v každé ze šesti lokalit tedy 60. K tomu, abych tento vzorek získal, bylo nutno oslovit 648 osob, z nichž 288 odmítlo se výzkumu zúčastnit. Většina oslovených však s účastí souhlasila. Hned na začátku jsem je totiž upozornil, že se budu ptát jen na jednu otázku, což byl podle mého názoru rozhodující faktor. Polovinu respondentů v každé lokalitě tvoří muži, polovinu ženy. Věkově byli respondenti strukturováni rovněž do dvou kategorií, a to do 45 let věku včetně a nad 45 let. V každé lokalitě jsem tedy oslovil 30 osob ve věku 0-45 let a 30 osob ve věku 46 let a více. U většiny dotázaných bylo možno příslušnost k věkové kategorii dobře odhadnout, u ostatních (zhruba 15 % respondentů) jsem si ověřil přímým dotazem, zda již dosáhli věku 45 let či nikoli. Stejnou věkovou hranici použila ve svém výzkumu např. Pain (1997). Oslovil jsem vždy každého čtvrtého respondenta, který prošel (nebo se vyskytoval) nejbližší mému stanovišti. Když dotyčný odmítl odpovídat, znovu jsem nechal projít tři další osoby a oslovil čtvrtou v pořadí. Pokud mi v dané lokalitě zbývalo oslovit např. už jen jednoho muže a čtvrtým respondentem procházejícím okolo byla opět žena, oslovil jsem poté prvního respondenta – muže, který šel okolo (nečekal jsem již tedy, až zase projdou tři osoby,

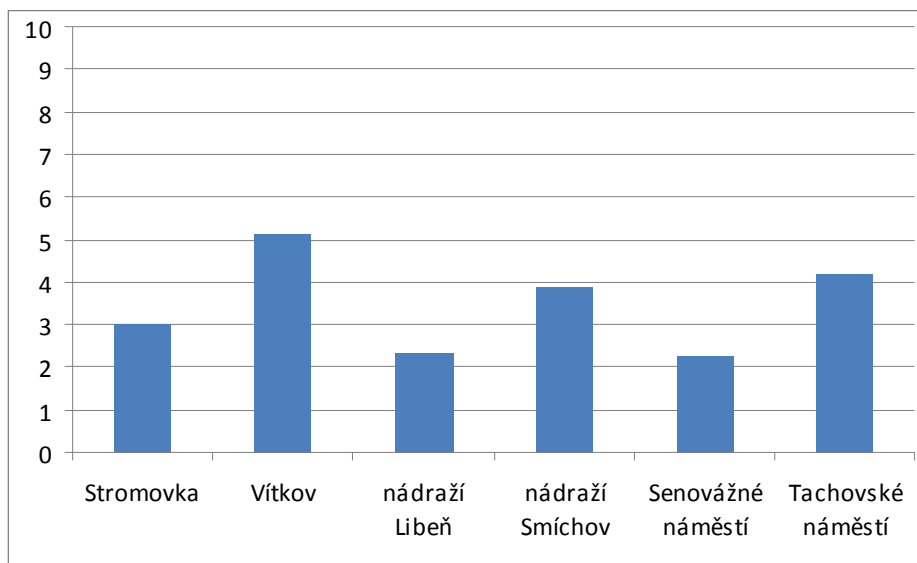
protože čtvrtou by mohla být opět žena). Stejně jsem postupoval i tehdy, pokud mi zbývalo oslovit např. už jen ženy nebo jen osoby do 45 let, apod.

Terénní výzkum jsem ve všech 6 lokalitách provedl během října a listopadu, a to vždy ve stejnou denní dobu mezi 13 a 17 hod. Výsledky tak nebyly ovlivněny tím, zda bylo světlo či tma. K výzkumu jsem volil dny, kdy převládalo počasí vhodné pro pobyt venku (nepršelo a nevál silný vítr). Ke zvolení tohoto přístupu, tedy provést dotazníkové šetření pouze ve dne, jsem dospěl na základě předvýzkumu, kdy jsem dotčené lokality navštívil po setmění, abych ověřil dostupnost dat v noci. Ukázalo se, že ve většině lokalit se po setmění pohybuje velmi málo osob (platí to v největší míře o obou parcích). Bylo by časově velmi náročné shromáždit cílený vzorek respondentů strukturovaných dle výše uvedených charakteristik a při zachování metodiky výběru. Do většiny lokalit bych se musel vydávat pravidelně po několik nocí, čímž by bylo porušeno pravidlo stejných klimatických podmínek. Fakt, že se lidé v noci bojí více než ve dne, byl navíc prokázán již v mnoha studiích, např. DuBowa a kol. (1979), Warra (1985 a 1990), Davidsona (1989) či Koskely (1999).

U všech dotazovaných jsem zjišťoval, jak velká je jejich obava, že se v dané lokalitě stanou obětí jakékoli kriminální aktivity. Abych získal tento údaj, stačila jediná otázka, přičemž respondenti měli vyjádřit číselně na škále od 1 do 10, do jaké míry pocítují zmíněnou obavu. Hodnota 1 na škále znamenala minimální míru obav, naopak hodnota 10 představovala maximální obavu. Metodu škálování odpovědí, které udávají míru obav, použily ve svém výzkumu např. Wesely a Gaarder (2004). Autorky zde však pracovaly se škálou od 1 do 5. Pro svou práci jsem škálu rozšířil na hodnoty 1-10, aby měli respondenti větší možnost výběru a míru obav tak bylo možno lépe diferencovat.

Z terénního výzkumu v dotčených lokalitách vyšlo najevo, že větší obavy ze zločinu respondenti skutečně vyjadřovali v místech, která neodpovídají zásadám CPTED (park Vítkov, nádraží Smíchov a Tachovské náměstí). Naopak bezpečněji se cítili ve Stromovce, na nádraží Libeň a na Senovážném náměstí, což potvrdilo mojí hypotézu, že v lokalitách respektujících zásady CPTED se budou lidé cítit bezpečněji. Srovnání celkové míry obav ze zločinu ve všech šesti lokalitách přináší graf 1. Rozdílům ve vnímání obav ze zločinu podle pohlaví a věku dotázaných se budu blíže věnovat v následujících podkapitolách.

Graf 1: Srovnání subjektivního pocitu obav ze zločinu v 6 zkoumaných lokalitách

Zdroj: vlastní šetření

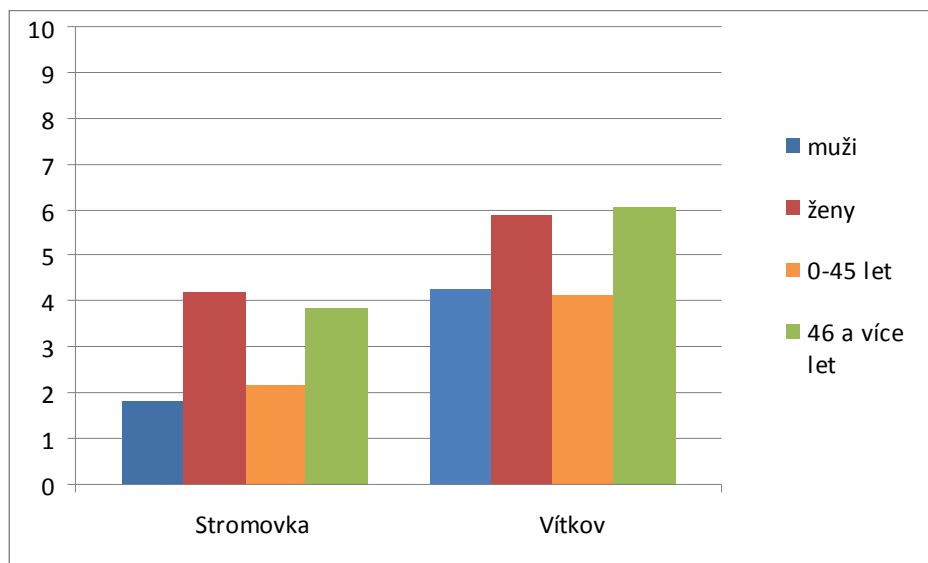
4.4.2 Parky: Stromovka a Vítkov

Dotazníkové šetření v obou parcích probíhalo v polovině října. Průměrná míra obavy ze zločinu u všech respondentů v parku Stromovka dosáhla hodnoty 3.02. Ve srovnání s ostatními dvěma lokalitami odpovídajícími zásadám CPTED (nádraží Libeň a Senovážné náměstí) je tato hodnota nejvyšší. V případě parku na Vítkově dosáhla hodnota subjektivní míry obavy ze zločinu na 5.1, což je nejvyšší průměrná hodnota ze všech 6 sledovaných lokalit.

U obou parků platí, že větší obavu pociťovaly ženy a lidé nad 45 let. Ve Stromovce muži udávali průměrnou míru obavy 1.83, zatímco ženy 4.2. Lidé do 45 let průměrně vyjádřili míru obavy na hodnotu 2.19, respondenti starší 45 let na hodnotu 3.85.

Na Vítkově byla všechna tato čísla vyšší, přičemž nebyl zaznamenán tak výrazný rozdíl mezi muži a ženami jako v případě Stromovky. Na Vítkově muži udávali průměrně míru obavy na hodnotě 4.3 a ženy 5.9. U respondentů v mladší věkové kategorii byla průměrná míra obavy 4.14, u starší věkové kategorie se dostala na hodnotu 6.06, což je vůbec nejvyšší zaznamenaná hodnota ze všech kategorií respondentů ve všech sledovaných lokalitách. Srovnání subjektivní míry obavy v obou parcích je vyjádřeno grafem 2.

Graf 2: Míra obav ze zločinu v obou parcích, porovnání dle pohlaví a věku

Zdroj: vlastní šetření

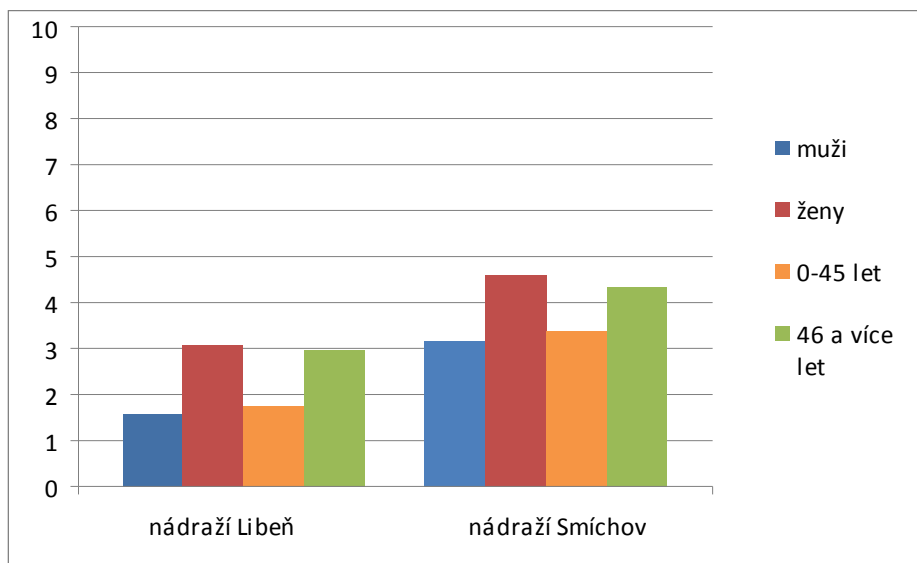
4.4.3 Nádraží: Libeň a Smíchov

Dotazování respondentů na obou nádražích jsem provedl na počátku listopadu. Průměrná hodnota míry obavy ze zločinu u všech respondentů dosáhla na Libeňském nádraží hodnoty 2.34, nižší hodnoty bylo dosaženo pouze na Senovážném náměstí. Na Smíchovském nádraží udávali dotazovaní průměrnou míru obavy 3.88, což je nejméně ze všech tří lokalit neodpovídajících zásadám CPTED (park Vítkov, nádraží Smíchov, Tachovské náměstí).

Také v případě obou nádraží se potvrdil fakt, že více se bojí ženy a starší osoby. V porovnání se sledovanými parky si však můžeme všimnout menších rozdílů mezi respondenty obou pohlaví i obou věkových kategorií. Na nádraží Libeň dosáhla průměrná míra obavy u mužů 1.58 (což je vůbec nejnižší míra zaznamenaná mezi všemi kategoriemi respondentů ve všech lokalitách) a u žen 3.1. Osoby starší 45 let pociťovaly míru obavy průměrně na hodnotě 2.95, zatímco mladší osoby na hodnotě 1.73.

Smíchovské nádraží bylo vnímáno nebezpečněji u všech kategorií dotazovaných, můžeme si však například povšimnout, že udávaná míra obavy byla u mužů na Smíchovském nádraží srovnatelná jako u žen na nádraží Libeňském. Hodnoty průměrné míry obavy dosáhly na nádraží Smíchov u mužů 3.16, u žen 4.6, u starších osob 4.36 a u mladších 3.4 (pro srovnání obou nádraží viz graf 3).

Graf 3: Míra obav ze zločinu na obou nádražích, porovnání dle pohlaví a věku

Zdroj: vlastní šetření

4.4.4 Náměstí: Senovážné a Tachovské

Obě náměstí jsem za účelem dotazníkového šetření navštívil během první poloviny října. Senovážné náměstí vnímali dotazovaní ze všech 6 lokalit nejbezpečněji, když zde průměrná míra obavy dosáhla jen 2.26. Naopak Tachovské náměstí bylo vnímáno jako druhé nejnebezpečnější místo (po parku na Vítkově) a míra obavy zde činila 4.2.

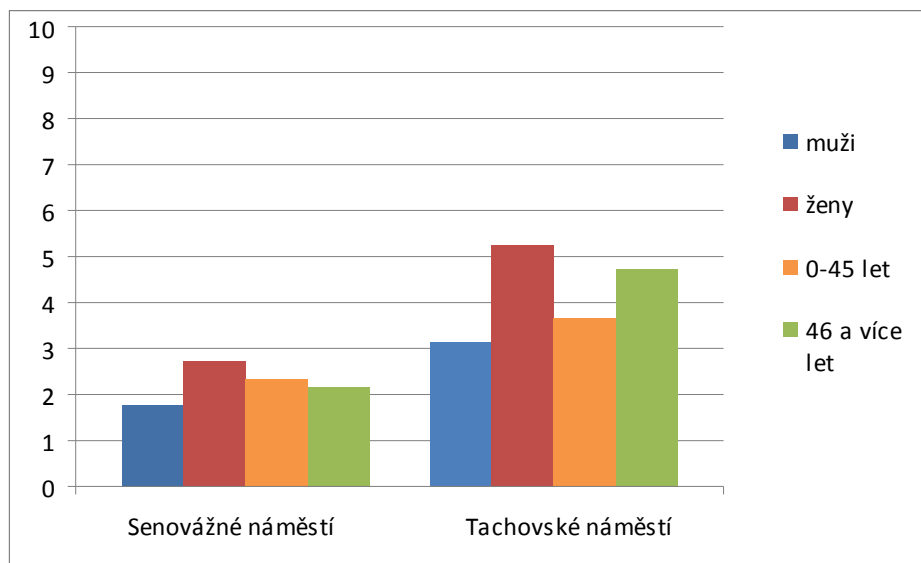
Senovážné náměstí se ukázalo jako specifické v tom smyslu, že zde vyjádřili větší obavy mladší respondenti. U věkové kategorie do 45 let dosáhla míra obavy 2.36, zatímco u starší kategorie 2.16. Zde se tedy původní předpoklad, že se více bojí starší lidé, nepotvrdil. Tento fakt může být způsoben mj. tím, že okolí Senovážného náměstí patří mezi oblasti, kde starší lidé tvoří mezi rezidenty většinu. Mohou tedy tuto lokalitu lépe znát a častěji se v ní pohybují, což redukuje jejich obavy.

Porovnání všech ostatních kategorií respondentů na obou náměstích však vyznívá podobně jako u parků a nádraží. Více se vždy obávaly ženy. Na Senovážném náměstí byla průměrná míra obavy u žen 2.72, u mužů 1.8.

V případě Tachovského náměstí udávali muži průměrně hodnotu 3.15, zatímco ženy 5.25. U starších respondentů dosáhla tato hodnota 4.76, u mladších pak 3.64 (pro srovnání obou náměstí viz graf 4).

Graf 4: Míra obav ze zločinu na obou náměstích, porovnání dle pohlaví a věku

Zdroj: vlastní šetření

4.5 Struktura aktivit a uživatelů veřejných prostor ve vybraných lokalitách

4.5.1 Metodika výzkumu při zjišťování struktury aktivit a uživatelů

Tato kapitola si klade za cíl ověřit další z hypotéz, podle níž se v lokalitách, které odpovídají zásadám CPTED, budou odehrávat jiné aktivity než v lokalitách neodpovídajících. Jiná bude nejen struktura aktivit, ale lišit se bude rovněž počet a struktura uživatelů daných prostor. V odborné literatuře se tématem aktivit ve veřejných prostorech a jejich souvislostí s fyzickým prostředím zabývá např. Gehl. Podle něj se v nevyhovujících lokalitách odehrává málo aktivit a lidé zde tráví pokud možno co nejkratší dobu. Naopak ve vhodně uzpůsobených prostorech lze sledovat jiné aktivity, jejichž spektrum je širší a jež mají tendenci se prodlužovat (Gehl 2000).

Pro výzkum v této části práce jsem zvolil metodu, kterou Disman nazývá standardizovaným pozorováním, kdy jsem chování lidí kódoval do připravených kategorií (Disman 2006). Účelem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké aktivity se v daných oblastech odehrávají a jací uživatelé (strukturovaní podle pohlaví a věku) se zde pohybují. Jiní autoři, např. Navrátilová a kol., označují tuto metodu jako mapování chování a definují ji: „Mapování chování je technika terénního sběru informací, při kterém tazatel na základě vlastního pozorování značí údaje o chování lidí do připravených formulářů“ (Navrátilová, Šilhánková, Tilley 1996, s. 2). Příkladem využití této metody je bakalářská práce Svobodové, v níž zkoumala kvalitu veřejných prostor. Tato kvalita byla v její práci indikována právě tím, jaké aktivity zde probíhají (Svobodová 2009).

Z metody mapování chování jsem použil základní nástroj, kterým je formulář, do něhož se zapisují sledované charakteristiky. Tento formulář jsem mírně upravil pro účely mého výzkumu. Změny se týkaly věkových kategorií a jednotlivých druhů aktivit.

Navrátilová a kol. (1996) ve své práci zvolili mj. velmi rozsáhlou věkovou kategorii 19-60 let a Svobodová (2009) pracuje s kategoriemi 0-6 let, 7-18 let, 19-35 let, 36-60 let a 61 a více let. V konečné podobě formuláře, s nímž jsem terénní výzkum prováděl já (viz příloha č. 1), se vyskytují následující věkové kategorie: 0-12 let, 13-20 let, 21-35 let, 36-60 let, 61 a více let. Kategorie jsem takto volil proto, aby pokud možno co nejvíce reprezentovaly typické sociální skupiny konstruované podle věku tak, jak je běžně vnímá většina populace. První kategorie by se tedy dala zobecnit pod označením děti, druhá kategorie zahrnuje teenagery, třetí představuje mladé dospělé, čtvrtá zahrnuje lidi ve středním věku a starší dospělé, poslední kategorií jsou senioři. Věk uživatelů jsem pouze odhadoval, protože při pozorování není možné jej přesně určit. Kategorie jsem volil tedy také s ohledem na to, aby se příslušnost k nim dala co možná nejreálněji odhadnout.

Pozorovaných druhů aktivit je v mé práci více než ve zmiňovaných výzkumech Navrátilové a kol. (1996) a Svobodové (2009). Na základě předvýzkumu, který jsem provedl před samotným pozorováním, jsem totiž zaznamenal další aktivity, které mají dle mého názoru také vypovídající hodnotu a vhodně celé spektrum doplňují.

V rámci předvýzkumu jsem navštívil Stromovku, Senovážné náměstí a Smíchovské nádraží a zaznamenával opakující se druhy aktivit, které zde probíhaly. Vyčerpávající výčet aktivit, které se mohou odehrávat v parku, také poskytují ve své práci Goličnik a Thompson (2010).

Nyní uvedu výčet druhů aktivit, které jsem při pozorování sledoval. Ve zkoumaných parcích jsou to: chůze (bez další aktivity), stání (bez další aktivity), sezení (bez další aktivity), ležení (bez další aktivity), chůze s kočárkem, venčení psa, jogging, jízda na kolečkových bruslích, jízda na kole, hraní míčových her, dětské hry (bez míče), konzumace jídla či pití, čtení a cvičení.

Ve zkoumaných nádražích jsem sledoval následující aktivity: chůze (bez další aktivity), stání (bez další aktivity), sezení (bez další aktivity), konzumace jídla či pití, čtení, nakupování (kromě jízdenek), výběr z bankomatu, vstup do restaurace a vstup do herny.

A konečně u obou náměstí jsem se zaměřil na tyto činnosti: chůze (bez další aktivity), stání (bez další aktivity), sezení (bez další aktivity), konzumace jídla či pití, čtení, prohlížení výlohy, jízda na kole, chůze s kočárkem, venčení psa, jogging, dětské hry (bez míče) a vstup do restaurace.

Pokud někdo v daném prostoru prováděl během mého pozorování více různých aktivit najednou (např. čtení a konzumace jídla nebo jogging a venčení psa, apod.), započítal jsem do statistik obě aktivity.

Do formuláře, s nímž jsem během pozorování pracoval, je zařazena také kolonka *poznámka*, do níž jsem zaznamenával doplňující charakteristiky prostředí, např. hluk, celková atmosféra, rušivé elementy, četnost výskytu policejních hlídek, apod.

Výzkum probíhal v podzimních měsících roku 2010. Každou lokalitu jsem navštívil celkem třikrát (pokaždé v jiný den), přičemž délka jednoho pozorování v jedné lokalitě byla 60 minut, celkem jsem tedy v každé lokalitě strávil 180 minut. Z těchto tří sledovaných dnů byly vždy dva dny pracovní a jeden víkendový. Každou lokalitu jsem navštívil jednou v rozmezí od 9 do 12 hodin, podruhé v čase od 12 do 15 hodin a potřetí mezi 15. a 18. hodinou. Tyto intervaly jsem vybral tak, aby zaznamenané činnosti odrážely celodenní rytmus aktivit, které se mohou dopoledne významně lišit např. od podvečerních hodin. Příkladem může být častější dopolední výskyt rodičů s kočárky a také seniorů na vycházkách, zatímco odpoledne mohou převažovat ekonomicky aktivní obyvatelé, mládež po skončení vyučování, apod. Podobně zvolily časové intervaly při mapování chování také Goličnik a Thompson (2010), jež sledovaly pouze denní aktivity – v souladu s touto studií jsem i ve své práci monitoroval jen činnosti během dne. Pokud se potvrdí, že mezi zkoumanými lokalitami existují rozdíly ve struktuře denních (tím pádem většinových) aktivit a osob, jež se zde pohybují, bude toto zjištění dle mého názoru dostatečné vzhledem k cílům této práce a uvedeným hypotézám. Porovnávání denních a nočních aktivit je problematika zkoumaná zejména v rámci geografie času. Toto téma však není předmětem zájmu v méj diplomové práci a domnívám se, že by zde, vzhledem k množství dalších témat a výzkumných otázek, bylo určitým způsobem nadbytečné.

Dny, určené k provedení terénního výzkumu, jsem volil také s ohledem na to, aby panovaly pokud možno příznivé klimatické podmínky pro pobyt venku. Snahou bylo, aby ve všech třech dnech, kdy probíhalo v dané lokalitě pozorování, byly tyto podmínky co možná nejpodobnější a sledované aktivity tak jimi nebyly ovlivněny. Pokud by např. ve stanovený den pršelo, nebylo by jistě možné zachytit všechny aktivity.

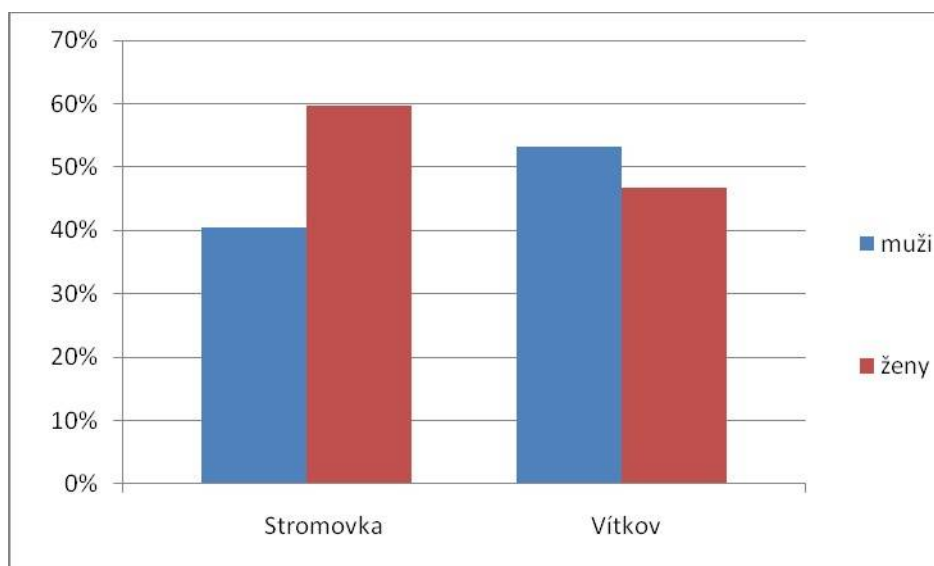
Při samotném procesu pozorování jsem vždy nejdříve celý prostor prošel a zaznamenával osoby, jež byly přede mnou, protože jednou ze zásad mapování chování, kterou jsem využíval i při svém výzkumu, bylo neohlížet se. Poté jsem si vybral místo, z něhož byl rozhled na největší část dané lokality. Zaznamenával jsem všechny osoby, které jsem viděl (a jejich aktivity) do připraveného formuláře. Na závěr jsem opět celý prostor ještě jednou prošel.

4.5.2 Parky: Stromovka a Vítkov

Oba parky jsem za účelem pozorování aktivit a struktury uživatelů navštívil ve stejných dnech (9. – 11. 9. 2010). Po všechny tři dny převládalo polojasné až oblačné počasí s teplotami kolem 20 - 24° C.

Prvním a nejvýraznějším zpozorovaným rozdílem mezi oběma parky byl počet lidí, kteří se zde vyskytovali. Ve Stromovce jich pobývalo daleko více. Absolutní počet pozorovaných lidí byl v případě Stromovky 836, v případě Vítkova jen 214. Ve Stromovce převládaly ženy, zatímco na Vítkově bylo poměr obou pohlaví vyrovnanější, přičemž bylo pozorováno více mužů. Strukturu uživatelů obou parků dle pohlaví přibližuje graf 5.

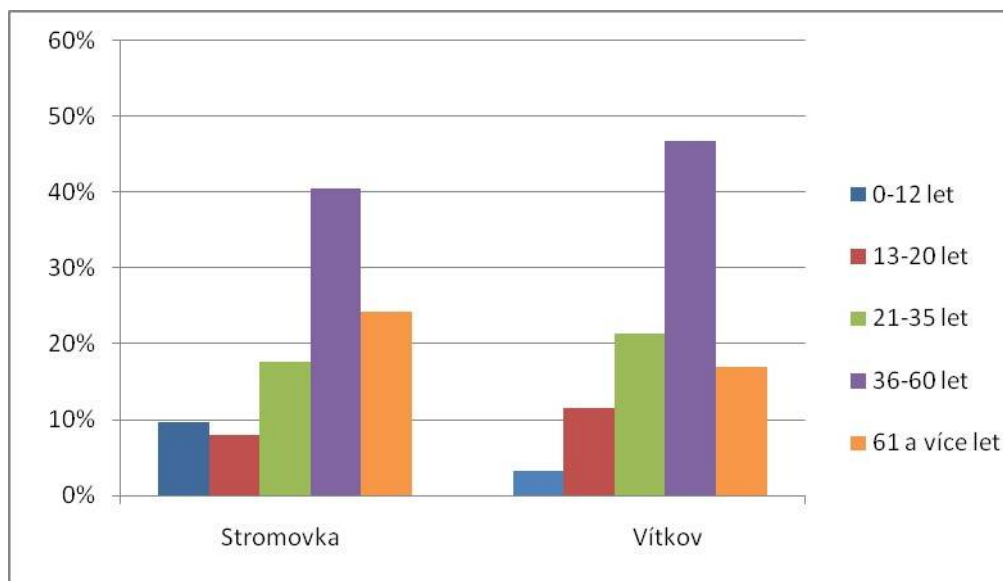
Graf 5: Struktura uživatelů zkoumaných parků dle pohlaví

Zdroj: vlastní šetření

Co se týče struktury uživatelů obou parků podle věku, daly by se také vysledovat jisté rozdíly, i když na první pohled nejsou příliš výrazné. Nejmarkantnější odlišností je vyšší procentuální zastoupení nejmladší věkové kategorie (0-12 let) ve Stromovce (9,7 %). Na Vítkově dosáhl tento podíl pouhých 3,3 %. Tento rozdíl je ovlivněn tím, že ve Stromovce bylo k vidění daleko více rodičů s kočárky, navíc je zde k dispozici více dětských hřišť. Stromovka je také daleko lépe dosažitelná než obtížně přístupný Vítkov, kde některé přístupové cesty do parku vyžadují zdolání schodů. Právě posledně zmíněný fakt je zřejmě i jednou z příčin, proč bylo na Vítkově pozorováno méně seniorů starších 61 let. Ve Stromovce dosáhl jejich podíl 24,3 %, na Vítkově pouze 17 %. Podíly všech tří ostatních věkových skupin byly větší na Vítkově, ovšem rozdíly mezi oběma parky nebyly (co se týče kategorií 13-20 let, 21-35 let a 36-60 let) příliš výrazné (viz graf 6).

Graf 6: Struktura uživatelů zkoumaných parků dle věku

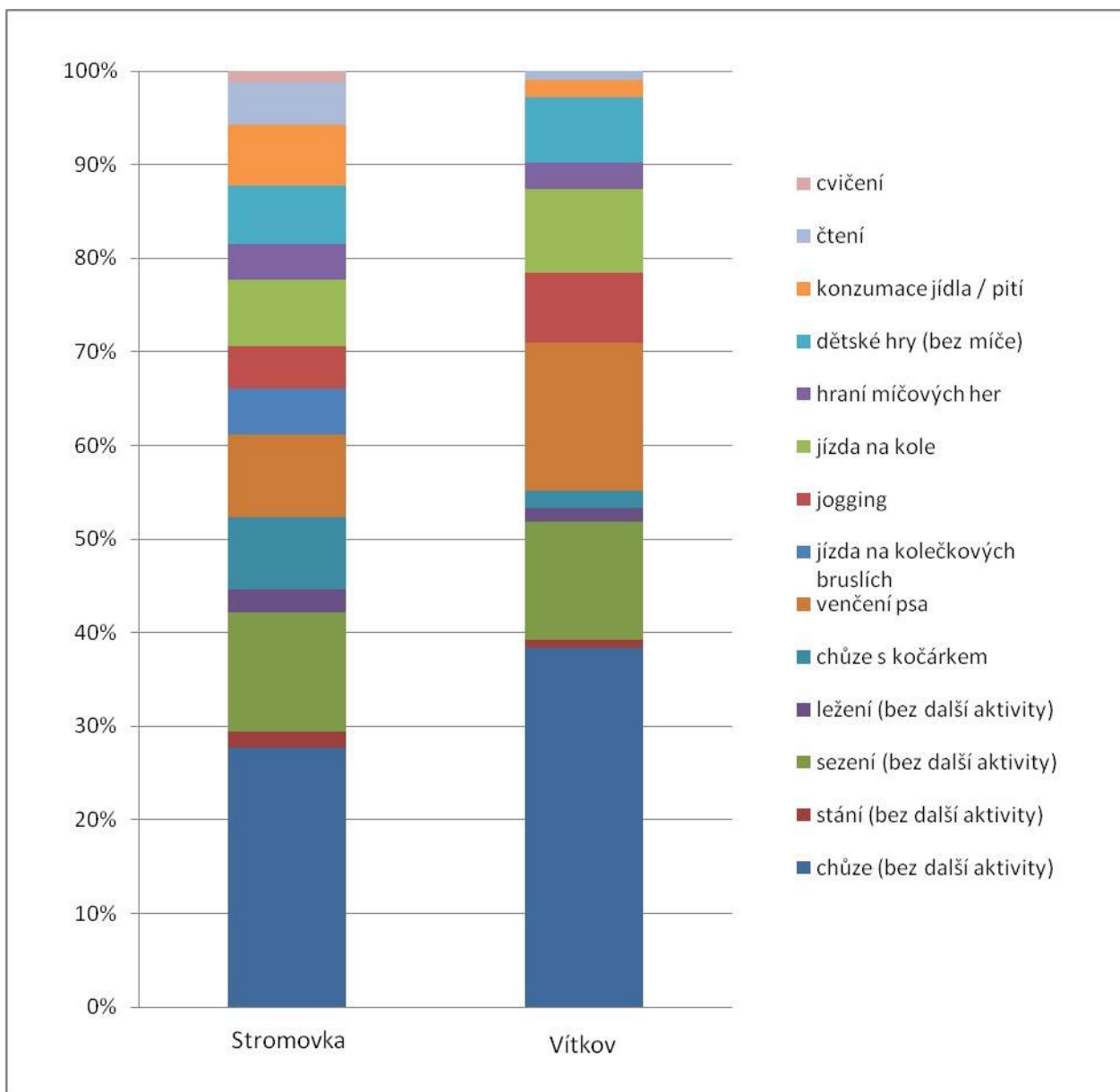
Zdroj: vlastní šetření

O struktuře aktivit v obou parcích (viz graf 7) se na základě mého pozorování dá obecně říci, že ve Stromovce jsou jednotlivé druhy aktivit vyrovnaněji zastoupeny a jejich spektrum je širší. Na Vítkově jsem např. vůbec nezaznamenal aktivity *cvičení* a *jízda na kolečkových bruslích*. Kvalita povrchu cest na Vítkově je špatná a mezi bruslaři je tento fakt evidentně dobře znám. Přitom potenciál pro tuto aktivitu zde existuje – hlavní parková třída je rovná, široká a dlouhá 1,5 km. Rovněž některé další aktivity byly oproti Stromovce zastoupeny na Vítkově velmi slabě. Jedná se o *čtení*, *konzumaci jídla / pití*, *chůzi s kočárkem* a *ležení (bez další aktivity)*.

Některé aktivity byla však na Vítkově pozorovány častěji než ve Stromovce, a to především *chůze (bez další aktivity)*, jejíž podíl dosahuje na Vítkově téměř 40 %, zatímco ve Stromovce necelých 30 %. Výraznější je také podíl uživatelů venčících psy (15,9 % na Vítkově oproti 8,7 % ve Stromovce). Již méně zřetelný je tento rozdíl v případě aktivit *jogging* (7,5 % na Vítkově a 4,5 % ve Stromovce) a *jízda na kole* (8,9 % na Vítkově, 7,2 % ve Stromovce). Ostatní aktivity (*dětské hry bez míče*, *hraní míčových her*, *sezení a stání*) jsou v obou parcích v podstatě stejně zastoupeny.

Graf 7: Struktura aktivit ve zkoumaných parcích

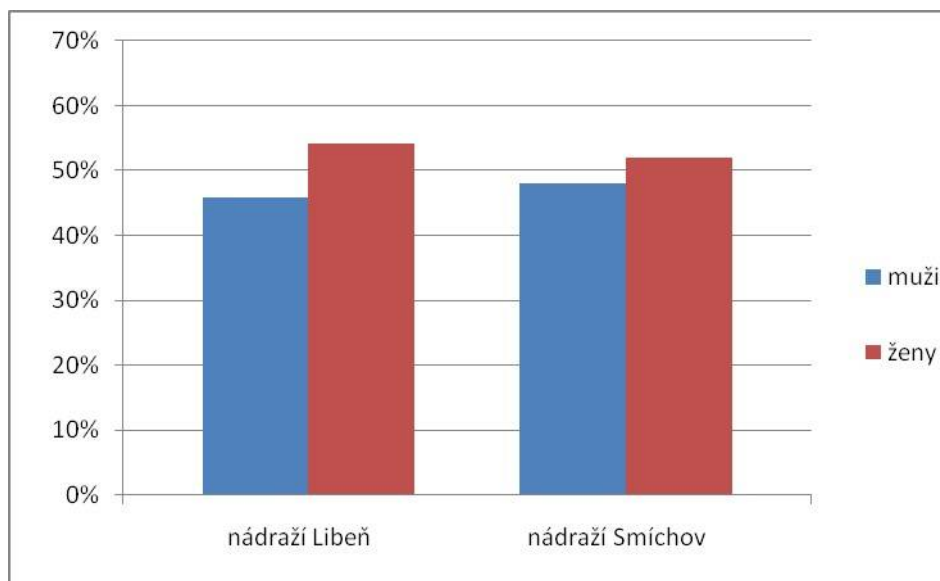
Zdroj: vlastní šetření

4.5.3 Nádraží: Libeň a Smíchov

Strukturu aktivit a uživatelů veřejných prostor na obou nádražích jsem pozoroval ve dnech 14. – 16. 10. 2010. Na úvod je třeba říci, že Smíchovské nádraží je více využíváno než Libeňské – absolutní počet pozorovaných osob dosáhl v případě Smíchova celkem 972 (tato lokalita se tak stala ze všech šesti sledovaných tou nejvíce využívanou), u Libně byl tento počet zhruba poloviční (435).

Na obou nádražích mezi pozorovanými lidmi mírně převládaly ženy. Na Libeňském nádraží byl jejich podíl 54,2 %, na Smíchovském 51,9 %. Strukturu uživatelů daných nádraží podle pohlaví přibližuje graf 8.

Graf 8: Struktura uživatelů zkoumaných nádraží dle pohlaví

Zdroj: vlastní šetření

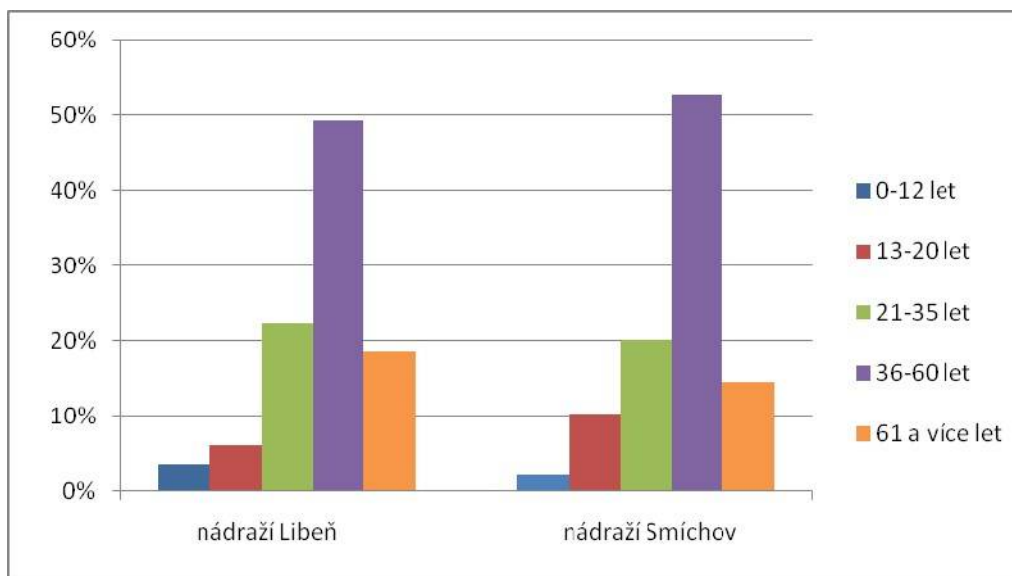
Zaměříme-li se na věkovou strukturu lidí, pohybujících se ve sledovanou dobu na zkoumaných nádražích, nezjistíme příliš výrazné rozdíly. Na nádraží v Libni jsem zaznamenal vyšší podíl věkové kategorie 61 a více let (o 4,1 % více než na Smíchově), zatímco o stejný poměr méně bylo pozorováno příslušníků kategorie 13-20 let. Rozdíly mezi ostatními věkovými kategoriemi na obou nádražích byly nižší než 3,5 %.

Struktura uživatelů podle pohlaví i věku byla na obou sledovaných nádražích dosti podobná a domnívám se, že by tomu tak bylo i v případě většiny ostatních nádraží v Praze. Obě zmíněné stanice jsou dobře zapojeny do systému městské hromadné dopravy. Jsou tak využívány nejširším spektrem cestujících. Protože nádraží jsou v českých podmínkách ještě stále funkčně dosti omezena (v drtivé většině lidé jdou na nádraží čistě proto, aby se někam přepravili), nemůže mít na strukturu uživatelů vliv ani případná malá funkční diferenciací těchto veřejných prostor. Na rozdíl od jiných zemí nejsou v ČR součástí nádraží rozsáhlá nákupní centra, kvalitní restaurace, apod.

Nedá se ani říci, že by se nějaká věková skupina trávení času na nádraží vyhýbala, protože v případě všech věkových skupin i obou pohlaví je pobyt na nádraží nezbytný k tomu, aby byli tito cestující někam dopraveni.

O věkové struktuře uživatelů veřejných prostor na obou sledovaných nádražích podává bližší informace graf 9.

Graf 9: Struktura uživatelů zkoumaných nádraží dle věku

Zdroj: vlastní šetření

Počet monitorovaných aktivit je na obou nádražích nižší než u parků. Tento fakt souvisí s již zmíněnou funkční omezeností železničních stanic u nás. Oproti terénnímu výzkumu v parcích tedy chybí v přehledu aktivit na nádraží následující: *venčení psa, jízda na kole, jízda na kolečkových bruslích, jogging, míčové hry, dětské hry bez míče, ležení (bez další aktivity) a cvičení*. Nezabýval jsem se ani aktivitou *chůze s kočárkem*. Vyřadil jsem ji, protože předpokládám, že žádný rodič se v českých podmínkách (snad až na zanedbatelné výjimky) nejde na nádraží s dítětem v kočárku procházet a trávit tak svůj volný čas. Pokud tedy byl upozorován někdo s kočárkem, počítal jsem daného rodiče i dítě samostatně a jejich aktivitu jsem označil jako *chůze (bez další aktivity)*.

Naopak jsem do sledovaných aktivit zařadil některé další, jež v parcích monitorovány nebyly. Jsou to: *vstup do restaurace, vstup do herny, nakupování (kromě jídelnek) a výběr z bankomatu*. K tomuto kroku mě vedlo zjištění, že řada osob pohybujících se na nádraží tráví svůj čas právě těmito aktivitami. Cestující mají možnost navštívit řadu stánků, malých obchodů (většinou s potravinami), nádražních restaurací a heren.

Největší rozdíl ve struktuře aktivit mezi oběma nádražími způsobuje fakt, že na Smíchovském nádraží mají cestující jen velmi omezené možnosti si v odbavovací hale sednout. Lavičky se nachází jen na nástupištích, ale v případě nepřízně počasí zde prakticky nikdo neseď a všichni se pohybují v hale. Podíl sedících byl na Smíchově 5,7 %, zatímco v Libni 34,5 %. Logicky tedy byly na Smíchovském nádraží více zastoupeny aktivity *chůze* (35,5 % oproti 25,5 % v Libni) a *stání* (20,3 % oproti 12,2 % v Libni).

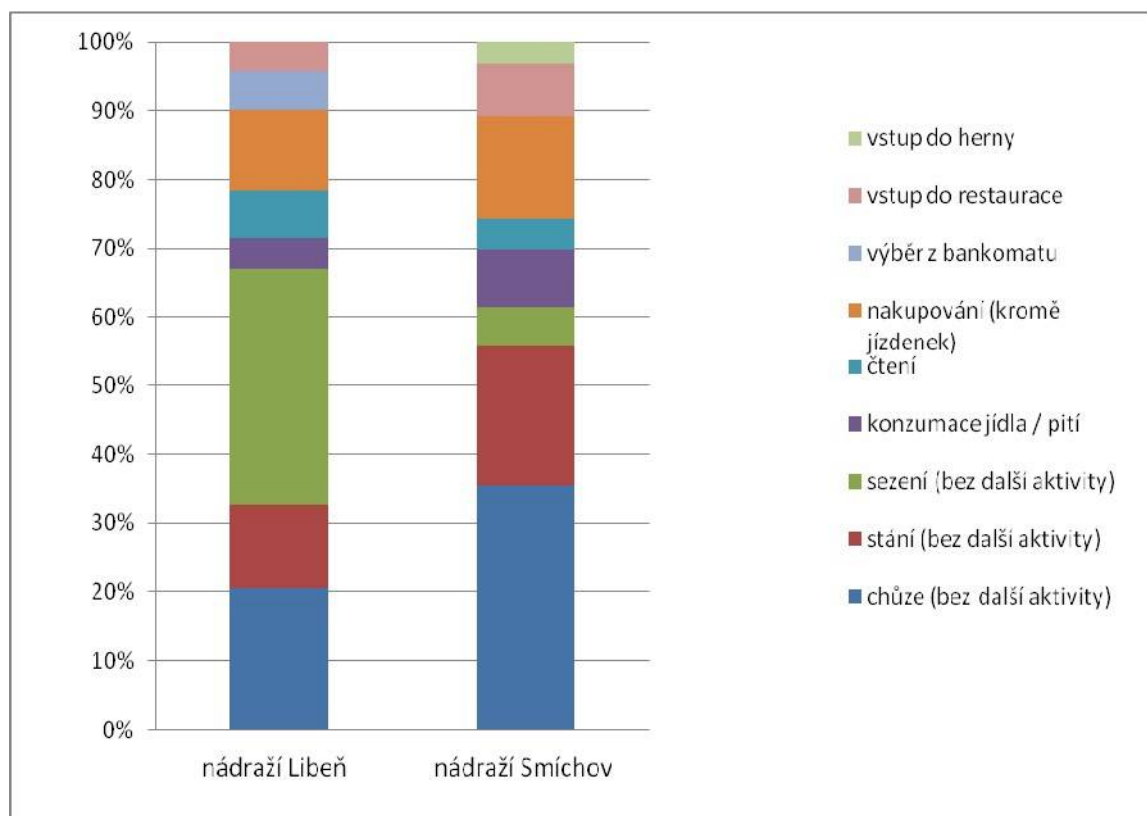
Přímo z odbavovací haly stanice Praha-Smíchov je možný vstup do nonstop otevřené herny, kam během mého pozorování zamířilo celkem 31 osob. Na nádraží v Libni žádná herna není, a tak

zde tato aktivita není vůbec zastoupena. Naopak nikde v prostorech železničního nádraží na Smíchově se nenachází bankomat (ten nejbližší je umístěn v přilehlé stanici metra), a tak zde není zastoupena aktivita *výběr z bankomatu*. Naopak v odbavovací hale v Libni mají cestující možnost využít služeb jednoho bankomatu a během mého pozorování tak učinilo celkem 24 osob.

Smíchovské nádraží nabízí cestujícím více možností nákupu, většinou se jedná o trafiky nebo stánky s rychlým občerstvením a potravinami. Ty můžeme najít jak v odbavovací hale a na nástupištích, tak i v bezprostředním okolí nádražní budovy. Libeňské nádraží je v tomto směru chudší – v hale je jeden stánek s rychlým občerstvením a ani v bezprostředním okolí další možnosti nákupu nejsou. Je tedy logické, že aktivita *nakupování* je na Smíchově zastoupena více (14,9 % oproti 11,7 % v Libni), ale rozdíl není příliš výrazný, což může být dáno faktem, že většina stánků na Smíchovském nádraží nepůsobí příliš lákavě a k nákupu zrovna nevybízí. Větší možnosti k nákupu potravin nicméně zřejmě vedou k mírné převaze aktivity *konzumace jídla / pití* na nádraží Smíchov (8,4 % oproti 4,4 % na nádraží Libeň).

Vybavení obou nádraží doplňuje vždy jedna restaurace, ta na tom Smíchovském má větší kapacitu a zaznamenal jsem více osob, které zvolily její návštěvu (7,6 %, zatímco v Libni 4,4 %). Poslední sledovaná aktivita, *čtení*, byla v obou lokalitách srovnatelně zastoupena. Blíže strukturu aktivit popisuje graf 10.

Graf 10: Struktura aktivit na zkoumaných nádražích

Zdroj: vlastní šetření

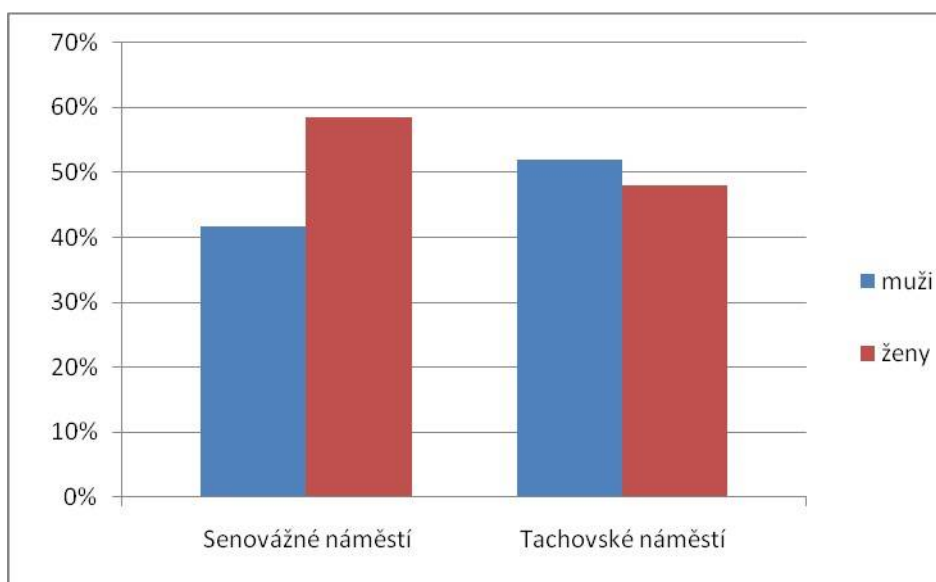
4.5.4 Náměstí: Senovážné a Tachovské

K pozorování na zmíněných náměstích jsem zvolil dny 16., 19. a 22. 9. 2010. Po všechny tyto dny bylo v Praze příjemné počasí pro venkovní pobyt s teplotami okolo 18 - 20° C a nevyskytovaly se srážky ani silný vítr.

Absolutní počet zaznamenaných lidí na Senovážném náměstí dosáhl 523 osob, na Tachovském náměstí byl tento údaj mírně nižší (457 osob). Lze tedy říci, že obě náměstí mají srovnatelnou frekvenci využívání.

Mezi uživateli Senovážného náměstí převažovaly ženy (58,4 %), jinak tomu bylo u Tachovského náměstí, kde byl poměr obou pohlaví téměř vyrovnaný, přičemž mírně více bylo pozorováno mužů (52 %). Strukturu uživatelů obou náměstí podle pohlaví vyjadřuje graf 11.

Graf 11: Struktura uživatelů zkoumaných náměstí dle pohlaví

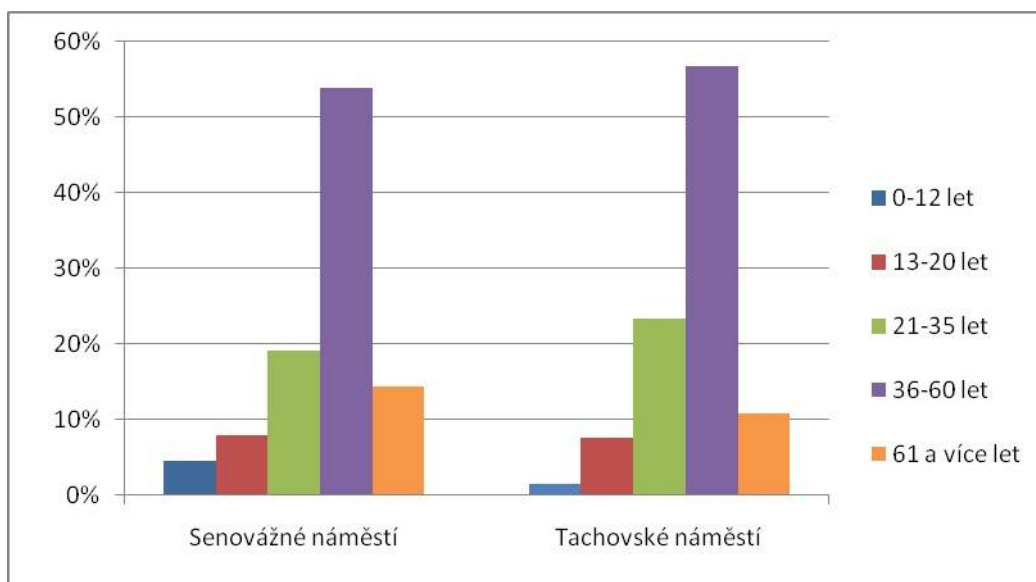
Zdroj: vlastní šetření

Také ve věkové struktuře osob, pohybujících se ve sledované dny na obou náměstích, lze najít několik rozdílů (viz graf 12). V první řadě je to velmi nízký podíl nejmladší věkové kategorie na Tachovském náměstí (pouze 1,5 %). V případě Senovážného náměstí je podíl této kategorie vyšší (4,6 %). Podíl věkové skupiny 13-20 let je srovnatelný na obou náměstích (7,6 % na Tachovském nám., 8 % na Senovážném nám.). Členové skupiny 21-35 let měli výraznější podíl na Tachovském nám. (23,4%), na Senovážném nám. dosáhl jejich podíl 19,2 %. Co se týče věkové kategorie 36-60 let, zde byly rozdíly nižší (53,8 % na Senovážném nám., 56,7 % na Tachovském nám.). Osoby v nejstarší věkové kategorii 61 a více let byly více zastoupeny na náměstí Senovážném (14,4%) než na Tachovském (10,8 %).

Ve struktuře uživatelů obou náměstí dle věku lze vysledovat jisté paralely s výsledky tohoto výzkumu v případě parků (viz kap. 4.5.2). V obou revitalizovaných lokalitách (Stromovka i Senovážné náměstí) byl zaznamenán větší podíl příslušníků nejstarší i nejmladší věkové kategorie, přičemž právě členové těchto kategorií pociťují podle výzkumů např. Koskely (1999), Pain (2000), Wesely a Gaardera (2004) či Jacksona (2004) největší obavy ze zločinu.

Graf 12: Struktura uživatelů zkoumaných náměstí dle věku

Zdroj: vlastní šetření

Největší rozdíly mezi zkoumanými náměstími jsem zjistil ve struktuře aktivit, což je na první pohled patrné z grafu 13. Výčet druhů jednotlivých aktivit zde opět doznal některých změn zejména ve srovnání s nádražími, nicméně je poměrně podobný jako u parků. Z činností, které jsem sledoval v parcích, zde chybí pouze *ležení (bez další aktivity)*, *jízda na kolečkových bruslích*, *míčové hry* a *cvičení*. Žádná z těchto činností nebyla na obou náměstích ani jednou zaznamenána. Naopak jsem navíc zařadil aktivity *prohlížení výlohy* a (stejně jako v případě nádraží) *vstup do restaurace*.

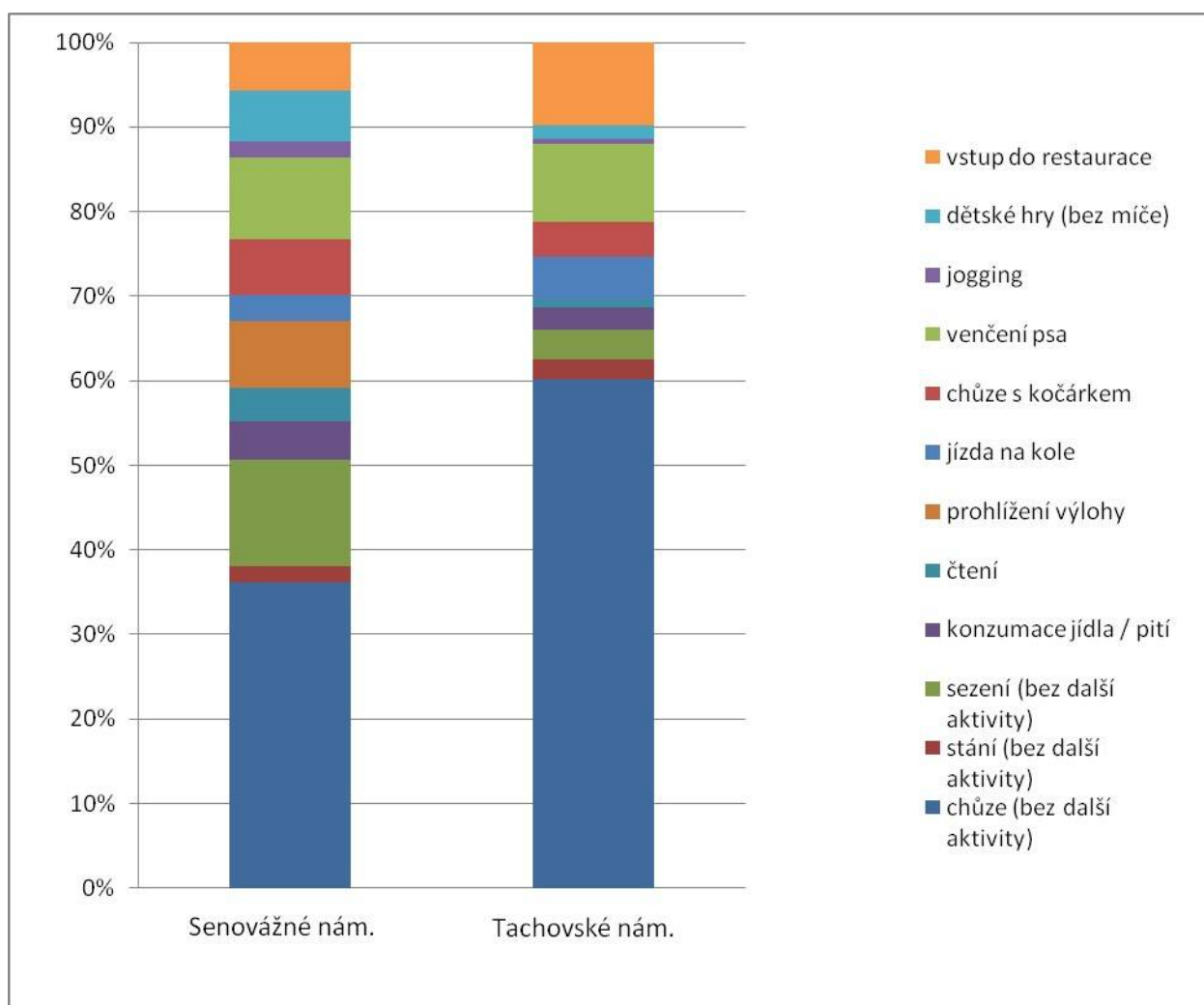
Obecně lze vysledovat, že na Senovážném náměstí jsou jednotlivé činnosti rovnoměrněji zastoupeny. Většina osob Tachovským náměstím pouze projde bez jakékoli další sledované aktivity (60,2 %). U Senovážného náměstí dosahuje tento podíl pouze 36,1 %. Na Tachovském náměstí jsem ani jednou nezaznamenal *prohlížení výlohy*, přestože se zde několik výloh nachází. Z dalších aktivit mají na Tachovském nám. převahu pouze *jízda na kole* (5 % oproti 3,1 % na Senovážném nám.) a *vstup do restaurace* (9,8 % oproti 5,7 % na Senovážném nám.). Pětice činností naopak výrazněji převažuje na Senovážném náměstí. Jedná se o *sezení (bez další aktivity)*, *čtení*, *konzumaci jídla / pití*, *chůzi s kočárkem* a *dětské hry bez míče*.

Zbývající aktivity (*stání, venčení psa a jogging*) jsou v obou lokalitách zastoupeny téměř shodně (rozdíly nepřesahují 1,3 %).

Z výzkumu struktury činností na obou náměstích vyplývá, že Tachovské náměstí je lokalitou daleko méně vyhledávanou pro trvalejší pobyt a převažují zde uživatelé pouze procházející či projíždějící na kole. Často navštěvované jsou zde všechny tři restaurace, do nichž zamíří větší podíl osob než v případě Senovážného náměstí, kde najdeme restaurace dvě.

Na Senovážném nám. jsou k dispozici lavičky, naopak na Tachovském nám. zcela chybí, což logicky vede k rozdílu v počtu sedících osob, které tak mohou vykonávat další činnosti jako *čtení* či *konzumace jídla* a zdrží se déle. Centrální prostor Senovážného náměstí s atraktivní fontánou, stromy a travnatou plochou je přitažlivý pro dětské hry či pobyt rodičů s kočárky.

Graf 13: Struktura aktivit na zkoumaných náměstích

Zdroj: vlastní šetření

4.6 Shrnutí výsledků terénního výzkumu

Na závěr kapitoly 4 nyní uvedu shrnutí výsledků mého terénního výzkumu v šesti pražských lokalitách. Na základě expertních rozhovorů se třemi odborníky jsem pro výzkum ve své práci vybral dva parky (Stromovka a park na Vítkově), dvě nádraží (Praha – Smíchov a Praha – Libeň) a dvě náměstí (Senovážné a Tachovské).

Po úvodní základní charakteristice vybraných lokalit jsem se nejprve zaměřil na analýzu těchto prostor z hlediska uplatnění principů CPTED. Pořídil jsem rozsáhlou fotodokumentaci a zkoumal jsem, zda lze v prostředí těchto lokalit vysledovat určité znaky, které by signalizovaly uplatnění či naopak porušování zásad CPTED. Při své analýze jsem teoreticky vycházel z poznatků uvedených v kapitole 3 a sledoval jsem uplatnění šesti základních principů CPTED, jimiž jsou: teritorialita, dohled, kontrola přístupu, podpora aktivity, image/management a target hardening.

Ve všech třech lokalitách, u nichž jsem předpokládal, že budou odpovídat zásadám CPTED (tedy Stromovka, Libeňské nádraží a Senovážné náměstí), jsem skutečně našel větší uplatnění těchto principů než v ostatních třech lokalitách. Nutno však říci, že uvedené zásady nejsou respektovány beze zbytku a někdy je jejich aplikace omezená. Platí to například o podpoře aktivity v případě Libeňského nádraží, dále o absenci bezpečnostních kamer ve Stromovce či omezené přehlednosti některých částí Senovážného náměstí. Ve všech těchto lokalitách existuje potenciál výraznějšího uplatnění strategie CPTED, ovšem v porovnání s ostatními třemi lokalitami je zde z tohoto hlediska znatelně lepší situace. Nejlépe ze všech zkoumaných prostor hodnotím Stromovku, v níž je podle mého názoru aplikace CPTED nejkomplexnější, což je velmi pozitivní zjištění vzhledem k faktu, že se jedná o nejrozsáhlejší ze sledovaných lokalit.

Další tři lokality – park na Vítkově, Smíchovské nádraží a Tachovské náměstí – vykazují známky velmi omezené aplikace CPTED. Neznamená to však, že by zásady této strategie nebyly uplatněny vůbec. Zejména v případě parku na Vítkově dochází (i když velmi pomalu) k jeho revitalizaci a zlepšuje se např. podpora aktivity (budování nových hřišť, otevření Národního památníku). Smíchovské nádraží má šanci (byť zřejmě ještě několik let vzdálenou) na zlepšení současného stavu, pokud bude odpovídajícím způsobem realizován plán na jeho modernizaci. Žádný podobný projekt však zatím neexistuje v případě Tachovského náměstí, jež tak zůstane zřejmě ještě na dlouhou dobu lokalitou, v níž není aplikována ani jedna zásada CPTED.

V kapitole 4.4 jsem s pomocí dotazníkového šetření zjišťoval subjektivní míru pocitu obavy ze zločinu u osob, které se v dotčených lokalitách pohybovaly. Dotazovaní měli vyjádřit, jak intenzivní jsou jejich obavy, že se stanou objektem jakéhokoli kriminálního jednání. Respondenti v lokalitách s výraznějším uplatněním strategie CPTED se cítili bezpečněji než dotazovaní v lokalitách nevyhovujících zásadám CPTED. Byl tedy ověřen předpoklad vyslovený mnoha již

zmíněnými autory – uvedu zde např. Newmana (1972), Savilleho (2000), Schmeidlera (2000 a 2001), Cozense a kol. (2002) či Kocábka a kol. (2007). Lokality seřazené podle vyjádřené míry pocitu obavy ze zločinu vypadají takto: 1) Senovážné náměstí (nejnižší míra obav), 2) nádraží Libeň, 3) Stromovka, 4) nádraží Smíchov, 5) Tachovské náměstí, 6) park na Vítkově (nejvyšší míra obav). Výše v této kapitole jsem uvedl, že za lokalitu s nejkomplexnějším uplatněním CPTED považuji Stromovku – zde se tedy názory respondentů s mým hodnocením rozcházejí, protože bezpečněji se dotazovaní cítili na nádraží Libeň i na Senovážném náměstí. Pokud se však podíváme na další pořadí, vidíme, že lokalitou s vůbec nejvyšší udávanou mírou obav je park na Vítkově. Oba parky tedy v tomto hodnocení vycházejí jako místa, v nichž se lidé bojí více než v zastavěných či uzavřených prostorech. Domnívám se, že tuto skutečnost způsobuje velká rozlehlost obou parkových lokalit, v nichž lze najít mnoho míst, jež jsou odlehlá, málo využívaná a lidé tak zde mohou mít pocit, že se v případě ohrožení obtížněji dovolají pomoci. Zastavěné lokality oproti parkům také poskytují možnost přirozeného dohledu z oken okolních budov, navíc jsou jimi vedeny dopravní komunikace, což opět zvyšuje potenciál dohledu a v souladu s myšlenkami Jane Jacobs přináší více *očí na ulici* (viz kap. 3.2).

Ve všech sledovaných lokalitách vyjádřily výraznější obavy ženy a v pěti lokalitách ze šesti také osoby starší 45 let. K jediné výjimce došlo v případě Senovážného náměstí, kde vyšší míru obav udávaly osoby ve věkové kategorii 0-45 let (rozdíl mezi oběma věkovými kategoriemi byl však poměrně malý). Kromě této výjimky však výsledky odpovídají závěrům výzkumů dalších autorů a autorek, např. Pain (1997), Koskely (1999) či Wesely a Gaardera (2004).

V kapitole 4.5 jsem zkoumal strukturu uživatelů sledovaných veřejných prostor dle věku a pohlaví. Také jsem zjišťoval, jaká je v těchto místech struktura aktivit. Do připraveného formuláře jsem pomocí metody mapování chování zaznamenával jednotlivé druhy aktivit a kategorizoval sledované osoby podle výše zmíněných kritérií. Porovnával jsem nejprve oba parky, poté obě nádraží a nakonec obě náměstí.

Nejvýraznějším rozdílem mezi oběma parky byla frekvence jejich využití. Ve Stromovce bylo pozorováno zhruba čtyřnásobně více osob než v parku na Vítkově. Mezi pozorovanými osobami převládaly ve Stromovce ženy, na Vítkově muži. Ve Stromovce byly také více zastoupeny osoby ve věkových kategoriích 0-12 let a 61 a více let. Stromovka se také vyznačovala rozmanitějším spektrem aktivit, které byly rovnoměrněji zastoupeny než v parku na Vítkově. Mezi oběma parky je tedy možno vysledovat znatelné rozdíly jak ve struktuře a počtu jejich návštěvníků, tak ve struktuře aktivit.

Výsledky výzkumu v případě nádraží ukázaly, že nelze najít téměř žádné rozdíly ve struktuře monitorovaných osob. Podíly jednotlivých věkových kategorií i obou pohlaví byly v podstatě shodné, což jsem vysvětlil funkční omezeností obou nádraží, jež kromě prostého vyčkání

na odjezd vlaku nenabízejí mnoho možností jiného využití. Jediným výrazným rozdílem tak byla frekvence využití – na Libeňském nádraží byl počet pozorovaných osob zhruba poloviční oproti nádraží Smíchovskému. Tento fakt však dle mého názoru nesouvisí s aplikací strategie CPTED, ale je způsobem tím, že Smíchovské nádraží je významnějším dopravním uzlem, bezprostředně navazuje na terminály autobusové dopravy a je propojeno se stanicí metra. Určité rozdíly se však objevily ve struktuře aktivit. Smíchovské nádraží se vyznačuje nedostatkem laviček, a tak zde byly nejdominantnějšími aktivitami chůze a stání, zatímco na Libeňském nádraží převládá sezení. Další rozdíly jsou způsobeny drobnými odlišnostmi ve vybavení obou nádraží (např. absence herny na stanici Praha - Libeň, absence bankomatu na stanici Praha – Smíchov, více možností nákupu na Smíchovském nádraží, atd.).

Porovnání obou náměstí ukázalo rozdíly ve struktuře osob dle věku (mj. menší podíl osob v kategorii 0-12 let a 61 a více let na Tachovském nám.) i pohlaví (na Senovážném nám. převládaly ženy, zatímco na Tachovském nám. bylo pozorováno více mužů). Z hlediska frekvence využití jsou však obě náměstí srovnatelná. Velmi odlišná byla struktura aktivit. Na Tachovském nám. zcela jednoznačně převažuje chůze bez další aktivity, protože tento prostor nenabízí téměř žádné možnosti jiného využití. Naopak Senovážné náměstí se vyznačovalo širším spektrem aktivit, které byly rovnoměrněji zastoupeny.

Z porovnání obou parků i náměstí vyplývá, že mezi lokalitami respektujícími zásady CPTED a lokalitami bez uplatnění těchto preventivních principů lze skutečně vysledovat znatelné rozdíly jak ve struktuře osob, tak ve struktuře aktivit. V tomto bodě se tedy shodují s tvrzením Gehla (2000). Nejméně výrazné byly rozdíly v případě obou nádraží, u nichž lze sice najít určité odlišnosti ve struktuře aktivit, ovšem v omezenějším rozsahu. Struktura uživatelů obou nádraží byla v podstatě shodná. Železniční stanice jsou v České republice stále vnímány především jako tranzitní prostor, jež nenabízí další možnosti využití. Nezávisle na aplikaci CPTED jsou proto obě sledovaná nádraží využívána velmi podobně.

5. Charakteristika zkoumaných lokalit dle pracovníků Městské policie

hl. m. Prahy

Tato kapitola si klade za cíl doplnit výše uvedené charakteristiky zkoumaných lokalit o výpovědi pracovníků Městské policie hl. m. Prahy (dále jen MPP). Domnívám se, že takto získané informace na základě dlouholetých osobních zkušeností konkrétních osob s danými lokalitami mohou poskytnout nejen vhodné doplnění již zjištěných charakteristik těchto míst, ale také přinést nové a zatím nezmíněné skutečnosti. Přehled o zkoumaných lokalitách by pro účely této práce jistě nebyl kompletní např. bez informací o nejčastějších přestupcích, problémových skupinách osob, různých faktorech ovlivňujících míru kriminality či informací o tom, jak intenzivně MPP danou lokalitu monitoruje.

Oslovil jsem proto nejprve písemně ředitele těch Obvodních ředitelství MPP, v jejichž obvodech zkoumané lokality leží. Ukázalo se totiž jako nereálné vydat se přímo na konkrétní okrskovou služebnu a oslovit s mými dotazy příslušné strážníky (= okrskáře), pod jejichž okrsek daná lokalita spadá. Odkázali mě vždy na příslušné Obvodní ředitelství s tím, že dotyčný ředitel musí o mojí aktivitě vědět a povolit komunikaci se strážníky. Svůj písemný dotaz jsem tedy adresoval celkem pěti obvodním ředitelům (dvě zkoumané lokality totiž leží ve stejném obvodu - jedná se o park na Vítkově a Tachovské náměstí na území Prahy 3). Představil jsem jim svou diplomovou práci a seznámil je s tím, jaké informace potřebuji získat. Dva z těchto pěti ředitelů se rozhodli, že mi požadované údaje sdělí sami, tři z nich mi poskytli kontakt na podřízené pracovníky v příslušných okrscích. Se všemi dotčenými pracovníky MPP jsem následně vedl polostrukturované rozhovory s předem připravenými okruhy témat, přičemž většinou jsem volil použití otevřených otázek (viz příloha č. 2).

Cílem rozhovorů bylo získat expertní charakteristiky zkoumaných lokalit. Statistiky kriminality za takto malé územní celky (konkrétní park, náměstí, apod.) nejsou k dispozici, z tohoto důvodu jsem se tedy rozhodl pro použití uvedené metody. Domnívám se, že informace získané z rozhovorů by mohly posloužit jako vhodný ekvivalent nedostupných údajů ze statistik.

5.1 Park Stromovka

Charakteristiku této lokality mi poskytl pan Ondřej Hnátek, který u MPP zastává funkci strážníka (= okrskáře). Jeho působištěm je pouze park Stromovka a svou současnou funkci zde vykonává dva roky. Jeho zařazení do pozice okrskáře, specializujícího se pouze na park Stromovka, souvisí se vznikem projektu parkové policie, který byl zahájen v květnu 2010. Ve většině pražských městských částí byl v rámci tohoto projektu vybrán jeden stěžejní park, na nějž se denně zaměřuje

speciálně určený okrskář, který může doplňkově monitorovat i ostatní plochy veřejné zeleně v dotčené městské části. Pan Hnátek tak ve Stromovce tráví vždy téměř celý čas své pracovní směny (tzn. v průměru 10 hodin denně).

Stromovku označil za výrazně bezpečnější a klidnější lokalitu ve srovnání s ostatní Prahou. Za dobu jeho dvouletého působení se podle něj nestal v tomto parku žádný trestný čin. Zejména v letních měsících má park velmi vysokou návštěvnost, kdy se zde střetávají zájmy různých skupin obyvatel, kteří zde tráví volný čas (např. lidé venčící psy, rodiče s kočárky, teenageři, senioři, atd.). Existuje proto potenciál ke vzniku konfliktních situací, v nichž se tyto skupiny navzájem omezují a nerespektují jednotlivé sféry aktivit. Lidé venčící psy například často nedodržují vymezené území, v nichž psi musí být na vodítku. Pan Hnátek tyto konflikty přisuzuje faktu, že jednotlivé sféry aktivit v parku nejsou výrazně označeny. Pouze na ukazatelích či informačních tabulích u vstupů jsou informace o tom, kde psi mohou být na volno či na vodítku, což však považuje za nedostatečné. Podle jeho názoru by situaci pomohly zlepšit např. piktogramy na chodnících. Konflikty spojené s těmito nedorozuměními jsou však v naprosté většině pouze slovní a nejedná se o přestupky. Dále uvedl, že si návštěvníci parku stěžují na vysokou frekvenci výskytu vozidel správy parku. Tři vozidla park neustále objíždějí, podle p. Hnátky však taková frekvence není nutná vzhledem k tomu, že odpadkové koše se většinou ani nestihnou zaplnit. Dalším faktorem rušícím návštěvníky parku je hlasitá hudba z reproduktorů na nedalekém Výstavišti, kde se každoročně po dobu několika měsíců koná tzv. Matějská pouť.

Kolem dětského hřiště Kaštánek v jižní části Stromovky se často schází problémová mládež, konzumující alkohol a cigarety. Strážníci však proti těmto osobám mohou zakročit pouze v prostoru hřiště, nikoli však již např. 1 metr za plotem ohraničujícím hřiště. Výsledkem jsou konfliktní situace a znečišťování veřejného prostranství. Podle názoru p. Hnátky by situaci vyřešilo vydání vyhlášky zakazující konzumaci alkoholu v určitém okruhu kolem dětských hřišť, podobně jako je tomu např. u škol.

Výskyt jiných přestupků je však podle sdělení p. Hnátky minimální. Problémová mládež se shromažďuje pouze občas na okrajích parku, žádné jiné skupiny nesměřují do Stromovky, aby zde programové páchaly přestupky. Tato lokalita není pro potenciální pachatele atraktivní. K tomuto faktu podle něj přispívá hlavně vysoká návštěvnost a charakter parku jakožto vyhledávané lokality, kam si lidé chodí především odpočinout. Uvedl, že bezdomovci se zde téměř nevyskytují, pouze v letních měsících si občas lehnou na trávu v odlehlejších částech parku. Nezdržují se tu delší čas a nezanechávají po sobě nepořádek. Problémy nepůsobí ani provoz restaurace Vozovna. Tento podnik má otevřeno pouze do 19 hodin a jeho klientelou jsou především rodiče s dětmi či jiné bezproblémové osoby.

Vývoj kriminality zde podle p. Hnátky není téměř žádný, počty přestupků či konfliktních situací stagnují. Struktura přestupků je také stabilní. Podle jeho názoru se zde lidé mohou cítit bezpečně v denní dobu. Po setmění by však pohyb po parku považoval za riskantní, protože vzhledem k velké rozlehlosti a malé zalidněnosti by bylo obtížné se dovolat pomoci v případě, že by např. došlo k napadení skupinou podnapilých osob. Možnost, že by k nějakému závažnému kriminálnímu činu (např. loupežné přepadení) mohlo dojít, však považuje za mizivou.

Vzhledem k existenci projektu parkové policie představuje Stromovka lokalitu, která je v porovnání s jinými oblastmi v Praze více monitorována, a to jak ze strany městské, tak i státní policie. Působí zde i útvar jízdní policie, jehož příslušníci projíždějí park na koních. Jeden okrskář MPP je v parku přítomen každý den po celý čas své pracovní směny (cca 10 hodin). V noci Stromovku monitorují pouze autohlídky, počet průjezdů parkem p. Hnátek odhadl průměrně na 20 za noc. Tyto hlídky samozřejmě nemohou obsáhnout nejdlejší místa. Vlastní ostrahu park nemá, dříve zde působila bezpečnostní agentura, ale jen zhruba po dobu 9 měsíců. Pouze přes den je přítomen správce hřiště Kašánek (od 8 do 17 hodin). Šlechtova restaurace je nepřetržitě hlídána jedním pracovníkem firmy Metrostav, ten však monitoruje pouze samotnou stavbu.

Kamery městského bezpečnostního systému v parku nejsou, pouze dva vstupy do Stromovky jsou jimi monitorovány. Jedná se o hlavní vstup od Výstaviště a také z ulice Gerstnerova (Hnátek 2011).

5.2 Park na Vítkově

V případě této lokality byl mým informátorem ředitel Obvodního ředitelství Městské policie Praha 3, pan Dušan Machoň. Uvedl, že park na Vítkově ve srovnání s ostatní Prahou nepovažuje za výjimečně nebezpečnou lokalitu vzhledem k tomu, že v minulých letech již prošel částečně revitalizací a v roce 2009 byl veřejnosti zpřístupněn Národní památník. Tím došlo ke zvýšení návštěvnosti parku. Z pohledu MPP park na Vítkově není lokalitou, kterou by označil jako krizovou. Tomuto místu se nevyhýbají závadové osoby jako bezdomovci, narkomani či problémová mládež, ale p. Machoň uvedl, že by potenciální návštěvníky neodrazoval od vstupu do parku. Podle jeho názoru bezdomovci sice stále v parku občas přespávají, ale v menší míře než dříve. Jsou zde totiž svým způsobem odříznuti od ostatních lidí, tím pádem od zdrojů financí. Jako nejčastější přestupky uvedl poškozování veřejné zeleně, nedovolené rozdělávání ohňů a narušování veřejného pořádku.

Pan Machoň připouští, že park má nízkou návštěvnost, protože je obtížně přístupný, což může vyvolávat pocit opuštěnosti, avšak návštěvnost parku se poněkud zvýšila se zpřístupněním

Národního památníku. Zejména přes zimu je počet osob trávících čas v parku velmi malý. Pokud leží dostatek sněhu, lze tu sáňkovat či běžkovat, ale tyto možnosti nejsou příliš využívány.

Mezi problémové skupiny zařadil především mladé lidi, kteří sem chodí popíjet alkohol. Charakter lokality je pro ně lákavý, protože vzhledem k nízké návštěvnosti zde mají relativní soukromí a vyvýšená poloha parku umožňuje atraktivní výhledy na Prahu. Další problémové skupiny představují Romové, bezdomovci a narkomani.

Vývoj kriminality je zde podle p. Machoně zřetelný. Během 14 let, kdy působí na Praze 3, se situace na Vítkově z hlediska míry kriminality zlepšila. Podle něj se návštěvníci nemusí výrazně obávat o svůj život nebo újmy na zdraví, i když samozřejmě nelze vyloučit ojedinělý výskyt závažných trestných činů vzhledem k určité odlehlosti parku.

Již zmíněný projekt parkové policie se významně dotkl i této lokality. Park na Vítkově byl vybrán jako prioritní plocha veřejné zeleně na Praze 3, a tak se jeden okrskář MPP zaměřuje především na tento park (podobně jako v případě Stromovky na Praze 7). Tento strážník zde během dne stráví průměrně 6-7 hodin ze své pracovní doby. V noci tento prostor monitorují pěší hlídky či autohlídky městské i státní policie. Podle odhadu p. Machoně je takto park monitorován průměrně třikrát za noc.

Žádné kamery městského bezpečnostního systému v této lokalitě nejsou a ani v dohledné době není plánováno jejich umístění (Machoně 2011).

5.3 Nádraží Praha – Libeň

V případě Libeňského nádraží jsem expertní charakteristiku získal od zástupce ředitele Obvodního ředitelství Městské policie Praha 9, pana Petra Kmenty. Lokalitu hodnotí jako poměrně klidnou, kde strážníci zakročují jen výjimečně. Míra kriminality je zde podle něj nižší ve srovnání s jinými pražskými lokalitami, neobjevují se žádné specifické problémy, jež by byly spojeny právě s touto lokalitou. Mezi faktory, které způsobují nižší míru kriminality, zařadil p. Kmenta polohu nádraží (ležící mimo centrum města), zvýšenou kontrolní činnost bezpečnostní služby a uzamykání odbavovací haly v nočních hodinách. Pracovníci zmíněné bezpečnostní služby, spolupracující s Českými drahami, kontrolují prostor nádraží nepravidelně (tzn. ne každý den) a monitorují i jiné železniční stanice. Míra kriminality se zde dlouhodobě pohybuje na stejné úrovni, změny se neprojevují ani u struktury přestupků.

Jak uvádí p. Kmenta, vzhledem k tomu, že v této lokalitě nedochází k žádným závažnějším problémům, mohou se zde lidé cítit vcelku bezpečně (v porovnání s ostatními částmi Prahy). Nejméně příznivě působí na cestující bezdomovci, kteří se zde občas zdržují (zejména v zimě, kdy vyhledávají vytápěné prostory odbavovací haly).

Dle jeho názoru se zde netvoří specifické skupiny pachatelů trestné činnosti. Spektrum pachatelů, přestupků i trestných činů je vyloženě různorodé. Nejčastějšími přestupky, proti nimž strážníci zakročují, jsou znečišťování veřejného prostranství, konzumace alkoholu na veřejnosti, porušování zákazu kouření a vzbužování veřejného pohoršení. Poslední jmenovaný přestupek se týká především bezdomovců.

Tato lokalita není pro MPP vyloženě prioritní, na její monitorování není kladen takový důraz jako na Smíchovské nádraží (viz kap. 5.4). Strážníci se při své kontrolní činnosti zaměřují zejména na výše uvedené přestupky a prostor nádraží monitorují minimálně třikrát denně. Existuje zde navíc fungující spolupráce mezi MPP a přednostou této stanice, který je dle vyjádření p. Kmenty aktivně nápomocen při ostraze nádraží.

Prostor Libeňského nádraží a jeho bezprostředního okolí je velmi dobře pokryt kamerami městského bezpečnostního systému, jichž je zde celkem šest. Ze všech zkoumaných lokalit je tedy právě tato tímto způsobem nejintenzivněji monitorována (Kmenta 2011).

5.4 Nádraží Praha – Smíchov

V případě této lokality jsem rozhovor vedl s vrchním inspektorem Vítem Lazarem, vedoucím detašovaného pracoviště Barrandov. Podle jeho názoru není Smíchovské nádraží zásadně problematickou lokalitou, která by se z hlediska míry a struktury kriminality výrazně odlišovala od jiných pražských lokalit, v nichž se pohybuje mnoho osob. Vyšší míra kriminality je podle něj na nedalekém autobusovém nádraží Na Knížecí a na pěší zóně Anděl. V oblasti Na Knížecí funguje asi pět neziskových organizací, které se věnují problematice narkomanů. Nachází se zde centrum pro narkomany, kde jim pracovníci těchto organizací mění jehly, k dispozici je zde i lékařská služba. Proto tato lokalita stahuje narkomany ze Smíchovského nádraží. Nejčastějšími problémy na Smíchovském nádraží jsou porušování vyhlášek hlavního města, znečišťování veřejného prostranství, žebrání, drobné krádeže a častý výskyt podnapilých osob. Tyto přestupky jsou podle p. Lazara nakumulovány v souvislosti s existencí mnoha stánků s rychlým občerstvením, jež nabízejí velmi levný alkohol.

Specifickou problémovou skupinou jsou bezdomovci, kteří jsou v lokalitě již svým způsobem domestikovaní, vyskytují se zde neřídka i několik let. Svoje teritorium si chrání a nepouštějí do něj další bezdomovce. Sezónně se k těmto osobám přidávají cizinci, zejména dělníci ze zemí východní Evropy, kteří také mají možnost konzumovat levný alkohol a trávit volný čas ve vytápěné nádražní hale. Využívají často faktu, že si mohou koupit jízdenku např. do vedlejší stanice za 8,- Kč a nikdo je následně nemůže z haly vykázat, protože mají platný cestovní doklad. Vyšší koncentrace osob bez domova je také způsobena blízkostí dalších lokalit vyhledávaných

bezdomovci (Barrandovský most, Na Knížecí, apod.). P. Lazar nicméně připouští, že někteří z nich po sobě např. pravidelně uklízejí odpadky – jedná se zejména o bezdomovce, kteří jsou v této lokalitě delší dobu domestikováni (pohybují se zde kontinuálně např. 3 roky).

Nádražní restaurace podle p. Lazara nepředstavuje závažný problém, protože zmíněné problémové osoby do této restaurace nechodí, využívají hlavně stánky, kde je zboží (zejména alkohol) levnější. V okolí nádraží je v provozu i řada nonstop otevřených heren, i v nádražní hale se jedna nachází, ovšem ani tyto provozovny nepovažuje za zvláště problematické, protože strážníci v souvislosti s těmito zařízeními neřeší zdaleka tolik přestupků. Situaci zlepšuje i fakt, že přímo na nádraží sídlí služebna Policie ČR. Ostrahu nádraží sezónně doplňují pracovníci bezpečnostní agentury. Podle p. Lazara si tuto agenturu najímají České dráhy jen nárazově, domnívá se, že jen tehdy, když to umožňuje rozpočet. Vyskytují se dlouhé časové úseky (např. 1 měsíc), kdy zde žádná bezpečnostní agentura nepůsobí, poté zase období, kdy jsou její pracovníci přítomni nepřetržitě.

Během posledních dvou let podle p. Lazara došlo v oblasti Smíchovského nádraží ke zlepšení, co se týče dodržování veřejného pořádku. MPP totiž zintenzivnila dohled nad touto lokalitou. Spolu s pěší zónou Anděl představuje Smíchovské nádraží prioritní oblast v rámci celé Prahy 5. Ostatní kriminalita podle něj spíše stagnuje a k výraznějším výkyvům nedochází.

Dle jeho názoru se lidé na Smíchovském nádraží nemusí bát o svou bezpečnost výrazně více než v jiných místech v Praze, kde se pohybuje mnoho lidí. Chápe, že pohled na problémové osoby a zanedbaný vzhled nádražní budovy i jejího vybavení nepřispívají k dobrému pocitu, ale závažné kriminální činy jsou zde vzácné.

Monitorování této lokality ze strany MPP probíhá každý den, odhadem jsou zde strážníci přítomní úhrnem asi 16 hodin denně. Každý den například od 7:30 do 9 hodin se hlídka pohybuje pouze v prostoru nádraží. Dohled zajišťují jen pěší hlídky. Prioritou je pro ně pohybovat se v areálu vymezeném na severu parkem, jež sousedí s nádražím, a na jihu autobusovým nástupištěm (jedná se o prostor o délce asi 300 metrů, který kompletně zahrnuje železniční nádraží).

Veřejné prostory v bezprostředním okolí nádražní budovy monitorují dvě kamery městského bezpečnostního systému, další kamera snímá vnitřní prostor haly, avšak nepokrývá nástupiště a podchody (Lazar 2011).

5.5 Senovážné náměstí

Informace o této lokalitě mi poskytl ředitel Obvodního ředitelství Městské policie Praha 1, pan Miroslav Stejskal. Senovážné náměstí charakterizoval jako lokalitu, která přílišné problémy s kriminální činností nemá. Patří podle něj ke klidnějším částem centra Prahy a výskyt kriminálního jednání je zde jen sporadický. Více problémů se občas vyskytuje v oblasti veřejného pořádku, a to v

souvislosti s hostelem, který je zde, přímo v centrálním křížení ulic Havlíčkova a Senovážné náměstí, zejména v letních měsících provozován. Určité problémy zde byly ve vztahu k drogové problematice, ty jsou však v hlavní části již vyřešeny, respektive jsou předmětem speciální činnosti Policie ČR, ke které se nelze vyjadřovat.

Lokalita je podle p. Stejskala klidnější zejména proto, že zde nejsou ve větší míře otevřeny živnostenské, zejména restaurační či jiné provozovny, které by do určité míry závadové osoby přitahovaly (bary, herny, apod.). Zejména po 22. hodině je tato lokalita, byť vzdálena jen několik set metrů od Václavského náměstí, jakousi mrtvou a klidnou zónou. Na celém poměrně rozlehlém náměstí s atraktivní polohou v centru města fungují skutečně jen dvě restaurace, které zavírají nejpozději o půlnoci.

Vývoj v oblasti pouliční kriminality je zde výrazně utlumen a nemá žádné proměnné faktory. Ke změnám v míře kriminality ani v její struktuře tedy podle názoru p. Stejskala nedochází.

Paradoxně přestože se náměstí vyznačuje absencí projevů pouliční kriminality, může se tato lokalita jevit pro některé občany jako nepřiliš bezpečná pro malý výskyt osob a jakousi opuštěnost náhodně jdoucího chodce po setmění. Tento vjem je však podle jeho názoru pouze vnitřním pocitem jednotlivce, pokud je na tyto náznaky potenciálního nebezpečí více citlivý.

Nahodilost pachatelů v této lokalitě se týká jak občanů ČR, tak cizinců a spíše ji nelze specifikovat pro téměř nicotnost výskytu. Nejrozsáhlejší činností MPP je zde řešení přestupků v dopravě a výjimečně v souvislosti s rušením nočního klidu.

V denní době je lokalita z důvodu řešení dopravních přestupků velmi často pokryta hlídkovou činností strážníků a obdobně je tomu i v nočních hodinách. Ne sice už v přímé souvislosti s přestupky v dopravě, ale protože Senovážné náměstí leží na trase mobilních hlídek, které přes tuto lokalitu zajišťují výjezdy i do dalších míst na Praze 1.

Průměr výskytu hlídky MPP v nočních hodinách stanovil p. Stejskal na zhruba 10 monitorovacích průjezdů lokalitou za noc.

Senovážné náměstí monitoruje jedna kamera městského kamerového systému, její záběr však není schopen obsáhnout kompletně celý prostor. S ohledem na výše uvedená specifika této lokality však není nutné v místě kamerový systém rozšiřovat (Stejskal 2011).

5.6 Tachovské náměstí

O této lokalitě jsem také hovořil s ředitelem Obvodního ředitelství Městské policie Praha 3, panem Dušanem Machoněm, protože Tachovské náměstí stejně jako park na Vítkově leží na území třetího pražského obvodu. Dle jeho názoru je tato lokalita specifická velkým množstvím heren, barů a zejména zastaváren v jejím okolí, s čímž souvisí pohyb určitých problémových skupin osob. Častý

je výskyt narkomanů, strážníci dále pravidelně zakročují proti sprejerům, ve větší míře se zde pohybují Romové a bezdomovci. Lokalitu by p. Machoň neoznačil jako vyloženě krizovou, kde by se lidé museli výrazně obávat o svůj život nebo zdraví. Nejčastějšími přestupky jsou rušení nočního klidu, výtržnictví, znečišťování veřejného prostranství a vzbuzování veřejného pohoršení.

Významným faktorem, který zde přispívá k většímu počtu přestupků, je množství restaurací, heren a zastaváren v blízkém okolí. Zastavárny využívají často narkomani – pokud něco odcizí, jdou do zastavárny, kde danou věc prodají. Tyto podniky mají mnohdy otevřeno nonstop, a jak uvedl p. Machoň, nepředpokládá, že by slušní občané museli těchto služeb v noci využívat.

Vývoj kriminality označil jako stagnující, také struktura přestupků je stále stejná. Problémovými skupinami jsou zde hlavně návštěvníci heren a zastaváren, dále Romové a bezdomovci. Přestupky páchají poměrně často také cizinci, protože v okolí se nachází řada levných hostelů, kde jsou mladí cizinci ubytováni při svých turistických pobytech v hlavním městě.

Jižním okrajem náměstí prochází páteřní komunikace (Koněvova ulice), po níž často projíždějí motorizované hlídky, a to jak v denní, tak v noční dobu. Pěší hlídky se nezaměřují na tuto lokalitu nijak mimořádně, věnují jí v rámci svých povinností srovnatelnou pozornost jako jiným místům na území Prahy 3.

Prostor náměstí monitoruje jedna kamera městského bezpečnostního systému, jehož rozšiřování se zde neplánuje (Machoň 2011).

6. Návrhy úprav vybraných lokalit dle zásad CPTED

V této kapitole se zaměřím na tři lokality, které podle výsledků mého šetření neodpovídají zásadám strategie CPTED. Cílem této kapitoly je navrhnout ve zkoumaných lokalitách takové úpravy, díky nimž zde dojde k uplatnění preventivních zásad. Sledovat budu opět šest základních principů CPTED (teritorialita, dohled, kontrola přístupu, podpora aktivity, image/management a target hardening). Úpravy veřejných prostor budu navrhopvat v souladu s těmito teoretickými východisky strategie CPTED a za pomoci komparace s lokalitami, v nichž jsou tyto preventivní zásady aplikovány.

6.1 Park na Vítkově

První navržené úpravy směřují k posílení konceptu teritoriality. V kapitole 4.3.2 jsem zmiňoval, že park na Vítkově postrádá rozvinutější orientační systém. Cedule s plánem parku, na němž by byly vymezeny prostory pro různé aktivity (např. dětská hřiště, oblasti volného pohybu psů, cyklostezky), jsou osazeny jen u tří z pěti oficiálních vstupů do parku. Tyto informační tabule by neměly chybět u žádného ze vstupů a navíc by měly být umístěny těsně před hranicemi parku, aby tak pomohly vymezit jeho území. Nikoli jako v případě vstupu z Tachovského náměstí, z nějž musí návštěvník parku projít podchodem a poté ujít asi 100 metrů parkovou cestou, než se dostane k ceduli s plánem parku. K jasnému vymezení území přispívá i symbolická bariéra ve formě stavební konstrukce typu brány či vchodového portálu jako např. na obrázku 78.

V samotném parku by orientaci zlepšily směrové ukazatele, jež by jasně naváděly k východům z parku a k místům okolních atraktivit (Národní památník, Muzeum armády) či prostorům různých aktivit (dětská hřiště, pikniková místa, apod.). Přístupy do parku by měly být značeny také mimo jeho hranice, vzhledem k určité izolovanosti parku a také faktu, že je poměrně rozsáhlý a existuje jen pět oficiálních vstupů. V tomto směru může sloužit jako příklad park Stromovka s rozvinutým orientačním systémem a značenou naučnou stezkou (viz kap. 4.3.1). Vymezení jednotlivých sfér aktivit by napomohlo užití vodorovných piktogramů (obr. 79), jež by vyznačovaly např. dráhu pro cyklisty či vstup na dětské hřiště. S pomocí uvedených opatření by došlo k omezení nedefinovaných prostor, jež nemají zřejmé využití. Oblasti veřejnosti nepřístupné (zde např. tenisové kurty) by měly být takto jasně označeny např. oznámením zákazu vstupu – v parku na Vítkově jsou tyto areály pouze oploceny, bez jakékoli dodatečné informace o účelu prostor za plotem.

Obr. 78: Vymezení části Centrálního parku (Praha 13)

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 79: Příklad využití vodorovného piktogramu

Zdroj: www.horydoly.cz

Zásada dohledu je v parku na Vítkově porušována především díky nedostatečné údržbě zeleně, která v okolí mnoha stezek vytváří neprůhledné a vizuálně nezajímavé porosty. Tento problém je velmi dobře řešen ve Stromovce (viz kap. 4.3.1), kde lze díky pravidelné a citlivé údržbě jen velmi těžko najít nepřehledné prostory, a to přesto, že je park na zeleň velmi bohatý. Domnívám se, že odstranění problematických porostů by kromě zlepšení přehlednosti poskytlo návštěvníkům parku také více možností rozhledu do okolí, čímž by park získal na atraktivitě.

Organizovaný dohled je zajištěn dostatečně, protože se na tuto lokalitu zaměřují speciální hlídky MPP v rámci projektu parkové policie. Kromě toho park monitorují příslušníci státní policie.

Velmi problematický je dohled mechanický. Bezpečnostní kamery chybí zcela. Nelze požadovat, aby kamery snímaly všechny stezky v parku, avšak minimálně hlavní parková třída a odlehlejší vstupy do parku by měly být monitorovány, podobně jako je tomu ve Vrchlického sadech, jež leží v blízkosti pražského Hlavního nádraží. Nedostatečné je rovněž osvětlení. Kromě hlavní parkové třídy by měly být osvětleny vstupy do parku a také další hlavní cesty. Příkladem parku s dostatečným osvětlením jsou nově zrekonstruované zahrady Kinských na pražském Smíchově. Osvětleny jsou všechny hlavní parkové cesty, nové lampy mají vyhovující stínidla a vydávají intenzivnější světlo. Na několika místech jsou lampy doplněny bezpečnostními kamerami.

Ke zlepšení kontroly přístupu by přispěla výše zmíněná opatření, tedy monitorování odlehlých vstupů do parku bezpečnostními kamerami a dostatečné osvětlení. Plot obklopující park ze severu a z jihu je na mnoha místech přerušen a lidé se tak mohou do parku i z parku dostat mimo oficiální vstupy. Městská část Praha 3 ani pražský magistrát jako správce parku situaci dlouhodobě nijak neřeší. K pravidelné péči o park by měla patřit také údržba jeho oplocení, případně výměna plotu v problematických místech za vyšší a odolnější bariéru. Tyto neoficiální vstupy by měly být

na některých místech uzavřeny a někde nahrazeny vybudováním vstupu oficiálního, aby byla podpořena vyšší návštěvnost parku. K současným pěti oficiálním vstupům by podle mého návrhu měly přibýt alespoň dva. Jeden z Thámovy ulice v Karlíně (viz níže) a jeden vstup by měl být vybudován z ulice Pod Vítkovem či U Božích bojovníků. Právě na konci těchto slepých ulic je přerušené oplocení parku a lidé si tudy cestu do zeleně zkracují. Prostory ulice od parku zde odděluje asi metr vysoká zeď, nebylo by tedy nijak nákladné vybudovat schody vedoucí do parku a tyto vstupy (či alespoň jeden z nich) učinit oficiálními. Park by tak získal více jasně definovaných vstupů a na všech zbývajících místech by měl být účinně ohraničen fyzickou bariérou.

Obr. 80: Nová lampa v zahradě Kinských,
pod ní reflektory osvětlující kostel
sv. Michala

Obr. 81: Ohraničení zahrady Kinských

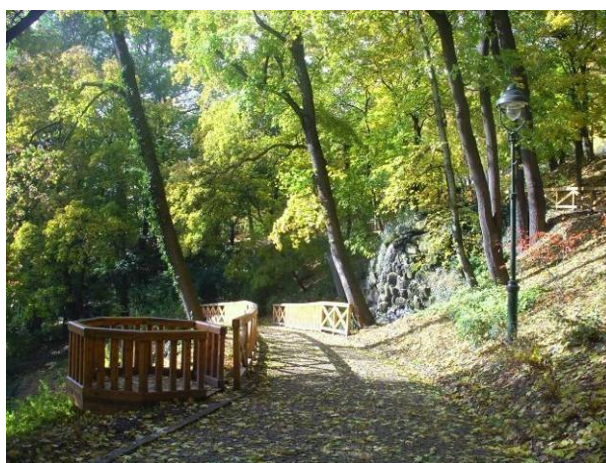
Zdroj: vlastní fotodokumentace

Z hlediska podpory aktivity již došlo k významnému zlepšení v uplatnění této preventivní zásady CPTED. Vznikla nová dětská hřiště, pikniková místa či prvky fitness pro dospělé. Zpřístupněn je také Národní památník. Přesto by však rozlehlý park na Vítkově měl být cílem i jiných aktivit. Významným impulsem by bylo opravení povrchu cest tak, aby byly využitelné pro jízdu na kole či kolečkových bruslích. Po jižním okraji parku vede cyklostezka, která však vůbec není napojena na systém ostatních parkových cest, a tak do parku prakticky nezasahuje. Přitom v jednom místě ji od nejbližší vyasfaltované parkové cesty dělí jen 10 metrů vyplněných keři. K větší návštěvnosti Vítkova by přispělo také jeho přímé napojení na Karlín, čtvrť ležící severně od parku, oddělenou od něj železniční tratí. Žižkov však byl od Vítkova dlouho rovněž oddělen železnicí, avšak po zprovoznění tzv. Nového spojení je dnes na místě trati vybudovaná již zmíněná

cyklostezka na jižním okraji parku. Přestože byl Žižkov od parku oddělen tratí, je s ním propojen např. vstupem z Tachovského náměstí (podchodem pod bývalou tratí). Stejným způsobem by mohlo být řešeno napojení parku na Karlín, a to z Thámovy ulice. Nejbližší parková cesta je od tohoto potenciálního vstupu vzdálená 100 metrů.

Park ležící na protáhlém kopci by mohl také nabídnout možnosti rozhledu do okolí. Tomu ale zatím na mnoha místech brání husté porosty. K podpoře tohoto potenciálu by kromě již zmíněné úpravy zeleně přispělo i jasné vymezení vyhlídkových míst, jako např. v zahradě Kinských.

Obr. 82 a 83: Vymezená vyhlídková místa v zahradě Kinských

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Ke zlepšení image parku je zapotřebí pravidelnější údržba zeleně, parkového mobiliáře i cest. K preventivním činnostem v tomto směru patří i odstraňování graffiti a sběr odpadků. Inspirací může být např. existence občanského sdružení 3duby, jež dbá o pravidelnou údržbu a dobrou image Stromovky a je nápomocno správě parku při jeho úklidu. Případně by měly být častěji organizovány dobrovolnické akce zaměřené na péči o park. Poslední dobrovolnický úklid Vítkova proběhl na jaře 2009. Častějším opakováním podobné akce by bylo dosaženo nejen zlepšení fyzického prostředí parku, ale také pocitu spoluzodpovědnosti obyvatel za dané území, což je jedním z hlavních cílů strategie CPTED. K omezení znečišťování veřejného prostředí by přispělo také vybudování veřejného WC s personálem, podobně jako např. v Centrálním parku v Praze – Stodůlkách.

Zásada target hardening by měla být posílena především vybudováním funkčního a kontinuálního oplocení parku, aby přístup do něj byl možný pouze oficiálními vstupy a byly tak redukovány či alespoň ztíženy možnosti nepozorovaného úniku. Tyto vstupy by zároveň měly být monitorovány bezpečnostními kamerami tam, kde není možnost zajištění dostatečného přirozeného dohledu (např. skrz okna okolních domů) – to se týká zejména vstupu z ulice Nad Ohradou a podchodem z Tachovského náměstí, protože tyto nejsou viditelné z okolních domů ani z dopravních

komunikací. Rovněž místa specifických aktivit (zejména dětská hřiště) by měla být od okolních prostor oddělena alespoň nízkou fyzickou bariérou, jako např. v Centrálním parku (viz obr. 84).

Obr. 84: Oplocení dětského hřiště v Centrálním parku

Obr. 85: Budova veřejného WC v Centrálním parku

Zdroj: vlastní fotodokumentace

6.2 Nádraží Praha – Smíchov

Problém nedostatečného uplatnění konceptu teritoriality začíná již při pohledu na nádražní budovu zvenčí. Fasáda by měla být pravidelně udržována, přičemž nyní je pokryta vizuálně neatraktivním béžovým opláštěním, na mnoha místech oprýskaným a pokrytým graffiti. Zatraktivnění vzhledu budovy by mohlo být dosaženo alespoň opravou současné fasády, jejím vyčištěním a pokrytím zajímavější barvou. Současným trendem při opravě nádražních budov v ČR je však zvětšování podílu prosklených ploch (viz obr. 86 a 87). Toto opatření by se dalo realizovat i na Smíchově vzhledem k tomu, že hlavní východní průčelí je již zčásti proskleno.

Obr. 86: Průčelí autobusového terminálu Florenc   **Obr. 87:** Průčelí nádraží Ostrava - Svinov

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Zdroj: www.stavbaweb.cz

Orientační systém uvnitř veřejných prostor je zastaralý a měl by být modernizován. Příkladem železniční stanice s moderním informačním systémem je Praha - Libeň (viz kap. 4.3.3) s digitálními informačními panely a dostatkem výrazných značek s piktogramy či nápisy vymezujícími jednotlivé části prostoru.

Možnosti přirozeného dohledu jsou v odbavovací hale omezeny hustou řadou sloupů, které halu opticky dělí na dvě poloviny. Předpokládejme, že tyto sloupy jsou nezbytné pro zajištění statiky budovy, a tudíž není možné je odstranit. Přirozený dohled je dále omezen existencí mnoha zákoutí, neviditelných z centrálního největšího prostoru haly. Podle zásad CPTED formulovaných v kap. 3.3 je třeba v místech, kde je omezen potenciál přirozeného dohledu, posílit dohled organizovaný či mechanický. Nádraží je již dostatečně frekventovaně monitorováno policejními hlídkami a v souladu s názorem Savilleho (2000) se domnívám, že by další posilování policejní přítomnosti již mohlo vyvolávat dojem přítomnosti Velkého bratra, který neustále sleduje dění v nádražní budově. Dobrým řešením je podle mě zřízení informačního střediska se stálým personálem, jako je tomu v nově vybudovaném odbavovacím terminálu na autobusovém nádraží Praha – Florenc (viz obr. 88 a 89). Informační pult se dvěma pracovníky je umístěn v hale a je přímou součástí okolního prostoru. Terminál je tak monitorován těmito zaměstnanci, což v kontextu nádraží působí přirozeněji než neustálé průchody policejních hlídek. Prostory mimo odbavovací halu Smíchovského nádraží (oba podchody, nástupiště a odlehlé zákoutí u WC) by měly být intenzivněji osvětleny a monitorovány kamerami. Např. na stanici Praha - Libeň snímají kamery podchod i nástupiště, celkem je toto poměrně malé nádraží monitorováno 6 kamerami.

Obr. 88 a 89: Informační pult a pokladny v odbavovací hale terminálu Florenc

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Ke zlepšení kontroly přístupu je zapotřebí především zajistit vstupy do budovy elektronickým výstražným systémem, který zde zatím chybí, na rozdíl od Libeňského nádraží. Odlehlý severní vstup by měl být snímán bezpečnostní kamerou. Úplně zamezen by měl být přístup

schodištěm z prostor autobusového nádraží. Toto schodiště vede na venkovní terasu nádražní restaurace, ale lze se jím bez potíží dostat i na nástupiště. Dle mého názoru je přístup na terasu restaurace vnějšími schody zbytečný a postačoval by jediný vstup do restaurace (tím pádem i na její vnější terasu) skrz odbavovací halu. V zimních měsících je terasa beztak uzavřena a schodiště není využíváno. Problematický příjezdový podchod s rozbitými skleněnými výplněmi dveří by měl být zajištěn rovněž elektronickým výstražným systémem a snímán kamerou. Rozbité výplně by bylo vhodné znovu zasklít, případně instalovat nové dveře zcela bez těchto výplní.

Z hlediska podpory aktivity je Smíchovské nádraží bohužel typickou železniční stanicí, jež cestujícím nenabízí mnoho možností trávení času. Existence mnoha stánků s rychlým občerstvením přitahuje problematické skupiny osob (bezdomovci, sezónní dělníci ze zemí východní Evropy), protože tyto provozovny nabízejí velmi levný alkohol. K podpoře jiných aktivit v současné době dochází na rekonstruovaném Hlavním nádraží v Praze, v jehož vestibulu vzniklo mnoho obchodů se sortimentem neatraktivním pro zmíněné skupiny osob. Cestující si zde mohou čas zkrátit nákupem v lékárně, knihkupectví, dárkovém obchodě, prodejnách oděvů, apod. Podobné provozovny by měly vzniknout i na Smíchovském nádraží na úkor problematických stánků či nonstop otevřené herny. K úplnému odstranění stánků rychlého občerstvení došlo např. v oblasti významného terminálu pražské MHD Vltavská, kde pražský magistrát provoz těchto zařízení zakázal. Výsledkem byla vedle zlepšení fyzického prostředí také absence problematických osob. Domnívám se také, že v prostorech natolik významného dopravního uzlu, jakým Smíchovské nádraží je, by měl být zajištěn bezbariérový pohyb. Cestující by rovněž měli mít možnost se při čekání posadit, k čemuž zde zatím nemají mnoho příležitostí – lavičky jsou instalovány pouze na nástupišťích.

Obr. 90: Možnosti nákupu na pražském Hlavním nádraží

Zdroj: www.ekonomika.ihned.cz

Zásada image/management by byla uplatněna, pokud by docházelo k pravidelné údržbě veřejných prostor nádraží (viz obr. 92). K negativní image přispívá zejména existence problematických osob a stánků, přičemž o možném řešení tohoto problému jsem se zmiňoval výše. Častým jevem je zde také graffiti, oprýskané stěny, odpadky či plíseň na stropěch. Libeňské nádraží je příkladem stanice, kde prakticky nenajdeme graffiti či jiné poškození stěn. Ty totiž pokrývá speciální povrch, z něž lze graffiti a jiné projevy vandalismu snadno odstranit (viz kap. 4.3.3). Ke zlepšení image Smíchovského nádraží by vedla také modernizace informačního a orientačního systému a v neposlední řadě rekonstrukce toalet.

Řada výše uvedených navrhovaných opatření (instalace elektronického výstražného systému, posílení organického i mechanického dohledu, uzavření přístupového schodiště z autobusového nádraží, atd.) by podpořila uplatnění také poslední preventivní zásady CPTED, tedy target hardening. Mimo tato opatření by také měla být odpovídajícím způsobem upravena zeleň v okolí nástupišť, která dnes vytváří nepřehledné prostory, potenciálně využitelné pro nepozorovaný únik z areálu nádraží (viz obr. 57).

Obr. 91: Prostory veřejného WC autobusového terminálu Praha – Florenc

Obr. 92: Pravidelná údržba veřejných prostor vysílá do okolí pozitivní signál

Zdroj: vlastní fotodokumentace

6.3 Tachovské náměstí

Toto malé svažité náměstí obdélníkového tvaru slouží dnes převážně jako parkoviště a tranzitní prostor pro chodce. Z hlediska zásady teritoriality by zde bylo vhodné omezit možnosti parkování. Vozidla jsou z větší části zaparkována na chodnících, přičemž tato místa nejsou označena jako parkovací plochy. Povoleno by mělo být v omezené míře parkování pro rezidenty,

tyto plochy jsou označeny vodorovným modrým pruhem. V současné době je takto vymezeno asi 7 z 20 parkovacích míst. Mimo tyto zóny by mělo být svislým dopravním značením jasně zakázáno parkování na chodnících, ty by měly sloužit především chodcům. Před vchodem do tunelu pod Vítkovem by měla informační tabule jasně sdělovat, kam tento tunel vede a jak je dlouhý, vhodné by bylo doplnit tuto informaci o orientační plán okolí tunelu. Také vstup do parku na Vítkově podchodem pod cyklostezkou by měl být označen, jak jsem se zmiňoval již v kapitole 6.1. Jižním okrajem náměstí prochází rušná Koněvova ulice, proto by bylo z hlediska teritoriality žádoucí oddělit alespoň symbolickou bariérou tuto komunikaci od zbytku náměstí, jež by mělo být určeno především chodcům. Dobře je tento problém řešen na Senovážném náměstí, kde centrální prostor pro pěší symbolicky odděluje od okolních dopravních komunikací stromořadí. Stromy zde mají svoje koruny nad úroveň pohledu chodců a jsou od sebe vhodně vzdáleny. Jednak celý prostor poněkud zintimňují a jednak představují onu symbolickou bariéru. Na druhou stranu nejsou ani překážkou v přirozeném dohledu z oken okolních budov (viz kap. 4.3.5).

Přirozený dohled na náměstí by byl podpořen úpravou centrální zeleně, jejíž husté porosty zamezují v rozhledu po prostoru. Tvoří ji vzrostlé keře s malou estetickou atraktivitou, nahuštěné na velmi malé ploše. Příkladem vhodné kompozice zeleně na malém prostoru je Sluneční náměstí v Praze – Stodůlkách. Centrální zeleň zde tvoří jediný strom obklopený nízkými udržovanými keříky (obr. 93). Střed náměstí je tak dokonale přehledný a přitom zde zeleň tvoří vizuálně zajímavou dominantu. Ke zlepšení přirozeného dohledu by dále přispělo již výše zmíněné omezení možnosti parkování na Tachovském náměstí. Další problém představuje krychlová budova klempířství stojící uprostřed zeleně. Pokud bychom měli sledovat jen cíle CPTED, bylo by nejvhodnější tuto stavbu zbourat, nicméně provedení tohoto opatření by samozřejmě naráželo na řadu potíží. Připusťme proto, že tento objekt zůstane na svém místě. Pokud by došlo k revitalizaci okolní zeleně, jež budovu obklopuje, a samotná stavba by byla pravidelně udržována a pokryta novou fasádou, bylo by z hlediska zajištění přirozeného dohledu vhodné umístit k vnějším stěnám tohoto objektu veřejné lavičky. Budova klempířství by se tak nacházela za zády sedících, ti by naopak měli ve svém zorném poli podstatnou část náměstí. „Lavičky, z nichž je dobrý výhled na okolní aktivity, jsou využívány častěji než lavičky, odkud jsou druzí vidět méně nebo vůbec ne“ (Gehl 2000, s. 29).

Mechanický dohled by měla podpořit instalace osvětlení především v místech s omezeným přirozeným dohledem, kde zatím osvětlení zcela chybí. Těmi jsou zejména podchod pod cyklostezkou, jímž se lze dostat do parku na Vítkově, a také okolí vstupu do tunelu pod Vítkovem.

Při realizaci uvedených opatření na podporu přirozeného a mechanického dohledu by podle mého názoru na tomto poměrně malém veřejném prostoru nebylo nutné posilovat dohled organizovaný.

Obr. 93: Sluneční náměstí – příklad přehledného prostoru s centrální zelení na malé ploše

Zdroj: www.cs.wikipedia.org

Zásada kontroly přístupu je na Tachovském náměstí porušována na dvou problematických místech. Jedním je prostor za severovýchodním rohem náměstí, který tvoří neosvětlený průchod mezi zadními trakty domů a vysokou zdí oddělující jej od parku na Vítkově (obr. 72). Lze tedy prakticky nepozorovaně projít několik desítek metrů na východ do křižovatky ulic Koněvova a Rokycanova. Druhým problémovým místem je přerušení plotu, jenž odděluje Tachovské náměstí od cyklostezky vedoucí po jižním okraji parku na Vítkově. Místo slouží jako zkratka pro vstup do parku (obr. 27), přestože zhruba 20 metrů západním směrem je možno vyjít z náměstí na cyklostezku po schodech. Obě problémová místa by měla být přehrazena fyzickými bariérami. U zbývajících vstupů na náměstí platí zásada, že by měly být především dobře osvětleny.

Opatřením podporujícím aktivitu na náměstí by byla instalace laviček, o čemž jsem se zmiňoval výše. Současně by však měla být zatraktivněna zeleň a realizovány další úpravy fyzického prostředí navržené v této kapitole. Teprve poté může být Tachovské náměstí veřejným prostorem, v němž budou lidé trávit více času, třeba i posezením na lavičkách. Z hlediska zásady podpory aktivity je zářející také fakt, že cyklostezka, bezprostředně sousedící s náměstím na severu, je s ním spojena pouze schodištěm. Cyklisté tedy nemají možnost ze stezky odbočit na náměstí a pokračovat dále, aniž by přerušili jízdu. Navrhoval bych proto bezbariérové propojení cyklostezky s náměstím a následně vyhrazení části navazujícího chodníku pro cyklisty. Cyklistům by mohl být určen jízdní pruh v jedné polovině chodníku, jež nyní slouží jako parkoviště. Vhodné vyznačení takového jízdního pruhu ilustruje např. obr. 79. Došlo by tak k propojení dvou paralelně vedoucích cyklistických tras (jedna směřuje po Koněvově ulici na jižním okraji náměstí a druhá právě po

severním okraji náměstí) a celý prostor by ožil další aktivitou. Přestože by cyklisté náměstím zřejmě jen projížděli, jejich přítomnost by podpořila zajištění přirozeného dohledu nad lokalitou.

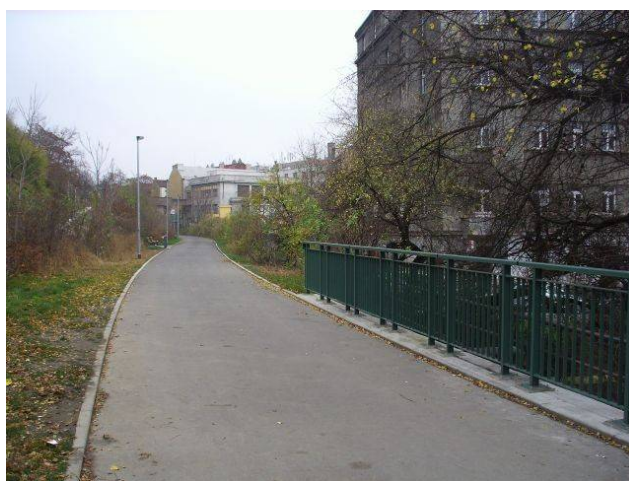
Pro uplatnění zásady image/management je zapotřebí vedle již zmíněných úprav zeleně také rekonstrukce povrchu chodníků a odstranění nevzhledného rezavějícího zábradlí, které obklopuje keře uprostřed náměstí. Povrch chodníků tvoří většinou staré dláždění, na mnoha místech dlažební kostky chybí, což představuje riziko při chůzi. Také vzhledem k navrhovanému vedení cyklostezky by bylo žádoucí tento povrch kompletně vyměnit za hladký asfaltový či betonový. V lokalitě by také mělo být podstatně redukováno graffiti, jež pokrývá budovu klempířství, fasády domů po obvodu náměstí i celý podchod pod cyklostezkou. Nově opravené fasády dvou restaurací přímo na Tachovském náměstí prokazují, že při pravidelné údržbě se jim graffiti vyhýbá.

Zásada target hardening může být realizována pouze při omezení počtu vstupů na náměstí, tedy odstraněním obou neoficiálních přístupových cest, o nichž jsem již psal výše. Všechna přízemní okna budov na náměstí jsou zamřížována, což nevyvolává pozitivní dojem, nicméně toto opatření představuje v uvedené lokalitě nejvýraznější prvek této preventivní zásady. Její další uplatnění (tedy např. posílení policejních hlídek, zajišťování okolních budov elektronickými výstražnými systémy či výraznější redukce přístupových cest) by nebylo nutné, pokud by došlo k realizaci ostatních navržených úprav veřejných prostor na Tachovském náměstí.

Obr. 94: Opravená fasáda restaurace na Tachovském nám. je zcela bez graffiti

Obr 95: Cyklostezka s kvalitním povrchem sousedící severně s Tachovským náměstím

Zdroj: vlastní fotodokumentace

Obr. 96: Příklad vhodného řešení svažitého náměstí podlouhlého tvaru s dodržením zásad CPTED. Souvislá kamenná plocha je zařízena mobiliářem jednoduchých tvarů, nechybí ani zeleň. Lavičky definují prostor pro pěší. Vlevo bezbariérový přístup. Náměstí Plaza de Carlos III, Olite, Španělsko.

Zdroj: Gehl a Gemzøe 2002

7. Závěr

Cílem této diplomové práce s názvem *Strategie Crime prevention through environmental design a její aplikace ve vybraných pražských lokalitách* bylo nejprve teoreticky charakterizovat strategii CPTED a zařadit ji do širšího výzkumného kontextu. Uvedenou strategií se v České republice zatím zabývá jen několik málo odborníků a její praktická aplikace je dosud velmi omezená. Mým dalším cílem bylo ověřit, zda a jak jsou zásady této preventivní strategie prakticky aplikovány v šesti vybraných pražských lokalitách, přičemž jsem sledoval rozdíly mezi lokalitami, které odpovídají zásadám CPTED, a které tyto zásady naopak nerespektují. Zároveň jsem v těchto lokalitách zkoumal pocity obav ze zločinu, strukturu aktivit a uživatelů sledovaných veřejných prostor. Aby byla charakteristika daných lokalit z hlediska CPTED co nejkompexnější, oslovil jsem také několik představitelů Městské policie hl. m. Prahy, od nichž jsem získal expertní charakteristiky zkoumaných veřejných prostor. Posledním cílem mé práce bylo na příkladu tří konkrétních problematických lokalit podat návrhy na úpravu těchto míst tak, aby odpovídaly zásadám CPTED. Lokalitami, jež jsem v této práci zkoumal a podle hypotézy měly odpovídat zásadám CPTED, byly tyto: park Stromovka, železniční nádraží Praha – Libeň a Senovážné náměstí. Třemi nevyhovujícími zkoumanými lokalitami byly: park na Vítkově, železniční nádraží Praha – Smíchov a Tachovské náměstí.

Kromě již uvedených cílů bylo záměrem této práce rovněž ověřit několik hypotéz. Podle první hypotézy se při rekonstrukci veřejných prostor v současné době v Praze již uplatňují zásady CPTED. Tři vybrané pražské lokality, které prošly během posledních 10 let revitalizací, tedy odpovídají zásadám CPTED. Naopak ostatní tři zkoumané lokality v uvedeném časovém období revitalizovány nebyly, a tak těmto preventivním zásadám nevyhovují. Tento předpoklad se do značné míry potvrdil. Mohu říci, že sledované revitalizované lokality odpovídají preventivním zásadám CPTED více než lokality, jež neprošly procesem revitalizace. Nelze říci, že v revitalizovaných lokalitách by byly aplikovány zásady CPTED naprosto beze zbytku a naopak v nerevitalizovaných lokalitách vůbec. Avšak rozdíly v uplatnění zásad CPTED mezi revitalizovanými a nerevitalizovanými lokalitami jsou značné.

Dále jsem předpokládal, že v lokalitách, které zásadám CPTED odpovídají, se lidé budou cítit bezpečněji než v lokalitách nevyhovujících. Tato hypotéza byla s pomocí dotazníkového šetření potvrzena zcela. Respondenty udávaná míra obavy ze zločinu byla u všech tří lokalit, jež odpovídají zásadám CPTED, nižší než u ostatních tří lokalit.

Třetí ověřovanou hypotézou bylo tvrzení, že v lokalitách odpovídajících strategii CPTED se budou odehrávat jiné aktivity ve srovnání s neodpovídajícími lokalitami a rozdílná bude také struktura uživatelů těchto veřejných prostor. Tato hypotéza byla potvrzena jen u některých typů

lokalit. Ukázalo se, že nelze vysledovat významné rozdíly ve struktuře aktivit a uživatelů mezi oběma zkoumanými nádražími. Tato nádraží, i přes rozdílnost v aplikaci CPTED mezi nimi, se vyznačují funkční omezeností, nenabízejí mnoho možností, jak zde strávit čas. Zůstávají především tranzitními prostory, kde se lidé pohybují jen po dobu nezbytnou k tomu, než budou přepraveni jinam. Tento problém se však v současné době dotýká naprosté většiny železničních nádraží u nás. Uvedená hypotéza se naopak potvrdila v případě sledovaných parků a náměstí, kde bylo možno identifikovat významnější rozdíly ve struktuře aktivit i osob, jež se v těchto místech pohybovaly.

Rozhovory s pracovníky Městské policie hl. m. Prahy ukázaly, že lokality vytipované jako nevyhovující jsou policisty vnímány jako problémovější z hlediska míry kriminality, i když se většinou vyhýbali tomu, označit tyto lokality jako vyloženě krizové. Naopak prostory odpovídající zásadám CPTED označovali jako veskrze klidné a bezproblémové, v nichž nemusí příliš často zasahovat proti páchání přestupků či trestné činnosti.

Úvodní teoretické kapitoly 2 a 3 jsem zpracoval na základě analýzy dostupné literatury. Následný výběr šesti lokalit pro svůj výzkum jsem stanovil s pomocí expertních rozhovorů se třemi různými odborníky v oblasti prevence kriminality. Ve sledovaných lokalitách jsem poté provedl pozorování, jehož cílem bylo zjistit, zda a do jaké míry jsou v nich zásady CPTED aplikovány a čím jsou naopak porušovány. Při tomto pozorování jsem pořizoval fotodokumentaci, s jejíž pomocí poté na konkrétních příkladech poukazuji právě na aplikaci či porušování zásad CPTED a porovnávám lokality vyhovující a nevyhovující těmto principům. Ve zkoumaných lokalitách jsem dále monitoroval, jaké aktivity zde probíhají a jaká je struktura osob, jež se v těchto místech pohybují. S pomocí připraveného formuláře jsem zde zaznamenával jednotlivé druhy aktivit a strukturu osob dle věku a pohlaví. Použitá metoda je v odborné literatuře nazývána mapování chování. Pozorování jsem prováděl vždy ve dne. Další využitou metodou bylo dotazníkové šetření. V každé ze šesti lokalit jsem na vzorku 60 respondentů (strukturovaných dle věku a pohlaví) zjišťoval, jak intenzivně pociťují obavu, že se zde stanou obětí jakéhokoli kriminálního jednání. Dotazování probíhalo vždy ve dne a pokaždé za co nejvíce podobných klimatických podmínek. V kapitole 5 jsem pro opatření expertních charakteristik od pracovníků Městské policie hl. m. Prahy zvolil metodu polostrukturovaných osobních rozhovorů s předem připravenými okruhy otázek (většinou otevřených). V kapitole 6 navrhuji konkrétní opatření ve třech lokalitách, jež nevyhovují zásadám CPTED. Použil jsem metodu komparace s jinými lokalitami, v nichž byly zásady CPTED aplikovány. Dále jsem vycházel z analýzy dostupné literatury.

Použité metody se v praxi ukázaly jako vhodně zvolené, neměl jsem větší problémy s jejich aplikací. Na základě expertních rozhovorů byly vybrány dle mého názoru dostatečně reprezentativní lokality, na nichž bylo možno dobře ilustrovat rozdíly v aplikaci CPTED. Polostrukturované rozhovory s policisty jsem zvolil proto, že se ukázalo jako nemožné získat statistické údaje o

kriminalitě za takto malá území (park, nádraží, náměstí). Informace získané na základě těchto rozhovorů byly pro účely této práce dostatečným ekvivalentem nedostupných údajů ze statistik. Nemožnost získat statistiky kriminality za malé územní celky však nadále zůstává metodickým problémem při zpracovávání prací souvisejících s tématem geografie kriminality. Informace nabyté z rozhovorů s policisty nemohou tyto statistiky nahradit zcela, navíc je provedení takových rozhovorů časově náročnější než potenciální analýza statistik.

Realizované dotazníkové šetření zahrnovalo jen jednu otázku, respondenty tedy neodrazovalo svoji délkou, což přispělo k jejich poměrně vysoké ochotě odpovídat. Tato metoda se však ukázala jako nepoužitelná pro terénní výzkum v nočních hodinách. Při zachované metodice výběru respondentů by bylo časově velmi náročné shromáždit potřebný vzorek. Navíc se domnívám, že by v noci velmi poklesla ochota dotazovaných účastnit se výzkumu.

Problematika strategie CPTED nabízí řadu dalších možností jejího studia a také aplikace do praxe. Zásady této preventivní strategie se v současné době uplatňují v České republice v dosti omezeném měřítku a v zahraničí dochází k jejich využití na poměrně malé územní úrovni, např. při výstavbě jednoho rezidenčního projektu, při revitalizaci určitého parku, apod. Domnívám se, že další studie na téma CPTED by se měly zabývat otázkou, jak tyto preventivní zásady více integrovat např. do rozhodování o územních plánech měst. Uplatnění CPTED by se mělo stát komplexnějším cílem, aby nezůstávalo omezeno jen na několik málo vybraných projektů. Bohužel je podle mého názoru při rozhodování a plánování rozvoje na vyšších úrovních zatím upřednostňováno ekonomické hledisko před hledisky bezpečnosti obyvatel a prevence kriminality.

Jako další možné studované téma spojené s problematikou CPTED se nabízí např. porovnání dalších typů veřejných prostor (obchodní centra, parkoviště, sportovní areály, vzdělávací zařízení, atd.). Zajímavé by bylo také zkoumat souvislosti mezi aplikací CPTED a sociálním prostředím v konkrétních lokalitách, tj. brát v úvahu i jiné aspekty než fyzické prostředí. Míra kriminality a pocity obav ze zločinu jsou ovlivňovány mnoha dalšími okolnostmi, jako např. demografickými a socioekonomickými charakteristikami obyvatel dané oblasti. Tento přístup je charakteristický pro tzv. druhou generaci CPTED.

Seznam literatury a zdrojů

Literatura

BALDWIN, J., BOTTOMS, A. (1976): The Urban Criminal. Tavistock, London, 262 s.

BAUMER, T. (1979): Research on Fear of Crime in the United States. *Victimology*, 32, s. 54-63.

BENNETT, T. (1989): Burglar's choice of targets. In: Evans, D., Herbert, D. (eds.): The Geography of Crime. Routledge, London, s. 176-192.

BRANTINGHAM, P. J., BRANTINGHAM, P. L. (1981): Environmental Criminology. Sage, London, 282 s.

BROWNMILLER, S. (1975): Against our will: men, women and rape. Martin, Secker and Wartburg, London, 450 s.

BURIÁNEK, J. (2001): Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis*, č. 1, s. 43-64.

CLARKE, A., LEWIS, M. (1982): Fear of Crime among the Elderly. *British Journal of Criminology*, 22, s. 49-62.

COZENS, P. M. (2002): Sustainable Urban Development and CPTED for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century. *Cities*, 19, č. 2, s. 129–137.

COZENS, P. M. a kol. (2005): Crime Prevention through Environmental Design: a review and modern bibliography. *Property Management*, 23, č. 5, s. 328-356.

COZENS, P. M. a kol. (2002): Criminogenic Associations and Characteristic British Housing Designs. *International Planning Studies*, 7, č. 2, s. 119–136.

CROWE, T., ZAHM, D. (1994): Crime Prevention through Environmental Design. *Land Development*. Fall 1994, s. 22-27.

- DAVIDSON, R. N. (1989): Micro-environments of violence. In: Evans, D., Herbert, D. (eds.): The Geography of Crime. Routledge, London, s. 59-85.
- DISMAN, M. (2006): Jak se vyrábí sociologická znalost. Karolinum, Praha, 374 s.
- DUBOW, F. a kol. (1979): Reactions to Crime: A Critical Review of the Literature. Government Printing Office, Washington, 90 s.
- FERRARO, K., LAGRANGE, R. (1987): The Measurement of Fear of Crime. Sociological Inquiry, 57, s. 70-101.
- GAROFALO, J. (1979): Victimization and the Fear of Crime. Journal of Research in Crime and Delinquency, 16, s. 80-97.
- GEHL, J. (2000): Život mezi budovami. Nadace Partnerství, Brno, 202 s.
- GEHL, J., GEMZØE, L. (2002): Nové městské prostory. ERA, Šlapanice, 263 s.
- GOLIČNIK, B., THOMPSON, J. (2010): Emerging relationships between design and use of urban park spaces. Landscape and Urban Planning, č. 94, s. 38–53.
- HANMER, J. (1978): Male violence and the social control of women. Croom Helm, London, s. 7-38.
- HERBERT, D. (1989): Crime and Place: an Introduction. In: Evans, D., Herbert, D. (eds.): The Geography of Crime. Routledge, London, s. 1-14.
- JACKSON, J. (2004): Experience and expression: social and cultural significance in the fear of crime. The British journal of criminology, 44, č. 6, s. 946-966. Online dostupné na: <http://eprints.lse.ac.uk/804/1/Experience_and_expression.pdf> [30. 3. 2010].
- JACOBS, J. (1961): The Death and Life of Great American Cities. Vintage Books, New York, 472 s.

- JEFFERY, C. R. (1971): *Crime Prevention Through Environmental Design*. Sage, Beverly Hills, 342 s.
- JÍCHOVÁ, J. (2009): *Vnímání strachu na Žižkově a Jarově*. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 128 s.
- KARBAN, M. (2008): *Strach ze znásilnění v Praze*. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 41 s.
- KOCÁBEK, P., KONÍČEK, T. (2010): *Evropské normy prevence kriminality – plánování městské výstavby a projekce budov*. Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra, Praha, 4 s.
- KOCÁBEK, P., KONÍČEK, T., RÁŽ, Z. (2007): *Bezpečná lokalita*. Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra, Praha, 52 s. Online dostupné na:
<<http://www.mvcr.cz/soubor/brozura-bezpecna-lokalita.aspx>> [18. 12. 2010].
- KOSKELA, H. (1999): *Gendered Exclusions: Women's Fear of Violence and Changing Relations in Space*. *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*, 81, č. 2, s. 111-124.
- KOUDELKOVÁ, I. (2007): *Kriminalita v Pelhřimově a její vnímání obyvateli města*. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 49 s.
- NAKONEČNÝ, M. (2000): *Lidské emoce*. Academia, Praha, 335 s.
- NAVRÁTILOVÁ, J., ŠILHÁNKOVÁ, V., TILLEY, J. (1996): *Metodika operativního zlepšení veřejného prostoru*. Magistrát města Brna, Brno, 9 s.
- NEWMAN, O. (1972): *Defensible Space, Crime Prevention Through Urban Design*. Macmillan, New York, 264 s.
- PACÁKOVÁ, B. a kol. (2000): *Pražské zahrady a parky. Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu*, Praha, 384 s.
- PAIN, R. H. (2000): *Place, social relations and the fear of crime: a review*. *Progress in Human Geography*, 24, č. 3, s. 365–387.

PAIN, R. H. (1997): Social Geographies of Women's Fear of Crime. Transactions of the Institute of British Geographers, 22, č. 2, s. 231-244.

PAINTER, K. (1989): Crime prevention and public lighting with special focus on elderly people. Centre for Criminology, Middlesex Polytechnic, London, 183 s.

PARKER, D. (2008): Safe and secure. Parks and recreation, April 2008, s. 46-49.

PARNABY, P. (2007): Crime prevention through environmental design: financial hardship, the dynamics of power, and the prospects of governance. Crime Law Soc Change, 48, s. 73–85.

ROUNTREE, P., LAND, K. (1996): Perceived Risk versus Fear of Crime. Social Forces, 74, č. 4, s. 1353-1376.

SAVILLE, G. (2000): New Tools to Eradicate Crime Places and Crime Niches. Criminology: Perspectives, s. 68–74.

SHAW, C., MCKAY, H. (1942): Juvenile Delinquency and Urban Areas. University of Chicago Press, Chicago, 394 s.

SCHMEIDLER, K. (2001): Vytváří určité prostředí města, městské čtvrti či ulice predispozice ke kriminálnímu jednání? Kriminalistika, 34, č. 1. Online dostupné na:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2001/01_01/schmeidl.html>
[18. 3. 2011].

SCHMEIDLER, K. (2000): Prostředí města, urbanistická tvorba a sociální patologie. Kriminalistika, 33, č. 4. Online dostupné na:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2000/00_04/schmeidl.html>
[18. 3. 2011].

SKOGAN, W., MAXFIELD, M. (1981): Coping with Crime: Individual and Neighborhood Reactions. Sage library of Social Research, č. 124, 272 s.

SOUSA, W., KELLING, G. (2009): Police and the reclamation of public places: a study of MacArthur Park in Los Angeles. *International Journal of Police Science & Management*, 12, č. 1, s. 41-54.

SVOBODOVÁ, H. (2009): Hodnocení kvality veřejných prostor ve Vršovcích. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 53 s.

SÝKORA, B. (2009): Časoprostorové rozmístění kriminality ve městě. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 67 s.

TAYLOR, R. (2002): Crime Prevention through Environmental Design: Yes, No, Maybe, Unknowable, and All of the Above. In: Bechtel, R., Churchman, A. (eds.): *Handbook of Environmental Psychology*. Wiley, New York, s. 413-423.

VALENTINE, G. (1989): Women's fear of male violence in public Space: A spatial expression of patriarchy. Ph.D. thesis. Department of Geography, University of Reading, Reading, 165 s.

VOJÁČKOVÁ, L. (2006): Pocit bezpečí, sociálně-prostorové aspekty. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 41 s.

VRIJ, A., WINKEL, F. (1991): Characteristics of the built environment and fear of crime: a research note on interventions in unsafe locations. *Deviant Behaviour*, 12, s. 203-15.

VYKOPALOVÁ, H. (2000): Kriminalita a viktimologické výzkumy. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica*, č. 2, s. 229-233.

WALSH, E. M. (1999): Crime Prevention through Environmental Design. *Journal of Housing and Community Development*, July/August 1999, s. 42-44.

WARR, M. (1990): Dangerous situations: Social Context and Fear of Victimization. *Social Forces*, 68, č. 3, s. 891-908.

WARR, M. (1985): Fear of Rape Among Urban Women. *Social Problems*, č. 32, s. 238-250.

WESELY, J. K., GAARDER, E. (2004): The Gendered Nature of the Urban Outdoors: Women Negotiating Fear of Violence. *Gender and Society*, 18, č. 5, s. 645-663.

ZIEGLER, E. H. (2007): American Cities, Urban Planning, and Place-Based Crime Prevention. *Urban Lawyer*, 39, č. 4, s. 859-875. Online dostupné na:
<http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=edward_ziegler>
[24. 3. 2010].

Rozhovory

HNÁTEK, O. (2011): Městská policie hl. m. Prahy, okrskář v parku Stromovka. Rozhovor, 16. 2. 2011.

KMENTA, P. (2011): Městská policie hl. m. Prahy, zástupce ředitele Obvodního ředitelství Prahy 9. Rozhovor, 23. 2. 2011.

LAZAR, V. (2011): Městská policie hl. m. Prahy, vedoucí detašovaného pracoviště Barrandov. Rozhovor, 11. 2. 2011.

MACHOŇ, D. (2011): Městská policie hl. m. Prahy, ředitel Obvodního ředitelství Prahy 3. Rozhovor, 16. 2. 2011.

STEJSKAL, M. (2011): Městská policie hl. m. Prahy, ředitel Obvodního ředitelství Prahy 1. Rozhovor, 8. 2. 2011.

Ostatní zdroje

ČAPKA, A. (2007): Po rekonstrukci nádraží Praha - Smíchov vznikne v areálu moderní centrum. Online dostupné na: <<http://www.zelpage.cz/zpravy/4863>> [8. 1. 2011].

HANZALOVÁ, L. (2006): Senovážné náměstí by mohl změnit hotel a podzemní garáže. Online dostupné na: <<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=1741&type=1>> [10. 1. 2011].

KONÍČEK, T. (2010): Bezpečná lokalita. Online dostupné na:
<<http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>> [18. 2. 2011].

LINGER, J. (2004): Revitalizace stanice Praha-Libeň se blíží ke konci. Online dostupné na:
< <http://www.zelpage.cz/clanky/revitalizace-stanice-praha-liben-se-blizi-ke-konci> > [7. 1. 2011].

MCKAY, T. (2004): What Makes A Park Safe. Online dostupné na:
<[http://www.peelpolice.on.ca/Crime%20Prevention/CPTED/ecms.aspx/\\$prp/pdf-files/crime%20prevention/WhatMakesAParkSafe.pdf](http://www.peelpolice.on.ca/Crime%20Prevention/CPTED/ecms.aspx/$prp/pdf-files/crime%20prevention/WhatMakesAParkSafe.pdf)> [2. 2. 2011].

ROUBAL, M. (2009): Masarykovo nádraží se přestavovat nebude. Další projekty jdou také k ledu. Online dostupné na: <http://www.lidovky.cz/masarykovo-nadrazi-se-prestavovat-nebude-dalsi-projekty-jdou-take-k-ledu-1q9-/ln_domov.asp?c=A091013_191612_ln_domov_mev> [8. 1. 2011].

Webové stránky wikipedia (2011): Seznam pražských náměstí. Online dostupné na:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_prazskych_namesti> [14. 11. 2010].

Příloha č. 2: Okruhy otázek použité při rozhovorech s pracovníky Městské policie hl. m. Prahy

Okruhy témat

- 1) Úvodní informace o diplomové práci.
- 2) Jak vnímáte lokalitu z hlediska kriminality v porovnání s ostatní Prahou? V čem vidíte rozdíly či shody? Je tato lokalita něčím specifická z pohledu kriminality?
- 3) Čím je podle Vás způsobeno, že je v této lokalitě vyšší / nižší kriminalita?
- 4) Jaký je zde vývoj kriminality? (zlepšení, zhoršení, změny struktury přestupků)
- 5) Je podle Vás oprávněné, aby se lidé v této lokalitě spíše báli nebo se cítili bezpečně?
- 6) Tvoří zde pachatelé nějaké specifické skupiny?
- 7) Jaké jsou zde nejčastější přestupky, popř. trestné činy?
- 8) Jak intenzivně je lokalita monitorována hlídkami? Zaměřují se na ni hlídky častěji než na jiné srovnatelné lokality?
- 9) Kolik bezpečnostních kamer pokrývá danou lokalitu?